

România literară®

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

25 iunie - 1 iulie 2003
(Anul XXXVI)

25

■ pseudoculinare

Carte latinească
de bucate
răsfoită
de
Liviu Franga

pagina

7

■ literatură

paginile

12
13

O sinteză
comentată
de
Alexandru
Niculescu

Florin Manolescu

■ meridiane

Poeme de
Lasse Söderberg
în traducerea
Gabrielei Melinescu

pagina

28

Anii '30: în frac și smoking la o soarea

Barbu Brezianu
despre tânărul
Constantin Noica

pag. 16-19

EDITORIAL de Nicolae Manolescu

Paul Zarifopol

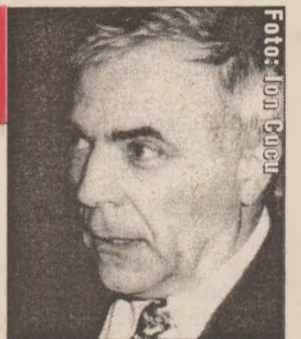

Foto: Ion Ciucu

MULTE dintre obiectiile făcute lui Paul Zarifopol (30 noiembrie 1874-1 mai 1934) îl privesc pe criticul literar, ceea ce, în mod evident, autorul *Încercărilor de precizie literară* n-a fost. G. Călinescu deschide cu el capitolul din *Istorie* care-i cuprinde pe criticii celei de-a doua generații maioreștiene (de la Pompiliu Constantinescu la el însuși). Dar Paul Zarifopol făcea parte din cea dintâi, fiind cu ani buni mai în vîrstă decît E. Lovinescu și numai cu trei mai tînăr decît G. Ibraileanu, cu care a polemizat cordial și al cărui roman *Adela* i-a plăcut enorm. E drept că el a debutat după războiul de întregire, de unde impresia multora că e congenerul confrăților din generația următoare. Mai mult, prin purismul său estetic, Zarifopol intruchipează cel mai bine modernismul interbelic. Deși are un doctorat în Germania, este un francofil și un admirator al lui Flaubert. Cînd a devenit colegul lui G. Călinescu la *Adevărul literar și artistic*, în anii '30, unde scria săptămînal, Zarifopol își făcuse oarecum uitat în ochii mult mai tinerilor colaboratori ai revistelor din epocă trecutul de apropiat al lui Caragiale, pe care-l vizitase la Berlin și cu care corespondase, sau căsătoria cu fiica lui Gherea. Cînd Caragiale murea, în 1912, G. Călinescu era abia la pubertate. Pe de altă parte, simpla răsfoire a articolelor sale arată clar că avem de a face cu un eseist, fără concepție teoretică și fără pretenția de a se ține la curent cu literatura vremii sale. Eseurile lui literare sînt consacrate îndeosebi scriitorilor francezi (ca și Holban, e unul din primii cititori ai lui Proust, dar a cărui noutate o vede în mic, fără să cadă pe esențial, și totodată un admirator al lui Gide, Valéry, Anatole France și alții), iar celelalte tratează diferite teme sociale, morale sau politice. Zarifopol n-a scris recenzii, n-a visat la o istorie a literaturii române (ceea ce apăruse înainte de 1900 și se părea definitiv provincial și perimat). Eseistica lui e una de bun gust, liberă de concepte, expresie a unui spirit fin și cultivat de amator superior. Vom regăsi, după războiul al doilea, acest amatorism de frondă și de frivolitate ideatică deplin asumată la Al. Paleologu sau la Alexandru George. Înclinația spre antifrază și pa-

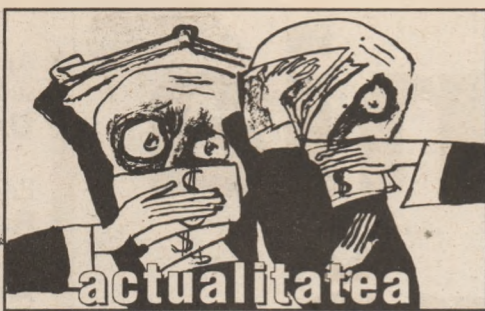
radox e comună eseistilor din această categorie, care disprețuiesc mai presus de orice locul comun și spiritul de sistem.

Ca și Lovinescu, deși n-are pregătirea acestuia, Zarifopol este un anticlasicist. Vocația modernității nu se traduce la el doar prin pasiunea pentru „arta literară” ca supremă expresie, ci prin incredința că „timpul omoară orice creație intelectuală, în total sau în parte”, cum scrie în eseul intitulat *Clasicii*. La întrebarea la ce sînt buni clasicii, răspunde ironic că ei reprezintă „o proptea pentru opiniile literare și artistice”. Altfel spus, oamenii fără gust și idei proprii citează din clasici spre a-și proba cultura. Doar pedagogii, guvernanții și miniștrii instrucțiunii publice, adaugă Zarifopol, mai cred astăzi în veșnica tinerețe a modelelor. Platon, Tit-Liviu, Racine, Shakespeare, Schiller, de cîți mai sînt citați? Ce „qm în stare să vadă estetic” nu simte neplăcut „convenționalul abstract” din pictura lui Rafael? Mai radical decît Lovinescu în *Mutația valorilor*, Zarifopol susține în eseul *Stil clasic* că „literatura franceză clasică seamănă curios cu viața germană prusificată” și că Boileau și compania sînt niște „vrednici jandarmi literari”, care au reușit performanța de a struni poporul cel mai *frondeur* din toate.

Renumerele, Zarifopol și l-a legat de introduce- rile la opera lui Caragiale (al cărui prim editor a fost) și îndeosebi de *Publicul și arta lui Caragiale* care inaugurează seria. Este citat de către majoritatea exegeților următorii pasajul, faimos, sub semnul căruia poate fi așezat întreg studiul:

„Zița, tînără și cum sînt îndeobște românele noastre, foarte vioaie, a evoluat energic. Stimulată de ambițiile intelectuale ale lui Rică, ea a pătruns, prin Alecsandri și Bolintineanu, pînă la cîteva romane franceze. Copiii și mai ales copilele lor n-au mai cunoscut decît literatura străină. Fetele chiar au suferit probabil, în delicatetea lor, de pe urma «luptei pentru limba românească», dusă acum 20 de ani cu un neuitat brio patriotic, și s-au închis desigur cu atît mai îndărătnic în admirația lor gingașă, pentru Bernstein-Bataille și Prévost-Bourget.

(continuare în pag. 23)

PE CÂND așteptam ca Adrian Năstase să anunțe lista noului cabinet, mi-au venit iarăși în minte, știind cu cine am de-a face, cuvintele lui Lampedusa din *Ghepardul*: „Dacă vrem ca totul să rămână cum e, trebuie mai întâi ca totul să se schimbe.” Știam că vom fi martorii unei farse, că se va arunca praf în ochii celor care-au făcut presiuni ca România să intre în rândul țărilor europene măcar în ce privește numărul (că de calitate nu poate fi vorba!) al ministerelor. Dar ce s-a ales din tot acest joc de-a remanierea e mai mult decât o păcăleală. E o sinistă sfidare.

Deși pe hârtie pare să se fi făcut ceva, în realitate schema guvernamentală s-a umflat. A da jos un ministru – sau, mai precis, a-l trece în penumbră, adică a-l boteza „ministru delegat” – nu înseamnă absolut nimic. Chiar dacă, scriptic, câteva ministere s-au contopit, esența lor a rămas neschimbată: aceiași funcționari indolenți, aceiași incapacitate și lene, aceiași corupție și aceiași bălmăjeală. A transforma un ministru într-un „departament” înseamnă doar a lua câteva trese de pe umerii unei hahalere și a-i lăsa intactă arma de somnambuli.

Dincolo de farsă nu e însă greu să citești frica. Ceva îmi spune că inițiativa remanierii nu e a lui Adrian Năstase (deși se laudă c-a anunțat-o încă de anul trecut), ci a lui Iliescu. Drept dovadă, ministrii percepuți ca fiind ai președintelui au rămas pe loc: și Geoană, și Dan Mircea Popescu, și Ioan Rus, și Răzvan Theodorescu, și Stănoiu, și Puwak și-au păstrat portofoliile. Mai mult, unul dintre consilierii prezidențiali a devenit ministrul Sănătății. Enigma acestei numiri trebuie descifrată în ieșirea nervoasă a lui Năstase, care a amenințat că dacă se mai fac presiuni privind fondurile asigurărilor de sănătate va trece întregul sistem

contrafort

de Mircea Mihăieș

Frumoasa din pădurea otrăvită

sanitar sub tutela Parlamentului.

PRIN schimbarea guvernului, raportul de forțe dintre Ion Iliescu și Năstase a devenit mai echilibrat, dacă ne gândim la puterea avută prin însumarea celor două funcții – premier și președinte al partidului de guvernământ – de către politicianul mai tânăr. Felul în care președintele cu studii la Moscova a știut să manevreze în culise s-a dovedit încă o dată victorios. Dacă ar fi să ne gândim la surprinzătoarea numire a lui Cozmâncă – un iliescian trup și suflet – în rolul de lider *de facto* al P.S.D.-ului, ajungem la concluzia că „Bunicuța” continuă să aibă în mână toate cărțile politice necesare pentru un *bluff* la viitoarele alegeri.

Nefiind tocmai prost, Năstase și-a dat seama încotro bate vântul și-a încercat, în ultima clipă, să dregă busuiocul, păstrându-i în vaga poziție de „miniștri delegați” (adică un fel de neica-nimeni cu mașină și șofer) pe câțiva dintre cei îndepărtați mai mult de nevoie, decât de voie. Aici a nimerit-o, măcar în cazul ex-ului de la Protecție socială: rareori atâta exces de zel în a machia pentru uzul cetățeanului aberațiile ieșite din mintea șefului, rareori atâta incompetență asumată, atâta sfidare a bunului simț. Sub înalta sa protecție, românii săraci au ajuns muritori de foame, iar muritorii de foame au devenit schelete ce bănuie pe sub geamurile Palatului Victoria.

Noua listă guvernamentală va trece prin Parlament fără nici o problemă, dar asta nu înseamnă că Năstase n-a ieșit ușor șifonat de pe urma manevrei. Sublinierea apăsătoare a meritelor foștilor miniștri e un alt fel de a spune că ideea remanierii nu-i aparține și că altcineva a vrut să se descotorosească de ei. Ceea ce sugerează că în privința controlului partidului au apărut nuanțe la care nu se aștepta. De-acum, e limpede că Ion Iliescu a adunat – și cu ajutorul serviciilor secrete, mai arogante ca oricând în ultimii ani – frâiele jocului politic într-o singură mână.

Dacă mai vrea să aibă viitor politic, Adrian Năstase va trebui să se supună necondiționat dorințelor omului de la Cotroceni. După cum se prezintă lucrurile, premierul va candida la președinție, dar va ceda conducerea partidului. Va deveni, cu alte cuvinte, un competitor de mâna a doua. Neavând de partea sa nici serviciile secrete, nici coloana vertebrală a partidului (rolul lui Cozmâncă va consta, probabil, în remodelarea acestuia potrivit dorințelor viitorului stăpân), neposedând nici un fel de carismă, el se va plasa de-acum înainte într-o defensivă lipsită de glorie.

DACĂ ne gândim la saltul spectaculos al lui Mircea Geoană, devenit din tennisman-ambasador unul dintre cei mai populari oameni ai Puterii, ne putem imagina prin ce momente trece

premierul. Până la urmă, n-a scăpat de ce se temea. Stilul de conducere autoritarist, potențat de slugăria înăscută a miniștrilor, care citau din el ca din Biblie și-i atribuiau absolut toate inițiativele guvernamentale, au determinat ca eșecurile guvernării să fie capitalizate exclusiv în dreptul numelui său. Și nu pe nemerit: de la Ceaușescu încoa-ce n-am mai întâlnit un politician atât de ahtiat de notorietate,

atât de atent să controleze șurubăraiele Puterii, implicându-se în cele mai derizorii acțiuni și evenimente.

Una peste alta, Adrian Năstase a ieșit slăbit din toată tevatura. Nu în sensul că de-acum înainte vreuna din fantezele ministeriale va avea curajul să-i spună că eroarea principală este el însuși și că oricâte schimbări va opera, lucrurile vor fi ca-n fraza lui Lampedusa. Ci pentru că, a doua oară de când se află în fruntea Guvernului, i s-a dovedit că nu e cel mai puternic om din stat (prima oară a fost când a ținut morțiș să facă alegeri anticipate). Machiajul strident aplicat unor ministere blocate pentru totdeauna, placarea instituțiilor catastrofice cu chipuri noi nu pot ascunde esența oricărei guvernări a PSD-ului: eșecul garantat.

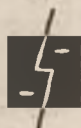
Aș merge chiar mai departe: nici dacă importăm un ministru din Germania nu vom ieși din marasmul înfiorător în care treisprezece ani de inconștiență ne-au proiectat iremediabil. Mara problema a României este una ce ține de mentalitatea populației și de mentalitatea clasei politice ivită din această populație. Putem roti la nesfârșit miniștrii și prim-miniștrii, dacă nu smulgem rădăcinile răului. Agresiunea comunistoidă prin televiziuni, reviste și radiouri subjugate de pesedei continuă să facă ravagii. Se minte cu nerușinare, deși nici n-ar mai fi nevoie de minciună: populația a înțeles de multă vreme că singurul drum de urmat este acela al unei sinucideri lente, acompaniată de fanfarele stridente ale bolșevismului.

Partea îngrozitoare e că, prin inducție masochistă, românul a ajuns să se înamoreze de această perspectivă. El simte și vede că e batjocorit, dar nu da nici un semn că i-ar păsa. Aflată sub vraja narcozei iliesciene, România celei de-a doua veniri a lui Adrian Năstase e o Frumoasă Adormită căreia mărul otrăvit nu i s-a oprit în gât, ci în creier. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:

GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor-șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PÂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.

Corectură: CONSTANȚA BUZEA (pag. 3, 4, 5, 8, 25, 26, 27, 30), SIMONA GALAȚCHI (pag. 1, 2, 6, 14, 22, 23, 31, 32), ECATERINA IONESCU (pag. 12, 13, 15, 16, 17, 18, 19, 29), NINA PRUTEANU (pag. 7, 9, 10, 11, 20, 21, 24, 28).

Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.

Tema numărului: *Frumoasa din pădurea otrăvită*.
Tehnoredactare computerizată: IONELA STANCIU,
EDUARD CANDET, MAGDA TUFEANU.
Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, SV13759804450. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR). Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 212.79.81). Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuše Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Impostura tracomană

PUȚIN înaintea Paștelui la postul de televiziune *Realitatea*, un post care și-a câștigat un meritat renume, a avut loc o dispută în cadrul emisiunii pompos intitulată „Bătălia pentru România” — mare va să zică Hannibal ante portas pentru biata noastră patrie —, o dispută despre etnogeneza românilor, dispută nedemnă pentru un post de televiziune cu pretenții de seriozitate. Emisiunea este moderată de un senator poetic despre care în anii optzeci circula un catren referitor la capacitatea lui adulatorie, imposibil de reprodus într-o revistă de cultură; mare parte din emisiune constă din autocitatele moderatorului, semn evident al unui complex de inferioritate. Scandalos la emisiunea respectivă a fost că a adus în față specialiști în adevăratul sens al cuvântului, cum este prof. Mircea Babeș, cu indivizi cărora în cel mai bun caz li s-ar putea acorda dreptul să pună scurte întrebări despre istoria antică pe teritoriul României. Este inadmisibil să fie puși în cadrul unei emisiuni pe plan de egalitate personalități cu competență recunoscută pe plan național și internațional cu persoane care, cum s-a putut constata, au mari dificultăți cu declinarea latină; cât despre greaca veche nici nu este cazul să discutăm. Iar acești analfabeți în istorie au făcut o deșănțată propagandă tracomană.

Este de la sine înțeles că n-ar avea nici-un sens să consumăm spațiul *României literare* și timpul cititorilor comentând o emisiune proastă; emisiuni neserioase au fost și vor mai fi; emisiunea cu pricina însă trădează perpetuarea cu bună știință a unei mentalități inoculate cu perseverență timp de aproape o jumătate de secol și ascunde o tendință politică extrem de periculoasă pentru viitorul țării. De altminteri emisiunea la care mă refer nu este un fapt izolat, ci doar ultima manifestare a unei suite de diferite manifestări în sensul tracomaniei — a avut loc chiar și un congres ținut la hotel Intercontinental cu titlul programatic *Noi nu suntem urmașii Romei!*

Mai întâi mentalitatea. Faptul că studiul istoriei presupune competență este un truism cunoscut de lungă vreme. Nu oricine are dreptul să se pronunțe

asupra etnogenezei românilor, a civilizației romane în provincia Dacia, regatului lui Burebista sau Decebal. Pentru a putea emite ipoteze și judecăți asupra acestor chestiuni este necesară competență dovedită prin contribuții științifice fie în arheologie, fie în lingvistică, fie în domeniul surselor narative, epigrafice și numismatice. Idealul ar fi o competență egală în toate domeniile enunțate. Complexitatea pe care au atins-o ele în epoca noastră a determinat imposibilitatea ca o singură persoană să poată cuprinde toate disciplinele menționate. În consecință, pentru rezolvarea unor probleme atât de spinoase s-a impus colaborarea între specialiști, colaborare care a condus la rezultate importante și la dobândirea unui prestigiu real pentru istoriografia românească. Din nefericire sistemul socialist a disprețuit competențele, istoria, ca de altminteri cultura în general, a fost considerată un simplu element de propagandă și subordonată factorului politic. Propaganda nu avea nevoie de competențe, ci de o retorică deșănțată. Nu lungă vreme înainte de răsturnarea lui Ceaușescu, nu mai țin minte data, dar faptul este real, a apărut în *Scânteia* un articol despre un om al muncii socialiste, fruntaș în producție, autor al multor inovații, pasionat de istorie; nu era însă vorba de plăcerea de a citi cărți de istorie; fruntașul nostru în producție făcuse importante descoperiri pentru toate epocile istorice, ce mai vorbă, un soi de Iorga la pătrat. Subtextul articolului era evident: ce mai avem nevoie de specialiști, când un om al muncii, bine poregătit politic, poate rezolva problemele de istorie. Partidul cultiva impostura și în mai multe rânduri lansase amenințări la adresa intelectualilor care „mănâncă degeaba banii poporului”. Invitând și permițându-le unor analfabeți în domeniul istoriei antice să emită judecăți, poeticul senator s-a situat pe o linie de continuitate cu politica anticulturală promovată cu perseverență de PCR. Democrația nu înseamnă dreptul de a discuta public chestiuni pentru care nu ai pregătirea necesară. Ce impresie ar produce o emisiune în care indivizi incapabili să rezolve ecuații de gradul doi și-ar permite să contrazică și să dea lecții în materie de fizica particulelor elementare sau de cosmologie

unor savanți de mare prestigiu în aceste domenii? Intuiția este necesară științei, dar ea nu poate fi fecundă decât dublată de cunoștințele solide pe care le postulează disciplina respectivă. Iată un exemplu elocvent în acest sens.

Imediat după încheierea celui de al doilea război mondial un ofițer englez, specializat în descifrarea codurilor militare, pe numele său Ventris, s-a pasionat de problema descifrării scrierii cretane cunoscute sub numele de silabar sau liniar B. Ofițerul englez a intuit că silabarul B notează o limbă greacă arhaică. Cum însă, în ciuda faptului că a urmat o școală britanică în care limbile clasice dețineau o pondere însemnată, Ventris *socotea că nu are suficiente cunoștințe de limbă greacă* pentru a-și pune în practică intuiția, el și-a asociat un elenist de la universitatea din Cambridge, Chadwick. Împreună ei au descifrat silabarul B, una din marile descoperiri în domeniul istoriei antice a epocii moderne, punând bazele unei noi discipline, micenologia. Într-o cultură cu adevărat europeană oamenii au conștiința propriilor limite și caută să le depășească prin colaborarea cu specialiști din domeniile pe care nu le stăpânesc suficient. La noi un poetic senator al partidului de guvernământ cultivă mai departe desueta trompetă patriotardă.

ÎN TIMPUL emisiunii tracomanii au avut o atitudine huliganică, întrerupându-l pe prof. Mircea Babeș ori de câte ori acesta voia să readucă discuția pe un făgaș normal — de fapt prof. Babeș nu trebuia să legitimize prin prezența sa persoane anticulturale. Moderatorul a acceptat, ba chiar a stimulat atitudinea incalificabilă a tracomanilor. Mai mult: consecvent cu sine și cu cei întru aceiași credință, el a justificat un act iresponsabil și antinațional petrecut în anii șaptezeci ai secolului trecut la care a luat parte: un comando huliganic a furat o inscripție din curtea Institutului de Arheologie; în zilele următoare a mai avut loc încă o tentativă de furt, în plină zi, din fericire nereușită. În gazete ale epocii — *Flacăra*, *Săptămâna* — au apărut articole injurioase la adresa cercetătorilor și a directorului Institutului, profesorului Dionisie Pippidi, o somitate europeană în domeniul

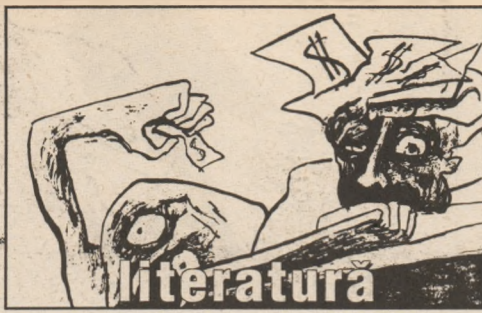
epigrafiei greco-romane. Profesorul Pippidi a adresat un protest energetic secției de propagandă a C. C. al P. C. R. de unde a primit răspunsul că are perfectă dreptate, dar că incidentul trebuie trecut sub tăcere. P. C. R. utiliza huliganii și le asigura impunitatea! Ei bine, poetul senatorial în loc să-și ceară scuze public pentru participarea sa la acest act de neconceput într-o țară cu o tradiție culturală europeană, a dat explicații puerile, iar despre incalificabilele articole împotriva unui savant de mare prestigiu, cum a fost profesorul Pippidi, a spus doar că au fost scrise „pamfletar”. Asemenea atitudine dovedește că politica anticulturală este intenționat continuată de factori ai actualei puteri. Disprețul față de competențele adevărate demonstrează perpetuarea unei mentalități pe care de mult ar fi trebuit să o fi făcut dispărută.

DAR, tracomania nu este o nebunie inocentă; ea corespunde unei tendințe politice periculoase pentru viitorul țării. Un scurt istoric al acestei chestiuni. Croniciarii nu dau mare atenție getodacilor; pentru ei cucerirea Daciei de către Traian a fost „descalcatul cel dintâi”. În romantism, când spiritele erau atrase de perioadele obscure ale istoriei, în toate culturile europene a fost cultivat cu precădere substratul preroman sau începuturile evului mediu. Atunci apar la noi epoei, poezii și drame despre geto-daci și se configurează primele rudimente de tracologie. Odată cu Odobescu, Hașdeu care discuta la nivel european chestiunile lingvistice, Tocilescu, autorul primei sinteze despre geto-daci, tracologia devine o știință, căpătându-și la noi statutul european definitiv prin monumentală opera a lui Vasile Pârvan. La început de secol XX Nicolae Densusianu a publicat *Dacia preistorică*, un galimatias neluat în seamă de tracologi, dar devenită biblia tracomanilor. În perioada interbelică tracomania a fost cultivată de adepții totalitarismului care se opuneau participării României la civilizația europeană. În timpurile comuniste tracomania a fost readusă în actualitatea politică, fiind susținută de diletanți și impostori culturali asemenea lui Iosif Constantin Drăgan, sprijiniți de secția de propagandă a C. C. al P. C. R. și de generalul Ilie Ceaușescu care considerau că fundamental în etnogeneza românilor este elementul geto-dacic și că aici, pe teritoriul românesc, încă din străfunduri de milenii a fost centrul energetic al pământului și că civilizația este opera românilor încă din acele vremuri. Opresc aici expunerea.

Nu are sens să insist mai mult asupra acestui delir. Repet, dacă asemenea teorii ar fi doar expresia unei nebulii, ar fi inutil să ne pierdem timpul cu ea. Din nefericire ideea originii tracodacice are o finalitate antinațională: afirmația cronicarului „de la Râm ne tragem” exprimă apartenența noastră la tipul de cultură și mentalitate pe care l-a pecetluit orașul așezat pe malurile Tiburului; a fi român este sinonim cu a fi european; toate popoarele europene se revendică de la cetatea eternă fie ele de origine etnică latină sau nu. „Orice european”, spunea pe drept cuvânt Ernst Robert Curtius, „este un *civis Romanus*”. Afirmarea originii getodacice înseamnă respingerea ideii europene pentru români și, implicit, împingerea noastră spre o zonă de civilizație și mentalitate străină de tradiția și vocația noastră istorică. Teoria originii geto-dacice este, pe de o parte, falsă din punct de vedere istoric, pe de alta, este expresia încercării de a ne izola de lumea europeană. Îi iubim sau nu pe romani, ei sunt piatra noastră trainică de temelie. Cuvintele lui Lovinescu din *Istoria civilizației române moderne*, „oricare ar fi amestecul de sânge intrat în compoziția rasei noastre, mentalitatea latină o configurează în chip caracteristic și definitiv”, sintetizează esența destinului nostru istoric. Studiul tracologiei este necesar, dar delirul tracoman trebuie abolit definitiv.

A aduce la emisiuni publice adepți ai tracomaniei înseamnă a promova cu bună știință impostura, adică a perpetua mentalitatea bolșevică, înseamnă a cultiva cu bună știință o atitudine antieuropeană, adică antinațională. Este foarte grav că factorii ai actualei puteri susțin astfel de tendințe pe posturi de televiziune. Parcă partidul de guvernământ s-a declarat partizanul integrării europene a României? Atunci cum se explică faptul că fruntași ai săi promovează public idei incompatibile cu spiritul european? Oare care ar fi reacția dacă, de pildă, parlamentari ai Partidului Social Democrat din Germania ar susține la posturi de televiziune idei preluate din recuzita propagandistică a lui Goebels? Față de asemenea atitudini antieuropene și, implicit, antiromânești, se cuvine să reacționăm cu maioreșcianul „*in laturi!*”!

Dacă este vorba să dăm o bătălie pentru România, apoi trebuie să o dăm cultivând competențele, spiritul european caracteristic culturii românești autentice, nu relansând o mentalitate pe care au adus-o în țară tancurile lui I. V. Stalin.

lecturi la zi

de Tudorel Urian

Bucătăria lui Livius (Ciocârlie)

CU AERUL sau ușor absent și devitalizat de aristocrat rădăcit într-o epocă de decadentă sau – dacă preferați – de intelectual rafinat, cu chipul împovărat de suferința fizică a dilemelor și incertitudinilor fără leac, mereu încurcat atunci când trebuie să vorbească în public (dar de fiecare dată având de spus lucruri importante), cu o angoasă față de viața socială care i se citește pe față și o scortșoșenie comportamentală îndărătul cărora se întrezărește chiotul unui rîs de belfer, Livius Ciocârlie este o voce dintre cele mai originale în peisajul literar actual. Cărțile sale (aflate mereu într-o zonă de interferență – cu elemente de roman, eseu cu evidentă tentă autobiografică și critică literară) sînt dificil de clasificat, necum de analizat. Iar riscul ca cititorul mai mult sau mai puțin ocazional să dea interpretări fanteziste diverselor judecăți din romanele lui Liviu Ciocârlie nu este deloc unul de neglijat.

De aceea, dintr-un anumit punct de vedere, este de salutat efortul lui Mircea Bentea de a realiza o carte de convorbiri cu profesorul timișorean (strămutat între timp la București) prin care acesta să-și explice resoriturile care îi determină existența și munca de creație. În principiu este un lucru cît se poate de nimerit ca un personaj cu destule zone de ambiguitate precum Livius Ciocârlie să se confeseze în legătură cu ce îl mîna în viață și care sînt sensurile ce trebuie extrase din principalele sale cărți. Din păcate însă acest volum nu se ridică la înălțimea așteptărilor și – trebuie spus de la început – de vină pentru aceasta nu este Livius Ciocârlie.

O regulă elementară pentru cărțile de interviuri este aceea ca interlocutorii să stea față în față. A realiza o carte de interviuri prin corespondență presupune din capul locului o anumită uscăciune, lipsa fiorului de viață și a replicilor spontane care dau savoare genului. În

multe situații, sensul unei replici poate fi mai bine intuit din mimica sau gesturile interlocutorului, se poate insista pe anumite aspecte neconvenabile sau prea succide noi porți de discuție. Din păcate însă, Mircea Bentea a optat pentru metoda mai comodă a interviului prin corespondență. În felul acesta, interlocutorul/corespondentul său, Livius Ciocârlie, nu face decît să răspundă la niște întrebări, ca într-un joc *Vrei să fii miliardar* inspirat din propria sa operă. Interviewatul nu are nici un fel de *feedback* la răspunsurile pe care le dă. Practic, avem de-a face cu doi oameni care discută în paralel, fără a se întâlni, în adevăratul sens al cuvîntului. De o parte întrebări seci, prețioase, lipsite de umor, extrase aproape în totalitate din fișele de lectură, de cealaltă parte un interlocutor relaxat, ironic, plin de umor, neașteptat de răbdător chiar și atunci cînd întrebările i se par stupide, cu o reală poftă de a *dialoga*. De altfel, la sfîrșitul uneia dintre intervențiile sale Livius Ciocârlie îi pune o întrebare interlocutorului său, cu scopul evident de a intra în dialog („Vă pun și eu o întrebare: sînteți sigur că impulsivul, dezlănțuitul, necontrolatul dionisiac este mai om de acțiune decît apolinicul calm, clar, măsurat?” – p. 100). Firește aceasta rămîne fără răspuns, următoarea intervenție a lui Mircea Bentea nemaivînd nici o legătură cu subiectul aflat pînă atunci în discuție. Uneori întrebările conțin o doză apreciabilă de stupidenie. În aceste cazuri răspunsul debutează cu o ironie fină după care Livius Ciocârlie mută discuția pe cadrul mai larg al teoriei literare. Întrebă Mircea Bentea: „De ce melancolia trecerii timpului, nostalgia locurilor natale, emoția din timpul rememorațiilor sunt aproape întotdeauna estompate, discrete, stilizate?” Prompt, sosește și răspunsul: „Se știe de cîtă vreme: autorul nu este, totdeauna, cel mai bun cititor al său. Diletantul, în nici un caz. Nu mi-am dat seama că tritez aspectele (cu vreau să le

Livius Ciocârlie, „... pe mine să nu conțai”. Convorbiri cu Mircea Bentea, Editura Paralela 45, Pitești, 142 pag.

spun *teme* – s.a.) la care vă referiți într-un fel *estompat, reținut, stilizat*. (Aș fi zis, dimpotrivă, că nu sînt destul de reținut)”. Urmează o mică disertație despre cum trebuie transpuse în literatură emoțiile și sentimentele, astfel încît să nu fie lezat bunul gust al cititorului. Concluzia aproape că vine de la sine: „Dar repet: cînd sentimentele evocate de dumneavoastră există, pentru ca emoția să se transmită e preferabil să scrii despre ele cît mai reținut. Nu emoția etalată, insistentă, îl emoționează pe cititorul bun. Dovadă: dintre toți înaintașii, romanticii sînt cel mai greu de recitat” (pentru întreaga discuție vezi pp. 120-121).

Curiozitatea reporterului nu are limite. El se comportă precum un musafir care, odată invitat în casă, își bagă nasul în toate oalele gazdei. Întrebările despre viața de familie a autorului, din copilărie pînă în prezent, potrivite, eventual, în cabinetul vreunui *shrink* nu s-ar putea spune că oferă soluția perfectă, aptă să asigure mai buna situație a lui Livius Ciocârlie în tabloul mendeleevic al literaturii române. Cît privește opera lui Livius Ciocârlie, Mircea Bentea coboară prea aproape de text (cele mai multe întrebări se situează la nivel sintagmatic), autorul fiind pus să comenteze cîte o frază din propriile sale opere, fapt ce îl pune nu de puține ori în reală dificultate. Uneori acesta nu ezită să-și transpună exasperarea în cuvinte: „În rest mi-e teamă că discuția noastră se împotmolește. Cum am mai dat de înțeles, nu sînt competent în literatura mea. Pot totuși să afirm despre *Burgtheater* că nu crepusculul și farmecul m-au interesat” (p. 114).

„... pe mine să nu conțai” este o carte care poate fi citită ca un eseu de Livius Ciocârlie structurat de Mircea Bentea.

Dacă există un avantaj al acestui tip de interviu prin corespondență, acesta este acela că el oferă interviuatului posibilitatea de a-și elabora în tihnă răspunsurile. Aproape fiecare intervenție a lui Livius Ciocârlie constituie un mic eseu pe o temă dată, un punct al infundabilelor mărci stilistice și ideatice ale autorului. Scriitorul își evocă anii copilăriei (fără a omite sentimentele de culpă și complexe dobîndite în perioada respectivă), prietenii literari de ieri și de azi și scrie pagini esențiale (din perspectiva propriei creații) despre literatura autobiografică, omul precar, postmodernism, recuperarea memoriei prin textul literar, nostalgie, lene, Mitteleuropa, geografia literară a Banatului etc. Este greu de spus însă dacă aceste raționamente foarte elaborate (faptul că scriitorul obișnuiește să taie firul în patru nu mai constituie de multe vreme un secret) ar putea juca rolul unei chei universale care să permită o mai bună înțelegere a operei lui Livius Ciocârlie. Mai degrabă, nu. Avînd la bază o materie primă foarte simplă (amintirile scriitorului), dar tratată prin prisma personalității (intelectuale și morale) foarte complexe a autorului, romanele lui Livius Ciocârlie – în care fragmentarismul, intertextualitatea, contorsiunile morale, jocurile memoriei rămîn principalele repere de identitate – sunt mult mai puțin elaborate tehnic decît ar putea părea ele la o privire superficială. De altfel, pe parcursul cărții autorul recunoaște cu seninătate, în repetate rînduri că datorează foarte mult inspirației din momentul în care scrie și prea puțin unor strategii narrative prefabricate. Iată un fragment luat la întîmplare: „Scriu despre ce am chef, iar dacă cititorii închid cartea fiindcă lipsesc amănuntele picante

n-am ce să le fac. Nu le duc dorul, nu pentru ei scriu. Scriu despre ce îmi vine bine și nu mă preocupă să stabilesc cît sînt de autentic și nici cîți cititori am. De chestiunile de ordin general mă feresc din ce în ce mai mult. Ce înseamnă să fii autentic? Sa te arăți așa cum ești? Și cum ești? Cînd se amestecă totul în tine, care mai ești tu? Poate din haosul acesta unele accente se caracterizează mai mult decît altele, prin ele sîntem autentici – sau nu – în scris. Întrebările cu regim de generalitate îmi evocă un vis recurent: sunt încă elev, profesorul mă scoate la tablă și nu știu să răspund. Se face pustiu în capul meu” (p. 103).

„... pe mine să nu conțai” este în buna (?) tradiție postmodernă o carte fragmentară despre alte cărți fragmentare. O carte care cuprinde multe adevăruri de etapă, dar nu și Adevărul despre opera lui Livius Ciocârlie. De altfel este o utopie să-și imagineze cineva că un autor ar putea într-un excurs teoretic să-și dezvăluie toate fațetele propriei creații. Om instruit și cititor atent al operei lui Livius Ciocârlie, Mircea Bentea nu este și un foarte bun reporter. De altfel, Mircea Bentea își dă adevărata măsură a valorii în excelentul eseu din *Addenda* cărții. În interviu, multe dintre întrebările sale sînt specioase, interesante la nivelul unui seminar cu studenții, dar plicticoase și obositoare la nivelul unui volum adresat unor categorii mai largi de cititori. Dacă ceva salvează această carte, aceasta este, cu siguranță, prestația superioară, rafinată cultivată, ironică și autoironică a lui Livius Ciocârlie. Un autor care trebuie luat în serios, chiar dacă, în spirit postmodern, nu obosește în încercarea de a ne convinge de contrarul afirmației. ■

am primit la redacție

Cărți

- I.L. Caragiale, *Publicistică*, „Politică... și delicatose”, ediție alcătuită și prefată de Viola Vancea, București, Ed. Fundației Culturale Române, col. „Fundamente”, 2003. 328 pag.
- Pamfil Șeicaru, *Scrieri 2*, selecția textelor, îngrijire și note de Victor Frunză, București, Ed. Victor Frunză, 2002. 296 pag.
- Nicolae Manolescu, *Lectura pe înțelesul tuturor*, Brașov, Ed. Aula, 2003. 256 pag.
- Augustin Buzura, *Tentația risipirii*, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2003 (cuprinde confesiuni, documente, interviuri). 280 pag.
- Cezar Ivănescu, *Opera poetică*, vol. I-II, Chișinău, Ed. Cartier, 2000. 240 + 248 pag.
- Gabriela Adameșteanu, *Întîlnirea*, roman, prefată de Carmen Mușat, Iași, Ed. Polirom, col. „Fiction Ltd”, 2003. 332 pag.
- Tzvetan Todorov, *Memoria răului, ispita binelui*, „o analiză a secolului”, traducere de Magdalena Boianțiu și Alexandru Boianțiu, București, Ed. Curtea Veche, 2002. 324 pag.

lecturi la zi

Istoria faptului literar

CARTEA pe care o prezentăm este, într-un fel, și o profesiune de credință a autorului, pentru că într-un *Argument* introductiv își expune concepția lui despre istoria literară: „Pentru noi, însă, istoria literară este înainte de toate o istorie a faptului literar și acest lucru are, în opinia noastră, o importanță tot atât de mare ca actul interpretării critice în sine. O „descoperire” în ordinea exterioară a operei, în biografia scriitorului sau în cronologia operei, identificarea de pseudonime, de noi colaborări ale scriitorului, de noi relaționări ale operei sale, prin raportare la contextul intern sau extern, ni se par tot atât de importante ca un nou punct de vedere critic emis în raport cu o operă sau alta”. Mircea Popa consideră că istoria literaturii se naște și trăiește din acumulări, de foarte multe ori de detaliu, de amănunt, dar sprijinind întotdeauna pe piloni siguri, de efectivă rezistență, arhitectura întregului. Este aici, în aceste rânduri și explicația titlului și cuprinsul volumului: „insertie”, ne spun dicționarele explicative ale

Mircea Popa, *Insertii*, Casa Cartii de Știință, Cluj-Napoca, 2003.

limbii române, înseamnă „legare”, „fixare”; „strat de material (în general textil sau metalic) inclus în structura altui material sau cuprins între fețele de contact a două materiale pentru a mări rezistența la rupere sau la sfâșiere; (anat.) – fixare pe os a capătului terminal al unui mușchi”. Studiile și articolele din acest volum, unele mai

vechi, dar care nu și-au pierdut actualitatea, au fost publicate în reviste de specialitate („Revista de istorie și teorie literară”, „Limba și literatură”) sau de cultură („Steaua”, „Tribuna”, „Literatorul”, „Adevărul literar și artistic”, „Transilvania” ș. a.)

De la Ioan Barac la Ion Pillat sunt o serie de asemenea „insertii” literare: aflăm că o scriere în versuri a lui Barac este o prelucrare după un original maghiar („Ca în majoritatea operelor sale, el nu s-a dovedit nici în acest caz un creator original, rămânând până la capăt consecvent cu sine și cu ocupația sa de „translator literar” – p. 11); Vasile Aaron este prezentat cu două opere mai puțin cunoscute: *Praxisul forumurilor bisericesti* (1805) – prin care Aaron este „cel dintâi autor al unei lucrări juridice în limba română”; la Biblioteca Județeană „O. Goga” din Cluj, printre manuscrisele eminesciene descoperă o poezie inedită, o variantă a postumei *Copii eram noi amândoi...*, sunt semnalate creațiile de început ale lui Macedonski, necuprinse și nesemnate în bogata ediție Adrian Marino; primul critic al lui George Coșbuc este Gh. Bogdan-Duică, prin seria de foiletoane critice intitulate „Revista literară” din paginile „Gazetei Transilvaniei”, din 1888, deci când poetul nu debutase încă în volum, subliniind clasicismul poetului, stabilind filiații cu poezia universală; citim savuroase cronici umoristice (*Imn Sibiului*) și epigrame din începuturile literare ale lui Victor Eftimiu; la Liviu Rebreanu se aduc prețioase întregiri documentare: învățătorul Vasile Rebreanu – autor de lucrări literare, Liviu Rebreanu într-un juriu de concurs; autor al primului film sonor românesc; se semnalează prima monografie critică despre Liviu Rebreanu, necunoscută multor „rebrenologi”: Ioan Ichim, *Liviu Rebreanu. Studiu Critic*, Brăila, 1940; identifică, în cazul lui Lucian Blaga, un pseudonim necunoscut folosit ocazional de poet în paginile ziarului „Voința” din Cluj – *E. Dera*; se semnalează o reacție antiblagiană în presa maramureșeană; la polemica lui Blaga cu teologii se adaugă încă un partener, Isidor Todoran; se clarifică episodul real din viața Școlilor Blajului care a inspirat romanul lui Ion Agârbiceanu, *Licean... odinioară*; ni se prezintă un Octavian Goga – colaborator la revista umoristică „Nuelușa”. Și insertiile” continuă – citite cu delectare și cu bogate informații pentru istoricul literar.

Ion Buzăși

cerșetorul de cafea

de Emil Brumaru

Am îngenuncheat și m-am rugat lui Dumnezeu să nu-mi ia poezia

Stimate domnule Lucian Raicu,

PREA multe citate, prea „livrești” scrisorile astea și totuși, eu, cel care le scriu, mă simt atât de bine cu creionul în mână și foaia liniată-n față, pe birou, gândindu-mă la dumneavoastră. Principalul e să ai cui scrie și mi se pare (cît n-aș da să nu mă fi înșelat!) că am găsit, în sfârșit, „adresantul” ideal! Desigur, e un semn de mare nerăbdare să comunic prin *scrisori* ceea ce, poate dacă aș avea tăria de-a mă abține de la foia zilnică, ar deveni, prin condensare, cu timpul, *proză* sau chiar *poezie*. Dar fraza de mai sus e o înșelăciune! *Eu nu aș scrie*, pur și simplu, dacă n-aș trimite plicul imediat, bucuros să „scap”, dar și-întristat că prin „fisura” asta mi se duce-duce-duce viața, stimate domnule Lucian Raicu.

Citeodată mă apucă o jale cumplită cînd îmi dau seama că teancul de file se adună la dumneavoastră și nu la mine! Eu rămîn veșnic cu altă foaie nescris-n față. Dar mă mîngîi că acolo, undeva, departe (dar cît de aproape) scrisorile stau, se așteaptă una pe alta, se adună-n mormanul visat de mine: *1001 scrisori* (am mai adăugat una tot din spirit „livresc”!).

Încetul cu-ncetul se face oțetul, rapid-rapid intrăm în vid!!

*

Pe de altă parte, ce-aș putea să scriu dacă, într-o zi, nu mă întîlnesc cu nimeni, nu fac decît să citesc ceva, să iau pîine, să mă învîrt prin casă, să dau o raită pe la librărie și iar să citesc? Desigur, copilul, soția, părinții, iscă fel de fel de întîmplări, unele plăcute, altele extrem de neplăcute. Există nervi, vorba sorescului, peste tot. Iar cu pilule degeaba încerc să mi-i subții, mai bine zis să mi-i mai moi, că subțiri sînt ei destul! Dar, scrisoarea mea este tocmai o fugă, o clipă de liniște, de afecțiune evaporată-n cuvinte, un apel la ceea ce aș fi vrut să fac și n-am făcut, o rugăciune laică, da, o rugăciune pentru că numai așa mai știu să mă rog. Țin minte o seară cînd, la Dolhasca, pe întuneric, m-am dus în grădină, între copacii din spatele casei, am îngenuncheat și m-am rugat lui Dumnezeu să nu-mi ia poezia, eram speriat, simțeam că pierd ceva definitiv, deși pe atunci scriam, umbalm năuc de versuri, le pîndeam și le prindeam uneori. Unde am greșit? Să fi rămas acolo, la Dolhasca? Dar în ultimii vreo trei ani nu mai scrisesem nimic, sau aproape nimic. Poate că aș fi reînceput? Cine știe. Poate, oricum, citeodată, foarte rar, mai cred și acum că voi reîncepe. Greu e că nu mai am „aparatura” de atunci, sănătatea, bucuria. Fiindcă întotdeauna cînd am scris m-am simțit fericit, sănătos!!! Trebuie schimbată „metoda”. Înseamnă să schimb totul. Să încep altceva. Și nu mă pricep. Sau nu pot. Sau nu mai am ce începe.

Cu stimă și afecțiune,

Emil Brumaru

2-VIII-980

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

89 000 lei

Seria ELIADE – proza
Secretul doctorului Honigberger.
Nopti la Serampore

175 000 lei

În Enigmele Terrel
PATRICK DROUOT
Șamanul, fizicianul și misticul

lecturi la zi

de Irina Marin

Perspective naumiene

D INCOLO de sisteme și teoretizări pedante, sub semnul trăitului, se situează și dialogurile Sandei Roșescu cu Gellu Naum, cuprinse în volumul *Despre interior - exterior* apărut anul acesta la Paralela 45. Dacă revista de mai sus confirmă prin grafică și ilustrațiile locurile devenite comune ale suprarealismului, în convorbirile cu Gellu Naum (despre care interlocutoarea ne informează că au fost consemnate la începutul anilor '70, nefiind inițial destinate publicării), concluziile sunt neașteptate și, în același timp, într-un autentic spirit suprarealist. Iată, de pildă, perspectiva individualistă în care concepe Gellu Naum apartenența la această mișcare: „Nu știu de ce unii, încercând să înțeleagă sau să explice vreun poet care a fost suprarealist, încearcă să reconstituie suprarealismul... Și în suprarealism ca și în orice altă mișcare eliberatoare, au existat rămăneri în urmă ale unora, trădări ale altora, părăsiri motivate sau gratuite; comună a fost doar aparența începutului, după care cei ce se întâlniseră o clipă și-au urmat fiecare drumul propriu, dacă nu muriseră pe drum... Orice idee colectivă este efemeră, pentru că din ea trebuie doar să se dezvolte individualitățile pe care le conține și a căror existență depinde de putința de a scăpa din aventura colectivă, pentru a-și putea împlini

propria lor aventură.”

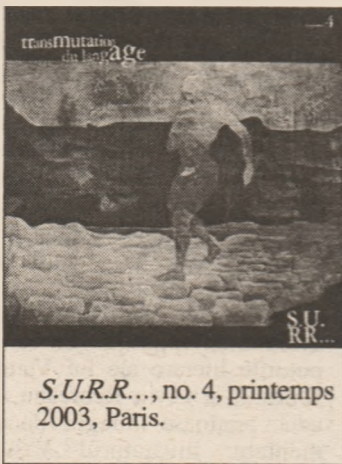
Ceea ce domină răspunsurile lui Gellu Naum este o atitudine de respingere față de orice sistem, față de orice încercare de punere în cadre fixe a experienței directe. Drept urmare, argumentația poetului oscilează între dicție și contradicție, evitând prin această pendulare paradoxală aserțiunile categorice. Este cazul metaforei cercurilor, pe care Naum o utilizează frecvent, până la un punct, și pe care ajunge să o repudieze în cele din urmă: „Vezi cum se transformă în capcană, în sistem, ceva care, la un moment dat, părea că folosește? Dacă am să mai utilizez cercurile și piatra, am s-o fac numai pentru că așa am impresia că ne înțelegem cât de cât. Dar în afara faptului că tot ce spun e cât se poate de onest, să nu crezi că poate ieși ceva din toată vorbăria asta. Nu vezi? Pe alocuri fac o teorie, care nu are altă scuză decât aceea că e penibilă. Apoi îmi exprim clar totala mea neîncredere în teorie...” Sunt afirmații de un firesc straniu, de o sinceritate dezarmantă, pe care parcă ai vrea să le auzi mai des în lumea aceasta de oameni paraleli, închiști în propriile lor păreri. O atitudine asemănătoare o exprima Michel Foucault când își punea sub semnul întrebării propriile teoretizări, socotindu-se la rândul său supus limitelor și prejudecăților epistemului cărui îi aparține. Astfel, în termenii Sandei Roșescu, Gellu Naum acceptă exterioritatea limbii ca pe o soluție de compromis, păstrându-și în același timp scepticismul față de puterea acesteia de a pătrunde în interioritate.

Tinerete fără bătrânețe...

AM ÎN față numărul 4, primăvară 2003, al revistei suprarealiste *S.U.R.R....* Primele pagini răsfoite confirmă orizontul de așteptare al cititorului: cuvintele se înșiră disproporționat pe hârtia lucioasă, inițialele care introduc articolele se contorsionează în chipuri bizare, încercând parcă să respingă orice asemănare cu litera închipuită; în fine, ilustrațiile te atrag și te resping, în egală măsură, prin juxtapuneri fascinante și neverosimile. Regăsim aici, la fel de actuale, preocupările primilor suprarealiști: onirismul, nepu-

tința limbii, a scrisului, de a reda vibrația vieții („... la vie est toujours ailleurs, elle est là où l'écrit ne peut pas saisir,” spune Gabriela Trujillo într-un articol despre Alejandra Pizarnik), realul resimțit ca un prizonierat.

Secretul durabilității demersului suprarealist, atestat prin chiar această revistă, stă în aceea că mișcarea a încetat să mai fie una de avangardă (sau nu a fost niciodată așa ceva, dacă e să-i dăm crezare lui Gellu Naum), intrându-și pe deplin în drepturi, aflându-și în zilele noastre o contemporaneitate pe potrivă. Iată cum, într-un articol intitulat *Barrière d'enfer* (Bariera infernală), grupul parizian suprarealist din Paris își formulează protestul împotriva tiraniei realului, în termeni ce amintesc de teoria simulacrului a lui Jean Baudrillard: „Lumea aceasta este mai reală ca niciodată. Un real absolut și definitiv. Un real

care încearcă să suprimă orice porțiță de scăpare, care subjugă orice perspectivă graficelor și statisticilor. Sirene de alarmă la toate etajele vieții, control al identității efectuat asupra măștilor cu mască și fără chip, uzinare și fasonare de fantasmă, aerodinamismul codului genetic, efemeride butonate între vis și trezie. Un univers de realități cuantificate, într-o acumulare fără de sfârșit. (...) un univers ce produce, la comandă, din ce în ce mai multă realitate, din ce în ce mai mult spectacol, substitute virtuale, din ce în ce mai multe fantasmă obiective pentru ca, astfel, să ne poată desubiectiviza mai ușor imaginarul.”

Pe de altă parte, dicteul autumat al suprarealiștilor din vechea gardă ia forma lecturii à rebours, paranoiace, sub impulsul arbitrarului, devenind astfel răspunsul la întrebările post-alt-husseriene în ce privește limba ca purtătoare și diseminatoare

de ideologii (vezi articolul lui Bertrand Schmitt, *Au revers de la langue l'avers de l'eurologue*).

Dar poate că secretul longevității suprarealismului este cel mai bine exprimat tot de grupul din Paris: „Suprarealismul nu s-a considerat niciodată o avangardă; suprarealismul se trăiește ca proiect al unei civilizații pasional alternative (*se vit comme le projet d'une civilisation passionnellement autre*).

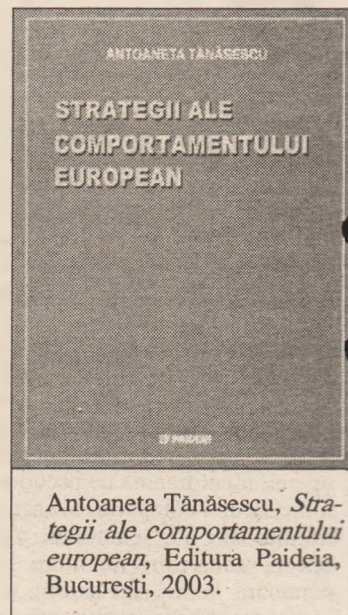
Urmuz, eternul precursor

DE PROBLEMATICA relației individ-avangardă este preocupată Antoaneta Tănăsescu într-una din secțiunile cărții sale *Strategii ale comportamentului european*. Perspectiva adoptată, mult mai amplă, este una de istorie a mentalităților și are drept sprijin teoretic o bibliografie ce pornește de la Platon și Aristotel urcând în timp până în zilele noastre.

Individualismului afirmat de Naum cu privire la mișcarea suprarealistă îi răspunde aici preocuparea pentru dihotomia *eu - noi*. „Avangarda ca *noi* are aplomb, impulsivitate, prezență zgomotoasă, voit zgomotoasă, prea voit, uneori, zgomotoasă. Avangarda ca *eu* e retractilă, reticentă, tăcută, voit tăcută, uneori, prea voit tăcută. Cea dintâi privește spre prezent, cea de-a doua gândește la viitor.” Ruptura dintre acestea nu este atât de mare, ținând mai degrabă de percepție sau de un abuz teoretic, astfel că autoarea concluzionează: „De altfel, greșesc numărând pentru că, în realitate, este vorba despre unul și același fenomen, despre unul și același poet care ascultă și cadența însuflețitoare a lui *noi* și cântecul de sirena a lui *eu*. Avangarda ca *noi* înseamnă a umple entuziast paginile unor reviste efemere. Avangarda ca *eu* se teme, parcă, a trece între coperițele definitive ale unui volum. Să fie, oare, un simplu joc nominal?”

Meditația asupra acestei dualități devine pentru autoare prilej de a privi în context cultural modernist proza urmuziană: „Măștile” lui Urmuz sunt contemporane, fără să știe, cu noile tehnici picturale, de la „papiers

collés” (primul tablou astfel conceput de Braque datează din 1912), la fotomontajele lui Max Ernst, Raoul Hausmann, la „obiectele” lui Picabia, Duchamp, Kurt Schwitters, sau la jocul suprarealist „le cadavre exquis”, pe care Breton, Prévert, Queneau îl practicau ca divertisment, pe la 1925, iar Victor Brauner îl va relua prin 1935, într-un cuvânt, cu tot ce a

însemnat imixtiunea concretului și a realului în ficțiunea imaginii plastice.”

Amănunte literare și biografice, paralele cu artele plastice și citate memorabile din gânditori moderni și postmoderni, toate acestea se împletesc în scriitura Antoanetei Tănăsescu, culminând cu afirmarea proteismului ireductibil al lui Urmuz și valorizarea sa, inevitabil diferită, de către fiecare epocă în parte: „... scriitorul, opera sa au servit pe rând, în cronologia însăși a fenomenului literar, la ilustrarea de noi și noi filiații. În relația cu dadaismul, apoi suprarealismul, comicul absurd, «alienarea prin limbaj», proza scriitorului a sugerat mereu alte asociații și disocieri critice. (...) S-ar putea foarte bine ca Urmuz să fie «contemporan» unor teorii literare de peste un deceniu, așa cum a părut, «contemporan» atâtor teorii literare de la 1900 până acum. S-ar putea ca el să fie descoperit sau redescoperit de «contestarii» generației viitoare. Sau de orice alt tip de gândire și conștiință critică care consideră negația sursă de înnoire perpetuă.” ■

Gellu Naum; Sanda Roșescu, *Despre interior-exterior: Gellu Naum în dialog cu Sanda Roșescu*, Paralela 45, Pitești, 2003.

Semnal clasic

Cum și ce mâncau romanii

ME ÎNTREBĂM de multe ori, chiar și cei care ne-am făcut din pasiunea cândva juvenilă pentru Antichitate profesie de-o viață, dacă (mai) are ceva în comun lumea celor vechi, cu toate ruinele și textele ei, cu (și mai ales în) lumea noastră. Computerul, o vede bine oricine, a creat deja un univers al lui. Astfel încât, față de numai câțiva ani, nu mai vorbesc de un deceniu, în urmă, omul actual, varianta ultimă și sintetică a celui recent, se ivește a gândi și a fi cu totul altul, cel puțin din două motive, aflate între cele vizibile. O dată, informația îi parvine aproape instantaneu, dintr-o simplă clicare a șoricelului electronic, și poate face după aceea ce vrea cu ea. Apoi, comunicarea, pe aceeași cale, a oricărui informații, de la cele aparținând cercetării savante până la, de pildă, anunțurile de companie intimă, sparge orice zid, ca timp sau ca loc. Sutele de miliarde de cărți din rafturile bibliotecilor, inclusiv publice, și innumerabilele pagini de ziare și reviste, prin grațioasa plimbare a șoricelului electronic pe covorașul lui, își pierd orice rost imediat, iar asta în doar câteva secunde, până dai comanda de

căutare! Pentru cel așezat înaintea calculatorului, restul tinde să devină, în jurul lui, muzeu.

Unei întrebări ca aceea prin care am început rândurile *Semnalului* de astăzi nu cred că îi poate răspunde mai bine altceva decât o carte despre bucătăria europeanului civilizat de acum două milenii și jumătate. Dacă ne mai unește ceva de lumea veche, dacă ceva ne mai arată că ea a existat fără să o punem la îndoială, atunci acest lucru este foamea. Anticului i-a fost mereu foame, cum i se face, până la urmă, și computeristului conectat 24/24 la Internet. De aici încolo, putem să speculăm cât vrem.

Europeanul, sau (mai exact) euroasiaticul și euroafricanul civilizat de acum peste două milenii, nu a fost altul decât romanul educat, în toate privințele ca și în arta de a lua o masă bună, de greci. Cartea lui Apicius, pe care foarte tânărul clasicist Theodor Georgescu de la Uni-

versitatea din București a oferit-o, în premieră editorială absolută, cu desăvârșită acribie filologică, cititorului român, păstrându-i, în bună tradiție a meseriei, și originalul latin, este cea mai directă dovadă că, de parte de a privi muzeal trecutul (dar oare nu devine orice prezent trecut imediat?), noi trăim, de fapt, în perfectă, aș îndrăzni să spun chiar osmotică, sincronie cu Antichitatea. Enciclopedia culinară a lui Apicius ne dă prilejul unor astfel de rememorări, prin care putem ajunge – iată, și pe această cale – la câteva concluzii, mai generale, despre noi și despre ei.

Puțini specialiști au făcut legătura între istoria, fără îndoială ilustrată, a Romei antice, și ce mâncau zilnic locuitorii spațiului ei, de la consulul extenuat după o ședință a senatului până la legionarul rupt de foame la sfârșitul zilei de marș și de alte exerciții fizice. Frugalitatea meselor din primele secole de existență ale Orașului – realitatea indubitabilă, documentar atestată – a însoțit o istorie evenimentială cu totul modestă, când romanii înaintau greu printre hățșurile rivalităților italiice: etrusce, samnite, grecești. Tratatul lui Apicius, deși mult mai târziu apărut – în plină eră imperială – depune o aparent tardivă mărturie asupra acestei frugalități. Să citim rețeta următoare de mâncare de mazăre, incredibilă într-o epocă (precum aceea a compunerii tratatului) în care ospețele trimalchionice etalau munți de feluri de mâncare și râuri de licori: «Se gătește mazărea, se amestecă și se pune în apă rece. După ce s-a răcit, se amestecă. Se taie mărunt o ceapă și un albuș de ou, se condimentează cu ulei și sare și se adaugă puțin oțet» (189). Dacă o astfel de rețetă își are încă locul în enciclopedia gastronomică apiciană, faimoasă prin extravaganțele ei, într-o vreme când, de o pildă, tocana de trandafiri se oferea ca variantă vegetariană a unei rețete de melci îngrășați cu lapte sau a fripturilor de purcel hrănit tot cu lapte, dar fiert și cald și amestecat cu sos crud, înseamnă că mai existau iubitori ai simplității primelor mese romane, căroră terciul, de cele mai multe ori simplu sau amestecat doar cu câteva sosuri, le era unicul și familiarul fel.

Devenită panitalică și, în scurtă vreme, mediteraneană,

Apicius

DE RE COQUINARIA
ARTA CULINARĂ
sau bucătăria în
Roma antică

ALBATROS

Apicius, De re coquinaria. Arta culinară sau bucătăria în Roma antică. Ediție bilingvă, introducere și indici de Theodor Georgescu, București, Editura Albatros, 2003, 247 pag.

istoria Romei a provocat o mutație radicală și la nivelul mesei. Războaiele purtate de romani în bazinul oriental al Mediteranei, de-a lungul penultimului veac precreștin și după aceea, au contribuit substanțial la dezvoltarea, între altele, a bucătăriei lor. În special în Grecia și în Asia, dar și în Egiptul postfaraonic, militarii și magistrații romani au învățat să mănânce mai bine; și mai mult, fără îndoială. Dar putem vedea lucrurile neîndoios și în sens invers. Ei au început să lupte mai bine și cu mai mult folos și să administreze mai eficient și mai durabil lumea tocmai pentru că au învățat să gătească mai subtil, să consume alimentele mai adecvat și mai nuanțat, după necesitățile momentului zilei, după gradul de efort, după sezoane, vârstă, sex, ba chiar și după cum erau singuri sau însoțiți la masă.

Ia naștere, astfel, cu timpul, o industrie, dublată de o artă a bucătăriei. Despre care cartea – un impresionant *corpus* tratatistic de rețete și tehnici, compus, de fapt, în forma pe care o avem noi azi, de-a lungul mai multor secole, I-IV p. Chr., prin variate și anonime contribuții adăugate nucleului central – dă uluitoare seamă. Căci bucătăria devine, la apogeul vârstei omului antic, isomorfă în primul rând armatei. Adică instrumentul colectiv prin care romanitatea și-a asigurat intrarea în Istorie și triumful asupra ei. Bucătarul șef (*archimagirus*) are în subordinea sa – și nu doar în casele mari – o întreagă armată de bucătari

(*coqui*), fiecare cu specialitatea lui: măcelarul (*sarcoptes*), grădinarul (*cepuos*, ca specialist în legume), brutarul (*pistor*), patiserul-cofetar (*pistor dulciarius*, *pastillarius*), specialistul în orătării (*trophetes*), în delicatese de lux din carne (*politeles*), în toate produsele din pește sau înrudite, inclusiv marine (*alieus*). Enciclopedia apiciană atacă deci problema mesei desfășurată pe toate fronturile și uzează de infinite tehnici, toate subordonate strategiei consumului eficient, permisiv financiar și medical. Gastronomia în maniera lui Apicius și – generalizând – în manieră romană se ridică, astfel, cu mult peste nivelul unei obișnuite științe a experimentului fizic, exercițiu de altfel cotidian. Prin Apicius, ea devine o adevărată artă de a trăi. O poezie a ochiului, nasului și gurii. Devine, totodată, și o lecție de viață pentru totdeauna. A ceea ce a pune preț, bazându-ne pe experiența lor îndelungată în materie, pe carnea fiartă mai mult decât pe cea prăjită sau friptă, pe pește mai mult decât pe porc sau pe mistreț, pe savoaarea mirodeniilor și a condimentelor mai mult decât pe aerul gol, pe dulcele sărat și pe sărătura dulce (de exemplu, vânat cu miere) mai mult și mai bine decât pe dulce și pe sărat separate categorial. Învățăm că orice poate servi unei mese desfășurate, dacă știi să descoperi acel oric și să îl scoți din inutilitatea existenței lui banale, zilnice. Știați, spre exemplu, că romanii, care se dădeau în vânt după dulciuri, preferau prăjiturile coapte pe frunze de plante sau de copaci aromați (palmieri, curmali, smochini) și servite unse cu miere și presărate cu boabe de mac sau de susan? Și că mirodeniile exotice, ca piporul, ghimberul, oțetarul, nardul sau scorțișoara, nu erau doar presărate frenetic pe fierturi și fripturi, ci și întinse pe piele, ori ca medicamente, ori ca parfumi?

Iată, încă o dată, lecția romană: de la ce mâncau și cum mâncau romanii, la ce au fost ei. Este, de fapt, nu numai lecția romană, ci și lecția ultimei Antichități, aceea clasică. Despre ea ar mai fi de spus următoarele.

Nu cred că această lecție se oprește vreodată. Pentru că nu se termină, de fapt, niciodată. Chiar și acolo unde și chiar și atunci când suntem convinși că s-a spus totul, că știm totul. Rămâne, fără doar și poate, omul antic – o veșnică necunoscută. Acela, ascuns după noi, stă ghemuit în noi. Îi suntem recunoscători lui Apicius, și inspiratului său traducător român care l-a ales, pentru această clipă de revelație.

Liviu Franga

România literară 7

Alte nominalizări pentru premiileUSR pe anul 2002

- literatura minorităților naționale -

Comisia minorităților (Luminița Cioabă, Gálfalvi György, Gálfalvi Zsolt, Salvomir Grozdenovič, Mihailo Mihailiuc, Szilágyi István) a decis următoarele nominalizări pentru Premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 2002;

– Dagmar Maria Anoca: *Slovenska literatura v Rumunsku* – Literatura slovacă din România. Monografie în l. slovacă, Ed. Ivan Krasko, Nădlac.

– Kozma Maria: *A másik táj* – Celălalt peisaj. Nuvele în l. maghiară, Ed. Pallas-Akadémia, Miercurea Ciuc.

– Király László: *A szibárdok története* – Istoria sibarților. Versuri în l. maghiară, Ed. Mentor, Tîrgu-Mureș.

– Magdalena László-Kuťuk: *Tvorcist Ševcenka na tli ioho dobi* – Creația lui Șevcenko pe fundalul epocii sale. Monografie în l. ucraineană, Ed. Mustang, București.

– Hajdu Farkas Zoltán: *Az idegenség dicsérete* – Lauda alterității. Interviuuri în l. maghiară, Ed. Pallas-Akadémia, Miercurea Ciuc.

– Wittstock Ioachim: *Scherensnitt* – Silueta. Proză eseistică în l. germană, Ed. Hora, Sibiu.

Cărți de debut

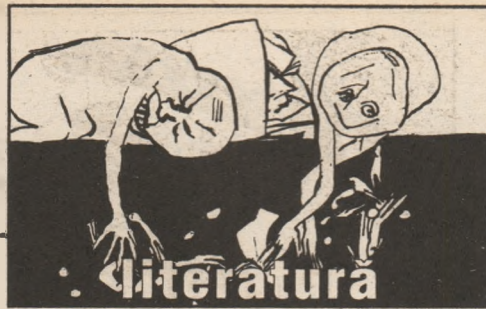
– Maria Ciubica: *Na krilah dedinstva* – Pe aripile copilăriei. Literatură pentru copii în l. ucraineană, Ed. Mustang, București.

– Farkas Wellmann Eva: *Itt ma donna választ* – Azi aici donna alege. Versuri în l. maghiară, Ed. Erdélyi Híradó, Cluj-Napoca.

– Vasa Lupulovič: *Kapetan Koča* – Căpitanul Koča, dramă în l. sîrbă, Ed. Uniunii Sîrbilor din România, Timișoara.

– Miroslav Rosič: *Rasvetana šaka* – Palma înflorită. Versuri în l. sîrbă, Ed. Uniunii Sîrbilor din România, Timișoara.

– Papp Attila Zsolt: *A Dél kísértése* – Tentația Sudului. Versuri în l. maghiară, Ed. Erdélyi Híradó, Cluj-Napoca.

Carte din iarna mea

Cine a mai auzit
de dorința poetului
de-a începe să scrie
o carte de versuri în plină iarnă
suntem în luna decembrie
la sfârșit de an deci
în zilele acestea
oamenii își împodobesc viața
cu sărbătorile proprii fiecare
după cum știe și crede și vrea
doar nebunii mai stau și visează

pe creanga unui copac aproape-nghețat
o singură pasăre cu ciocul între
aripile ei din care-au dispărut culorile tinere
singură ea vede stolul cucerind plaja

În amintirea lui Luxi (câinele din copilărie)

Să poți dormi liniștit
cu fruntea pe pernele moi
când zăpada coboară cerul –

lângă fereastră tace un câine
în ochi i s-au năruit stelele

3 spre 4 decembrie 2002

Adei

Ca un alt ceas de apă
ale cărui limbi au început
să înghețe deja –
încet încet
precum un sloi
sub streșina casei noastre imaginare
de la răsărit de Viena

De jos în sus

Poezia nu este numai spunere
ci mai ales su-punere
îmi spune ea
surprinzându-mă privind cum ninge
din josul vieții mele
în susul vieții ei

Muget în iarnă

M-am culcat
ca un mort în zăpadă
cerul pe mine să cadă.

Zgîrii
cu ochiul hîrtia
cuvîntul nu vrea să mă vadă.

Muget în iarnă
nimeni în vale s-audă
muget în iarnă
pustia-n poemă-i fecundă.

Poem minim

Între viață și moarte
ninsoarea caldă
cum o linie fină.
De fum.

Octavian Doclin

Ca o linie plutitoare
de ceață.
Asemenea liniei frînte.
De scrum.

Colind regăsit pentru Pinocchio păpușa din lemn

Fiindcă mîna mea e semnu
lerui, Doamne, ler

să-nfloriți și voi ca lemn
lerui, Doamne, ler

Ca lemnul în primăvară
lerui, Doamne, ler

cînd nici moartea nu-i ușoară
lerui, Doamne, ler

Nu-i ușoară că-i tot albu
lerui, Doamne, ler

ca iarna cînd cade-naltu
lerui, Doamne, ler

Nu mi-a fost să v-o cînt toată
lerui, Doamne, ler

mi-a fost gura încuiată
lerui, Doamne, ler

N-am știut să vă scriu multu
lerui, Doamne, ler

mi-a fost gura de pămîntu
lerui, Doamne, ler

Da' mi s-o descuia mie
lerui, Doamne, ler

gura cînd oi fi vecie
lerui, Doamne, ler

Da' mi-o fi gura ușoară
lerui, Doamne, ler

de-oi muri a treia oară
lerui, Doamne, ler

Da' nici moartea nu-i lăsată
lerui, Doamne, ler

de ni-i gîndu pîn'la piatră
lerui, Doamne, ler.

Ninge

Ninge asimetric.
Ninge oblic.
Ninge drept.
Stai sub ninsoare.
Crești și descreești.
Cobori și sui.
Parcă te doare.
Ninge asimetric.
Ninge oblic.
Ninge drept.
Cînd și pe cine aștept.

Rugăciune

Cade peste noi ninsoarea
vertical evlaviei,
împietriți rămînem, Doamne,
ca în fața sabiei.

Cade peste noi ninsoarea
har din harul harului,
firea biruită, Doamne,
pune-o miză zarului.

Cade peste noi ninsoarea
stele nasc și stele pier,
lasă-ne ninsoarea, Doamne,
întuneric e în cer.

Elix

O stea în agonie
o moarte spectaculoasă
cum o ardere violentă
ca o zăpadă
mistuitoare
ce se-mprăstie-n trup
precum faima unui imperiu
încă nenumit nenăscut încă

Sălașe în iarnă

Palatele lui Dumnezeu pe pămînt –
le privești în fugă
în această goană necontrolată a trecerii
parcă ar vrea să întrebe ceva
de cineva dacă l-ai văzut acolo de unde vii
atît de grăbit
seamănă tot mai mult cu stăpînii lor
pe care nu i-ai cunoscut
te privesc
și ele nerăbdătoare
uluite și puțin mai singure
precum un împărat căruia supușii
i-au uitat numele ■

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

ROCHIE aruncată neglijent pe un scaun și rămasă așa parcă pen-

tru totdeauna, din cauza că femeia care o purta a murit, este descrisă impresionant de Eugen Jebeleanu (24 apr. 1991, Câmpina - 22 aug. 1991, București) într-un poem din *Elegie pentru floarea secerată* (Buc., Tin., 1967). Identificăm aici momentul de maximă autenticitate din evoluția unui poet care în general n-a fost el însuși: înainte de cel de-al doilea război mondial i-a imitat pe ermetici, cântând (fals) în corul lor, iar în perioada imediat postbelică a jucat - ursuz, neconvingător - rolul de propagandist al partidului comunist. Moartea soției sale, graficiana Florica Cordescu, a fost probabil șocul care l-a făcut să renunțe la orice deghizaj.

Subțirile volume *Schituri cu soare Brașov* (Tip. "Rapid", 1929) și *Inimi sub săbii* (Buc., FR, 1934) cuprind versuri de o stridentă artificialitate. Autorul încearcă să fie fantezist, dar, lipsit de spirit ludic, nu reușește să combine cuvintele cu ușurință și grație; penița de la stiloul lui zgârie hârtia:

"Cerul de cărămizi trece-n garoafe/ Și-ucideri fâlfâiau sub piei de unde/ Încât pe drum chiar, ars de jar, nu praf e./ Ci limba cerului de sfeclă se ascunde." etc.

Din dorința de a fi la modă și împotriva propriei sale naturi, el se străduiește, uneori, să scrie o poezie "ermetică", solidarizându-se astfel, ostentativ, cu cel mai nepopular poet din

epocă, Ion Barbu. Rezultatele sunt însă modeste. Într-o antologie s-ar putea reține doar poemul *Senior de ceașcă* din *Inimi sub săbii*, pentru o anumită eleganță a ironiei:

"În evul sur (domn: Dagobert)/ Lucea un principe incert;/ Cu ochi de ape și victorii,/ Calm brațu-n sold, în unghi de glorie./ Treaz, părul fân de stele mușcă./ La cizme, de cocoși albi creste./ Zăresc din turn sărind neveste./ Să moară lângă piept și pușcă."

Firea participativă, setea de justiție socială, dar și ambiția de a fi "omul zilei" i-au făcut mari deservicii lui Eugen Jebeleanu în timpul stalinismului, împingându-l în vârtejul unei activități propagandistice compromițătoare. În virtutea inerției, el a crezut că trebuie să se "avânte" în continuare, să se situeze în "avangardă", fără să țină seama de faptul că detașamentul în care se înrolase mergea invers față de sensul istoriei. Așa au apărut cărți cu care un autor nu se poate mândri, de genul: *Ceea ce nu se uita*, Buc., FR, 1945, *Scutul păcii*, Buc., ES, 1949, *Poeme de pace și luptă*, 1950, *În satul lui Sahia*, Buc., ESPLA, 1952, *Balcescu*, Buc., ESPLA, 1952, *Cântecele pădurii tinere*, Buc., Tin., 1953, *Surâsul Hiroshimei*, Buc., Tin., 1958, *Oratoriul eliberării*, Buc., ESPLA, 1959 etc. Multe poeme din această perioadă ar putea sta într-un muzeu de curiozități al literaturii, de exemplu poemul *Stalin* din volumul *Poeme de pace și luptă*:

"Ține-n pumn un codru, ușurel./ Muntele cu vine de metal./ Dar mai tare decât munții lumii/ Stalin e - cu brațul lui de-oțel."

etc.

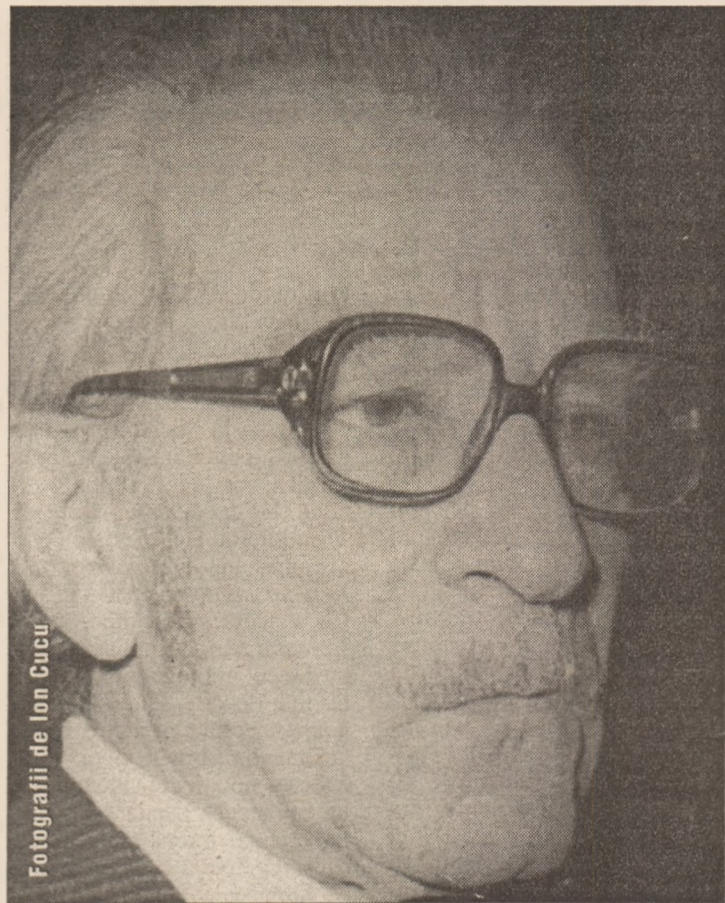
Pentru adeziunea sa atât de zgomotos și insistent exprimată, dar mai ales pentru că, înainte de război, scrisese un articol în favoarea unui tânăr acuzat de activitate comunistă și condamnat la închisoare, Nicolae Ceaușescu, poetul a fost răsplătit cu funcții și onoruri: vicepreședinte al Frontului Unității Socialiste (1968), deputat în Marea Adunare Națională (1969), membru supleant al Comitetului Central al Partidului Comunist Român (1969). Ca scriitor, însă, el a avut de pierdut. Singura carte de propagandă care mai prezintă, azi, interes din punct de vedere literar este *Surâsul Hiroshimei*.

Eugen Jebeleanu a căutat și a găsit un pretext pentru a-și putea desfășura la scenă deschisă pasiunea întunecată de pedepsitor al răului. Era, încă, perioada războiului rece și propaganda "antiimperialistă" făcea un proces necruțător - nedrept și ridicol - civilizației occidentale. Singura acuzație îndreptățită - și acceptată, de altfel, și de cei acuzați - se referea la folosirea bombei atomice împotriva orașelor japoneze Hiroshima și Nagasaki. Cu abilitate, cu un instinct sigur al succesului internațional, dar și dintr-o vocație reală de poet-justițiar, Eugen Jebeleanu a scris amplul poem *Surâsul Hiroshimei*, apreciat de forurile culturale din România comunistă și tradus în scurtă vreme în aproape toate limbile pământului. Nu numai partidele comuniste, dar și numeroase organizații umanitare, pacifiste etc. din întreaga lume l-au adoptat imediat, ca pe un manifest antirăzboinic.

Recitit azi, poemul cu o construcție "simfonică", după cum l-au caracterizat criticii, se dovedește încă activ (era să spunem "radioactiv") ca text literar. Deși a trecut aproape o jumătate de secol de la apariția ediției princeps (ediție ilustrată de cea mai apropiată colaboratoare a poetului, soția sa, talentata artistă Florica Cordescu), acest manifest în versuri nu pare demodat. Artificialitatea compoziției - descrieri eliptice, halucinante, însumări de voci lirice diferite, parabole de factură expresionistă, schimbări abrupte de ritmuri etc. - intră în rezonanță cu literaritatea ostentativă profesată de postmoderniștii din vremea noastră.

Și mai important este, însă, poate faptul că, în pofida teatralismului său, poemul transmite un autentic sentiment al tragicului. Eugen Jebeleanu se lasă cuprins de un fel de beatitudine a dezastrului. Senzația de amploare, de tragedie cosmică este dată nu numai de tensiunea evocării, ci și de varietatea mijloacelor folosite. Poetul vor-

Eugen Jebeleanu

Fotografii de Ion Cucu

beste sumbru și amenințător ca un muncitor cu pumnii strânsi, tandru și sfâșiat de durere ca o mamă, mahnit ca un pescar bătrân, nedumerit ca un copil silit să-și părăsească jocul. Totodată, el imaginează și monologuri ale orașelor adormite, ale păsărilor, ale oceanelor.

Cu *Surâsul Hiroshimei* se încheie, s-ar putea spune, perioada de *confectionare* a poeziei, din biografia lui Eugen Jebeleanu.

Volumul de versuri *Elegie pentru floarea secerată* din 1967 marchează intrarea într-o nouă etapă - ultima -, în care autorul renunță la punerea în scenă a trăirilor sale. El se situează acum - și îl invită și pe cititor să-l urmeze - dincolo de orice convenție artistică, acolo unde poetul, eliberat de obligația de a fi poet, vorbește ca un om. Schimbarea radicală de atitudine a fost determinată - totul pledează pentru această explicație - de moartea Floricăi Cordescu. Într-o casă îndoliată se procedează - prin tradiție - la acoperirea cu pânză a oglinzilor, pentru a face imposibil orice gest de cochetărie. Așa se întâmplă și în poezia lui Eugen Jebeleanu - se acoperă pentru totdeauna oglinzile.

Atitudinea dominantă din *Elegie pentru floarea secerată*, ca și din ciclul de poeme *Râul*

pe obraz (inclusiv în volumul următor, *Hanibal*, Buc., CR, 1972) este una de consternare. Neexistând un vinovat, poetul se lasă copleșit de disperare și consemnează într-un limbaj dezarticulat întâmplarea absurdă. El vizitează de unul singur locurile pe care altădată le vizita însoțit și, sfidând evidența, verifică dacă nu cumva măcar unul dintre ele a refuzat evenimentul, dacă nu cumva iubita lui încă trăiește acolo. El nu face deducții sau calcule de probabilitate, ci dă curs unei obsesii.

Forma ultimă, paroxistică a obsesiei o constituie ipoteza că "floarea secerată" a luat înfățișarea unui element al naturii, neidentificabil. Presupunerea - de esență mistică, generată de aceeași stare de spirit în care s-a aflat și Hasdeu după moartea fiicei sale, Iulia - accentuează sfișala tandră față de lume și tristețea celui îndrăgostit - ca personajul eminescian - de "frumoasa fără corp".

Nimic din aceste versuri nu aminteste de veleitatea de avangardist a lui Eugen Jebeleanu sau de funcția lui de vicepreședinte al Frontului Unității Socialiste. După tot felul de experimente care i-au falsificat scrișul, poetul a devenit, la bătrânețe, el însuși.

(fragment)

Cu Vasile Blendea, Eugen Simion și D.R. Popescu

Alexandru Andrițoiu

BUN cunoscător de poezie (a alcătuit antologii, a tradus din lirica rusă, maghiară, greacă, vietnameză etc.), Alexandru Andrițoiu (8 octombrie 1929, Vașcău, județul Bihor - 1 octombrie 1996, București) avea și capacitatea de a combina fără efort cuvintele și de a face fraze elegante, așa cum alții, cu o grație înăscută, execută de la prima încercare orice pas de dans.

După ce a absolvit, în 1961, Școala de literatură "Mihai Eminescu", a lucrat în redacțiile a diferite reviste (*Contemporanul*, *Lucașfărușul*, *Gazeta literară*, *Viața militară* ș. a.), iar din 1965 a devenit - și a rămas timp de aproape 25 de ani - redactor-șef al revistei *Familia* din Oradea. Și ca poet, și ca publicist părea deținătorul unei "metode rapide de scriere".

În perioada în care scrie versuri realist-socialiste - este vorba de volume ca *În țara moșilor se face ziuă*, Buc., ESPLA, 1953, *Dragoste și ură*, Buc., Tin., 1957, *Porțile de aur*, Buc., Tin., 1958, *Cartea de lângă inimă*, Buc., Mil., 1959, *File de cronică*, Buc., Tin., 1962 -, poetului nu-i stă bine să se adreseze cititorilor pe un ton "sfătos", ca moș Ion Roată grupului de țărani, în povestirea lui Ion Crean-

simpliste a unor rime rare (diamante folosite ca pietre de pavaj): *podgoria/Horia, repaus/i-auzi, spuma-i/numai, minei/cine-i, vârf e/târfe, ascutele/ciutele, flancul/lancul, vatra/Tatra, suit-a/suita, pare-mi/barem* și chiar *mosc o va/Mosco-va* ("a promis unei amante/ c-o va ține-n briliante/ și-n parfum de mosc o va/ îmbăia la Mosco-va").

Cartile care urmează - *Constelația lirei*, Buc., Em., 1963, *Vârful cu dor*, Buc., Tin., 1964, *Simetrii*, Buc., Em., 1970, *Euritmii*, Buc., Em., 1972, *Aur*, Buc., Alb., 1974, *Poeme noi*, Buc., CR, 1984, *Versuri*, F., 1987 etc - îl prezintă pe Alexandru Andrițoiu eliberat de responsabilități propagandistice. Poetul nu-și mai ascunde intelectualismul, ca pe un păcat, ci face din el un stil. Li se alătură, astfel, lui A. E. Baconsky, Romulus Vulpesco, Aurel Rău și alți amatori de frumuseți filologice. Deși are faimă de boem (circulă tot felul de legende în legătură cu escapadele lui bahico-erotice), se dovedește a fi, cel puțin în scris, un om de bibliotecă. Continuă să-și ofere, cu larghețe, colaborarea la ziare și reviste care au nevoie de poezii compuse peste noapte, pe o temă dată, dar în cărți nu mai include decât texte atent lucrate și stabile stilistic.

Datorită retoricii elegante și sentimentalismului, versurile lui Alexandru Andrițoiu par anume concepute pentru a fi caligrafiate, cu o mână fină, într-un album. Eugen Simion îl consideră pe poet "elegiac și livresc" și afirmația este de necontestat, dar trebuie completată cu observația că sistemul de referințe folosit depășește spațiul cărților și cuprinde spațiul culturii (al non-naturii) în general.

Alexandru Andrițoiu nu introduce aproape niciodată în poezia sa elemente în stare genuină, desprinse direct din realitate, ci, înainte de a le integra în creația lirică, le supune unui proces de purificare și, implicit, de de-dramatizare. Este conștient că procedează așa și își mărturisește fără ezitare preferința:

"Cea mai frumoasă lună e în lac./ Cel mai frumos luceafăr e pe mare./ și cântă cel mai sincer pitpalac/ nu-n pomi, ci-n amintiri și în uitare./ Cea mai frumoasă lună e în lac." (*Artă poetică*).

Lumea, așa cum apare în poezia lui Alexandru Andrițoiu, este într-adevăr o lume *oglindită* sau *amintită*, lipsită de materialitate și adeseori stilizată până la purul decorativism. Poetul nu ajunge până acolo încât să descrie o iarbă albastră sau o mare luminată de trei sori - ceea ce ar însemna trecerea la un nou etaj al comunicării, unde se află, printre altele, poezia lui Nichita Stănescu -, dar, oricum, în limi-

tele unei reprezentări figurative, artistizează realitatea la maximum.

Nu numai că preferă imaginea lunii din lac lunii de pe cer, dar, dacă are de ales, abandonează complet luna și dă prioritate unor obiecte făcute de mâna omului. Acestea au mai fost prelucrate o dată înainte de a le prelucra el, ca artist, și i se par mai nobile.

În *Vioara din Cremona* poetul așează la vedere, dar "sub cristal", ca într-o vitrină de muzeu, vechiul instrument muzical, de o perfecțiune neverosimilă. Descrierea lui este străbătută de un fel de ardore erotică. Spre deosebire de Tudor Arghezi, care vedea într-o "coapsă fină" un contur de "alăută florentină", Alexandru Andrițoiu ghicește în forma viorii ceva din rotunjimea nudului femeiesc:

"Vioara-i ca din lemn de trandafiri/ și are umăr suplu ca madona./ Cioplindu-și-o cu mâinile subțiri/ neîntrecutul meșter din Cremona./ încă-nainte de-a o isprăvi,/ i-a ascultat în vise melodia./ Cu dălți subțiri a rotunjit-o și/ cu-amurguri dulci i-a poleit cutia."

Adrian Păunescu, un entuziast degustător al poeziei lui Alexandru Andrițoiu, a remarcat cu finețe jocul eufonic de *r*-uri și *f*-uri din primele două versuri, datorită căruia *auzim*, parcă, promisiunea de muzică din zvelta și misterioasă cutie de rezonanță a viorii. Mai putem remarca imaterialitatea reprezentării, realizată prin complicate tehnici de decantare ("i-a ascultat în vise melodia", "cu-amurguri dulci i-a poleit cutia").

Peisajul din poezia lui Alexandru Andrițoiu este integral *amenajat*, ca peisajul din China. Fiecare arbore a fost tuns cu foarfeca, fiecare curs de apă a fost sistematizat. Poetul nu suportă imprevizibilul, accidentalul, iraționalul. Chiar și dezlănțuirea stihilor, în fața căreia s-au extaziat cândva romanticii, devine în versurile sale o vastă butaforie, confecționată parcă pentru amuzamentul unor prinți:

"E iarnă. Arcuri albe de triunff/ și viscolul, pe câmp, ca o fanfară/ bătând prelung metalele

de gheață. Apele/ curg stând pe loc. Miraculoasele fântâni/ statornice în ciutura ca-n peșteră/ ființe vagi și lucruri. De acum/ tot focul verii s-a închis în case." (*Citește-mi din Horațiu*).

Nu întâmplător, poetul preferă interioarele. Cel puțin din punct de vedere statistic, în versurile sale predomină calmul dinlăuntrul locuințelor și nu freacă de viață de afară. Ca și Xavier de Maistre, el întreprinde o "călătorie în jurul camerei lui".

Interioarele descrise de Alexandru Andrițoiu sunt somptuoase și, mai ales, sunt locuite *cu plăcere*, asemenea conacului de la Mircești de Vasile Alecsandri. Voluptuoasa siguranță simțită de cel ce se refugiază în propria-i locuință este intensificată de presimțirea intemperiilor și de îndeplinirea unor ritualuri domestice:

"Presimt zăpezi. Și e cu-adevărat/ că se va șterge urma-mi dinspre tine/ ca un păcat ce-i, în sfârșit, iertat./ în timp ce alt păcat din stirpe vine./ Va trebui să punem pentru ceai/ și să ne fierbem vin cu scorțoasă./ E bine-acum în casă ca-n serai./ cât încă de cu zori se face seară." (*Ajun de iarnă*).

Fotoliile, vasele cu flori, porțelanurile, cărțile legate în piele țin de aceeași atmosferă. Așa se explică - în sfârșit - și frecvența mare a unor citate, parafraze sau aluzii livresci, la care se referea Eugen Simion. Ele completează, ca niște obiecte, decorul existenței domestice și, mai ales, evocă actul lecturii, care, la Alexandru Andrițoiu, este întotdeauna senzual și rafinat. Versurile sau aforismele în latină au pentru el savoarea unui vin vechi, greu de mireasmă.

Artificializarea merge atât de departe încât acționează până și asupra ființei poetului. Privindu-și portretul din adolescență, el nu poate reface dramatismul unor trăiri de altădată și se instalează în starea de spirit a unui iubitor de artă care contemplă o statuie.

(fragment)

prepeleac

de Constantin Ţoiu

Vântul revoluției...

...inalta și gunoaiele. Nu mai știu dacă aceste cuvinte îmi aparțin, – sigur sunt că ele au fost notate în noiembrie 1990. În continuare, deslușesc, și asta, sigur, îmi aparține: Era pe vremea când soarele în România se lupta să răzbată prin norul gros de Kent ce plutea deasupra munților Carpați. Și mai departe, ca și cum nu mi-ar fi fost de ajuns, completarea, apăsat, aproape caligrafic așternută pe hârtie, foarte explicativ adăugată, nu cumva să intervină vreo nelămurire, adică atunci: ...când vârfurile Omul și Caraimanul primeau primele raze de soare printr-un nor gros de fum de țigări Kent ce astupa orizontul la răsărit... Și, hop, fraza lui Kundera, notată mai demult, în martie 1988, în același carnet: „Nemurirea noastră doarme în dosarele poliției”.

Și ca și cum nici asta n-ar fi fost destul, însemnarea imediat următoare, personală, neavând nici o dată: Slugile și tipii inferiori pretează altora propriile lor infamii, în paranteză adăugat mârșavii... Urmează una din amintirile vizitei lui Nixon făcută prin 1969 la alimentara Potcoava din Balta Albă, unde locuiam pe atunci... Transcriu: Bătrâna cu țigaretul ei lung de फिल्डेș, parcă, îngălbenit, și care probabil că era crăpat fiind lipit cu scoci pe o parte și cu leucoplact pe dedesubt, lăsând să se vadă acest lucru atunci când fumătorea, pătimașă, își scotea din când în când țigaretul din gură în timp ce comenta ceva cu alte femei în vârstă din grupul ei atras, fascinat de venirea la ele în cartier a americanului. M-am dat mai aproape de ele, și astfel avui ocazia să observ că bătrâna scoase la un moment dat o mârșească, după pachet, pe care o rupse în două, vârnând-o cu grijă în țigaret. Din altă sursă, am consemnat faptul că, la un bloc de vizavi de Potcoava, un pensionar de la un etaj mai jos ședea cu coatele rezemate de prichiciul ferestrei și că la un moment dat, când convoiul se apropia de alimentară, a țipat îndărăt, cuiva din apartament: „Dă fuga, – vineeeeee-eee!!!!!!”

13 martie 1988: Intrarea bruscă într-o ficțiune *mai reală decât realitatea...* (sindicaliștii

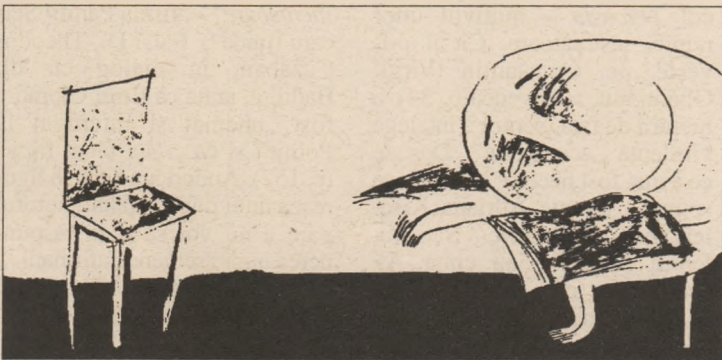
din toata țara veniți la odihnă la Sinaia). Alături de cantina lor, rula la cinematograful comunal *Aimez-vous Brahms?*, cu Perkins, iar în rolul „curvei bătrâne”... cum îi zice un amic,... Ingrid Bergman (The Old Women)... Contrastul. Cei de la cantină, spectatori înghițind la iuteală cele trei feluri și ăilalți cinând chez Maxim's cu șampanie și caviar. Oberkelnerul, prezentându-se ceremonios: *Et comme vin, monsieur?... – Champagne!... Magnum!* precizează Philippe.

30 martie 1988. Îngerii lui Kundera. „Cu ochiul glacial, toți fanatici... generali ruși, dizidenți ruși... arabi, israelieni... laolaltă.” „Demagogia îngerilor.”

„Cartea răsului”, tot Kundera... Când, într-o conversație, îl întrerupi pe celalalt cu *și mie mi s-a întâmpat...* Pare o aprobare, dar... în realitate este revolta brutală contra altei violențe brutale, un efort de a ne elibera urechea de o sclavie și de a ocupa cu forța urechea adversarului. Căci toată viața omului printre semenii săi nu este altceva decât o luptă pentru a lua în stăpânire urechea celui alt. Tămîna, serveuza dintr-o cafenea care asculta fără să întrerupă pe nimeni.

Același Kundera. Vezi episodul cu pălăria la înmormântare care cade în groapa nou săpată, mănăta de vânt...

7 aprilie 1988. La 74 de ani, bătrânul alpinist (Balaci) urcând în munți spre crevasa-mormânt aleasă de mult din tinerețe, fiind departe de tot, de oameni, pășări, fiare, animale de pradă... O crăpătură din stâncă pe lângă care a trecut deseori balansându-se, prins de coardă, de ceilalți alpiniști, uitându-se înăuntrul ei, din balans, – spărtură de doi pe trei metri, sarcofagul ideal. ■

DIRECȚIE interesantă de cercetare a limbii în societate mi se

pare cea (numită uneori „lingvistică populară” - *Folk Linguistics*) care urmărește evaluările, explicațiile și ierarhizările pe care le aplică fenomenelor lingvistice vorbitorii obișnuiți, nespecialiștii. E limpede că asemenea atitudini metalingvistice joacă un rol important în evoluția unei limbi: în adoptarea unor norme unitare, în evitarea unor abateri sau în ignorarea unor reguli, în acceptarea neologismelor ș.a.m.d. De altfel, multe dintre ele se bazează într-o bună măsură – prin intermediul școlii – pe interpretări „profesioniste”, care au fost însă selectate și simplificate, transformându-se în stereotipii. Știm însă prea puțin despre aceste evaluări și imagini ale limbii: despre ce consideră vorbitorii urît sau frumos, greșit sau corect, despre modul în care percep diferențele lingvistice, despre felul cum își evaluează propriul dialect sau idiolect. Un material util privitor la această zonă de experiență cotidiană a limbajului a rezultat din câteva lucrări de seminar, elaborate de studenții din anul al doilea al Facultății de Litere din București (secția „Studii culturale europene”); care au realizat, cu scop experimental, mini-anchete asupra evaluărilor lingvistice: aprecierea graiurilor, raportarea subiectivă a vorbitorilor la propriul mod regional de a vorbi și la cel al altora, stereotipiile de judecare și consecințele lor în evaluarea persoanelor. Subiectul e cu atât mai interesant cu cât la noi, în spiritul unei tradiții de secol al XIX-lea exacerbate în perioada comunistă, diferențele regionale în limbă au fost minimalizate, chiar stigmatizate – în favoarea unității și a prestigiului limbii literare. Voi reproduce în continuare o serie de răspunsuri din ancheta Danielei Ianina Ion, care a avut ca obiect graiul oltenesc și a reușit să provoace, prin întrebări complementare inteligent alese, răspunsuri relevante. Din cele 20 de răspunsuri (majoritatea ale unor tineri născuți în Oltenia, dar aflați la studiu în București), apar câteva lucruri

păcatele limbii

de Rodica Zafiu

Stereotipurii

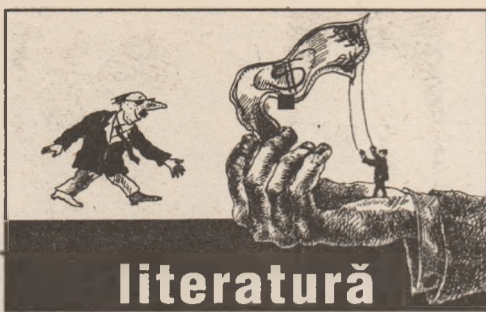
previzibile (stereotipurile regionale circulă), dar și destule surprize. Autenticitatea răspunsurilor e atestată tocmai de caracterul lor naiv, impropriu și adesea ne strategic, refractar „corectitudinii politice”.

Stereotipul limbii se identifică în mare măsură cu cel al vorbitorului („olteanul”, „moldoveanul”, „ardeleanul” etc.). Imaginea despre propriul grai pare a fi, cel puțin în eșantionul pe care Daniela Ion l-a investigat, majoritar pozitivă și asumată cu orgoliu; majoritatea subiecților declară că îl folosesc fără reticente și că sînt mulțumiți dacă originea regională le este recunoscută după felul cum vorbesc („Uite olteanul!”). Evaluarea pozitivă îmbina argumente declarate subiective (e frumos „pentru că e graiul meu”) cu cele, majoritare, cărora li se atribuie un nivel de obiectivitate, rămînd de fapt perfect vagi („sună mai bine”) sau delimitîndu-se de altele („e mai frumos decît cel moldovenesc”, „e mai ușor de înțeles”). Atribute pozitive sînt spontaneitatea populară („e mai pe șleau”) și expresivitatea idiomată („mai hazliu, mai românesc”). Neașteptat, una dintre evaluările pozitive din interior ale graiului oltenesc privește *corectitudinea*, provocată de o întrebare a chestionarului, dar preluată fără dubii, percepția se bazează pe sentimentul unui număr mai mic de diferențieri față de limba standard - „e mai corect decît altele”, „are mai puține cuvinte ciudate”, „mult mai corect decît cel moldovenesc” – dar mai ales pe folosirea perfectului simplu! Respingerea uzului particular oltenesc al timpului e foarte rară („sună aiurea”), în schimb este frecventă considerarea sa ca o dovadă a corectitudinii lingvistice („Noi vorbim gramatical”). Raționamentul implicit se bazează probabil pe ideea că perfectul simplu este un timp al gramaticii românești standard, studiat în școală, întâlnit în texte literare, deci faptul că alte graiuri nu-l folosesc constituie o diminuare a valorii lor intrinseci.

De altfel, perfectul simplu e considerat aproape unanim principala trăsătură specifică a

graiului oltenesc; i se adaugă particularități lexicale, fonetice - „substantivele cu *î*” – și mai ales trăsături comunicative, pragmatice, caracterizate de elemente suprasegmentale - ritm, debit, intonație: „vorbim mai mult”, „mai răsît”, „repezițiunea cuvintelor”; oltenii, consideră ei înșiși, „vorbesc tare, mult”.

Stereotipul imaginii despre sine este desigur indisolubil legat de imaginea Celuilalt. Pările vorbitorilor despre celelalte graiuri sînt și mai interesante. În Ardeal „nu termină cuvîntul”, apar „prescurtări ale cuvintelor”; ardelenii, și în vorbire, sînt considerați „mai lenți”; există și opinii mai neangajante (graiul din Ardeal „sună altfel”) și chiar clar pozitive: este „plăcut și interesant”. În Banat graiul e tot „lent”, „drăguș”, vorbitorii sînt „foarte afectați”, cu „un grad mai mare de cultură”. Raportarea nu se face, desigur, doar la subdiviziunile regionale stabilite de dialectologi. Oamenii evaluează – evident, în funcție de propria experiență și subiectivitate - limba din București („vorbesc corect, literar”, „e mai frumos”, „normal”, „un pic afectat”), din Argeș (diferențe de accent), Buzău (nu folosesc perfectul simplu) și chiar Dobrogea (vorbesc corect!). E sigur însă că alteritatea absolută, graiul pe care subiecții olteni îl consideră cel mai depărtat de cel propriu, pînă la a se plînge că nu îl înțeleg, este cel moldovenesc: „cel mai pocit”, „mai lent”, „te scot din sărite”, „amuzant, nu se înțelege”, se folosește „numai perfectul compus”. Răspunsurile la chestionarul Danielei Ion cuprind o singură privire din afară: o persoană din Ardeal, pentru care principala diferențiere se plasează la nivelul comportamentului lingvistic global, pentru care în vorbirea oltenească „intonația e supărătoare”, „parcă te întreabă tot timpul ceva”; oltenii „își dau drumul la vorbă, fără să gîndească”, în vreme ce ardelenii sînt „mai calmi, gîndesc mult”. Oricum, sînt convinsă că asemenea cercetări ar trebui multiplicare și aplicate sistematic, constituind o componentă a imagologiei care privește direct uzul și evoluția limbii. ■

cronica edițiilor

de Cornelia Ștefănescu

Romanul lui Caragiale

ÎN 1974, Șerban Cioculescu publicase la Editura Eminescu, în Colecția Biblioteca „Eminescu”, volumul *Caragialiana*, ale cărui rădăcini, profil, rațiuni de compoziție le expune în tonurile ferme ale unei firești deschizătoare de drumuri, „notă asupra ediției”. Pe cât de organizată lume de sensuri și motive cuprinde această „notă” și pe cât de concisă este, nu consider un abuz din partea mea să o reproduc în întregime. Dimpotrivă. O socotesc necesară în economia cronicii de față pentru dimensiunea sa interioară de lectură, pentru perspectiva conturării fizionomiei cărții și, cu atât mai mult, pentru semnătura cărturarului de elită, cum ni s-a impus de-a lungul propriului nostru timp de cercetare științifică, Șerban Cioculescu: „Autorul își retipărește cu oarecare sfială vechi studii și articole, care în momentul apariției lor aveau măcar meritul de a prezenta publicului contemporan texte din Caragiale, fie inedite, fie necunoscute. Un singur exemplu: *Arendașul român*, schiță apărută în «Mof-tul român», întâia serie (1893), rămăsese până în 1938, când a apărut studiul *Aspecte sociale*, total neremarkat. Autorul nu și-l revendicase sub nici o formă. Astăzi textul și-a câștigat o merită și unanimă notorietate. Faptul că a fost integral reprodus în susnumitul studiu este explicabil. Același lucru despre alte articole, fie semnate, fie nesemnate, niciodată reproduse de Caragiale sau de fiul său Luca, în volum. *Idem* despre corespondența cu Zarifopol sau Mihail Dragomirescu. Pe de altă parte, deși studiul despre *Detractorii lui Caragiale*, ca și scurtele eseuri despre *Ironia* și *Sugestia* au mai apărut într-un recent volum, autorul le-a restituit cadrului lor firesc. Fiecare articol sau studiu poartă data primei publicări.”

Sumarul se concentra asupra a trei nume: I. L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale și Luca I. Caragiale.

Cel mai generos este spațiul acordat studiilor referitoare la

I. L. Caragiale, împărțit în patru compartimente. În primul, Șerban Cioculescu apare ca adevărat amfitrion al lumii lui Caragiale. Criticul atinge susținut zona biograficului și portreizează cu perspicacitate, fără pedanterie, cu autoritatea dată de examenul rațional al fiecărei afirmații. Aici sunt înserate, printre altele, studii precum *Caragiale și opinia comună*, *Caragiale și poezia*, *Caragiale și natura*, *Patriotul*. Dar și altele de prelungită emoție și meditație, de veghe și neobosită înfăpșurare, de masivă autoritate: *1907 și Detractorii lui Caragiale*. Fiecare text altfel dens informat și răscolitor, deopotrivă nestânjenite în a vedea, a cântări și a denunța. Urmând ordinea sumarului, se rețin studiile aplicate lumii teatrului, corespondenței cu Paul Zarifopol și Mihail Dragomirescu, personalității lui Caragiale, din multiple unghiuri de vedere. Sunt texte de știință a literaturii, de documentare, de descriere și precizare și frecvent de un susținut relief polemic.

Familiaritate cu vechi perio-dice, verva inteligenței lui Șerban Cioculescu hrănită și exercitată pe paginile lor, îl ajută să cântărească exact, prompt și sigur, să realizeze o adevărată comuniune, pe dinăuntru, cu ființa epocii lui I. L. Caragiale. Criticul se entuziasmează căutând și pe măsură ce descoperă și se convinge de rigoarea informației, intră într-un fel de complicitate cu textul și fără să se lase sedus de speculații temerare se implică în atente revizurii. Șerban Cioculescu simte mereu cultura ca dimensiune a actului interpretativ, iar erudiția îl susține să fie inedit și energic articulat pe opțiuni pregnante. Înțelegerea lucidă a valorii lui Caragiale pornește, nu de puține ori, de la relația posibilă dintre el și scriitorii străini: „Ca și Flaubert, Caragiale trece prin «les affres du style», un gen de anxietate stărnită de spiritul necruțător de autocontrol dintr-un ideal de artă foarte înalt.”

Ca dată de apariție, studiile volumului din 1974, încep în 1935, încheind deceniul cu anul 1939. Sunt consemnate trei apa-

Șerban Cioculescu, *Caragialiana*, Ediție îngrijită de Barbu Cioculescu, Editura Albatros, București, 2003.

riții între 1942-1943-1944, pentru ca perioada dintre 1950-1970 să înregistreze masive apariții, fiind depășit doar o dată și cu un an ultimul prag semnalat. În general, subsolurile excelează în informații. Ele câștigă și mai mult în interes atunci când semnalează descoperiri ulterioare datei apariției textului. Ele sunt dovada concretă a neastâmpărului, a mișcării neobosite, a plăcerii lui Șerban Cioculescu de a gândi mereu cartea, ca regizorul atent la amănuntul care pentru el poate fi tezaur de interpretare autentică.

NOT SUB directa observație a lui Șerban Cioculescu apare din nou la Editura Eminescu, dar în 1987, alt volum intitulat *Caragialiana*. Sumarul menține cele trei nume, I. L. Caragiale, Mateiu I. Caragiale și Luca I. Caragiale. În schimb, renunță la împărțirea pe capitole și se aglomerează cu mai mult de 30 de titluri. Aceleași se regăsesc în *Caragialiana*, în cea de-a treia ipostază a sa de la Editura Albatros, din 2003. De astădată, ediția este îngrijită de Barbu Cioculescu. Studiile despre Mateiu I. Caragiale și Luca I. Caragiale lipsesc din sumar. Explicația acestei omisiuni o datorăm

lui Barbu Cioculescu. Mai precis, omisiunea capitolului despre Mateiu, așa cum apare în „nota asupra ediției”: „Prezenta ediție cuprinde textul volumului publicat la Editura Eminescu în anul 1987, mai puțin secțiunea dedicată vieții și operei lui Mateiu I. Caragiale, care, de altfel, de sine stătătoare, poate alcătui un volum aparte. Cititorul va remarca singur atenția lui Șerban Cioculescu de a nu denatura specificul geniului caragialian prin intruziuni străine acestuia, situație care a îngăduit editorului minime intervenții în integritatea textului. Acesta poartă de altminteri pecetea lucidității critice dincolo de timp și de vremuri.”

Am convingerea că dintr-un respect, orientat între sublimul ideii și căldura concreteții imediate, Barbu Cioculescu s-a lăsat cucerit de pomirea să nu umbrească lucrarea părintelui său cu nici o intervenție exteroară, de oriunde ar fi venit ea. Altfel, cititorul de azi, tânărul stăpânit de nobila intransigență a cunoașterii și a înțelegerii, ar fi fost în câștig să beneficieze deopotrivă, de o prefață solid explicativă și de note însoțitoare, informate și cuprinzător reflexive. Calitatea lucrării nu ar fi fost prejudiciată de asemenea confruntare, obiectivă și elocventă totodată.

ÎN PRIVINȚA datării, studiile și articolele alese de Șerban Cioculescu să se aplice pe vechiul trunchi al cărții sale și să-l îmbogățească, acoperă larg perioada anilor dintre 1970 și primii cinci ani ai deceniului următor. Câteva excepții nu influențează unitatea temporală a volumului. În privința conținutului, exigențele lui Șerban Cioculescu se mențin pe tonul lor esențial de restituire neabătută a documentului, deloc îngăduitor cu precizia și cu disciplina lumii de sensuri și motive care par a nu se epuiza în timp, sub fascinația ziarelor, a rafinamentului de detectare, datorat familiarizării cu ziarele. Am reținut din „nota asupra ediției” volumului din 1974, interesul lui Șerban Cioculescu manifestat față de lucrurile mai

puțin sau deloc știute. Exemplele sunt covârșitoare, cantitativ și calitativ. În textele lui Șerban Cioculescu apar frecvent afirmații de tipul: reportajul politic, publicat în „Ziua”, *Culisele chestiunii naționale*, nu se găsește la Biblioteca Academiei, nu a fost retipărit ori inserat în opera lui Caragiale, rămânând „cu totul necunoscut de publicul actual”, deși este „model al genului, ridicat la artă” (publicat în *Opere* de la Editura „Cultura națională”).

O trăsătură capitală se impune din frecventarea conținutului acestui volum *Caragialiana*, readus în atenția cititorului prin republicarea cărții în 2003. Atenția față de constituirea unei ediții critice. *O punere la punct și Restituiri?* atrag luarea aminte asupra identificărilor, transcrierilor, comentariilor, când muniții se aplică „detectivismul”. Ambele texte numite mai sus pot fi privite ca lecție de identificare, de ordin structural și etic al lui Caragiale. Dar adevărata lecție de editare rămâne studiul *Din istoricul unei ediții*. Este lecție adresată tinerilor, vorbindu-le despre tradiția editorială, despre nevoia cultului maeștrilor cu privire directă asupra disputei generațiilor: „Tinerii de totdeauna, dar cei de azi mai vârtos decât cei de altădată (textul este scris pentru ediția de *Opere complete* din 1938), cred că lumea începe cu dânsii și că valorile culturale din trecut sunt nevrednice să oprească luarea aminte a unei generații în mers.” Șerban Cioculescu insistă asupra importanței instrumentelor de lucru, de care ducem lipsă: „Colecțiile Bibliotecii Academiei Române ispitesc și înspăimântă deopotrivă, în lipsa unor îndreptare bibliografice.” Pentru întrebările în ce perioade a publicat Caragiale? în ce vreme? cu semnătura sau nu? răspunsul se constituie dintr-o aplicație pe concretul colecției ziarului „Timpul”. „Cine se înhamă la o editare critică să nu se grăbească să termine, înainte de a fi intrat în cadența interioară a autorului său.”

Iată de ce, dincolo de faptul că orice informație servește ca punct de plecare pentru nesfârșite discuții, că orice descoperire stimulează demonstrații, analogii, replici bazate pe logica alcătuirilor, această carte de nobilă intransigență, saturată de informație, pare a demonstra că fusese în intenția lui Șerban Cioculescu să reconstituie din fragmente romanul lui Caragiale. Și tocmai ca răspuns dezideratului său de a intra în „cadența interioară” a autorului studiat, întreaga sa lucrare, *Caragialiana*, se cere privită ca lecție a sensibilului înțeles pe care îl aduce în expresie, sigiliul propriu al scriitorului. ■

NEORI, printr-un șir de coincidențe, se pot înfiripa îndelungi și teameinice prietenii, după cum, aproape pe nesimțite, alteori se pot și stinge, dar și curma pe neașteptate.

Iată prietenia mea cu Constantin Noica, mult înainte ca el să fi devenit un mare filosof român, dublat și de un scriitor înzestrat, după cum constata cu bună dreptate și Alex. Ștefănescu, afirmând: "Constantin Noica este un filosof-poet. El realizează sistematic ceea ce în poezie se realizează prin fulgerarea inspirației și anume o smulgere a cuvintelor din anonimatul comunicării curente, o reevaluare a instrumentelor de cunoaștere lingvistice." Faptul fusese stabilit de altfel de Mircea Eliade, când susținea că "prin limba literară pe care o scrie, Constantin Noica rămâne categoric cel mai complet scriitor, mânuind tot atât de sigur, pe cât de discret, nuanțele pasiunilor". Și, adevărind cele de mai sus, nu ar trebui uitat nici că el a scris și poezie, și nu doar în tinerețe, dar chiar în plină glorie a vârstei, bunaoară în 1978, când cel cunoscut mai mult ca filosof de frunte al generației noastre dedica unei muze - "S" - trei frumoase "poeme filosofice".

Constantin Noica (pentru apropiați, Dinu) a văzut lumina zilei în anul 1909 la Vitănești, în județul Teleorman. Era fiul cel mai mic al Clemansei Noica (născută Cassasovici-Moscof): o făptură frumoasă cu înclinații spre literatură și filosofie, devreme ce, după câte știu, nu citea autorii atunci la modă, precum Maurice Dekobra sau Paul Bourget, ci mai curând volume cu iz filosofic și istorico-literar. În afară de Dinu, soții Noica au mai avut un băiat, Grigorița, mort timpuriu, și o frumoasă fiică, Adina.

Iar tatăl lor, conu'Grigore Noica, era un minunat gospodar al moșiei.

Dinu, după ce a urmat primele clase la Liceul "Dimitrie Cantemir", s-a mutat - nu știm din ce pricini -, începând din clasa a cincea, la Liceul "Spiru Haret", unde, împreună cu mine și alți patru colegi, a optat, după clasa a 7-a, pentru secția "modernă" - restul elevilor rămânând la "real". Iar de atunci am devenit prieteni și colegi de bancă.

Părinții lui Dinu nu locuiau prea departe de casa părinților mei: familia Noica în strada Romană nr. 147, într-o veche casă boierească, cu multe flori și arbori umbroși... Iar noi, la nr. 59 al străzii odinioară numită "Constantin Grigore Cantacuzino" - devenită ulterior "Alexandru Sahia", numele acestuia din urmă fiind mătrășit în 1989 și înlocuit pe plăcuțe cu numele lui Jean Louis Calderon.

Telefoanele noastre erau foarte active, cu îngăduința părinților, care priveau binevoitor dialogurile dintre Dinu Noica și mine, legate îndeobște de teme școlare, dar nu mai puțin și de subiecte din tărâmul literar ori artistic.

Diminețile, înainte de a porni spre școală, era obligatoriu să ne îmbrăcăm în uniformă: un costum cu guler înalt, purtând însemnele violete ale liceului; iar pe brațul stâng, cusut, un pătrățel cu numărul matricol; pe cap șepci cu bentiță violet-pal și pantaloni cu vipușcă... Și astfel costumați o porneam grăbiți (uneori chiar în pas alergător) - ca nu cumva să ratăm "intrarea" ce ni se zăvora la oră fixă de către portarul liceului cu nume indimenticabil: se numea Coteț.

Școala noastră se afla adăpostită, pe strada Scaune, într-o clădire gen subprefectură de provincie - cu un singur cat și numeroase încăperi și mai mari, și mai mici, odăi devenite, după dimensiuni - clase, cancelarii, secretariat, bibliotecă ori

sală de gimnastică, toate dând pe niște coridoare întunecoase, unde, pe cel de la etaj, se afla și un pian cam dezacordat pe care elevul Eliade Mircea își exersa digitația cântând fragmente scurte din muzica lui Grieg și, dacă îmi amintesc bine, din opere precum *Copellia* de Delibes ori *Paiațe* de Leoncavallo...

Cu toții adăstam însă nerăbdători să sune "recreația cea mare" când elevii se revărsau gloată într-o curte care nicidecum nu fusese menită unor atari juvenile aglomerări. Îmbulzeala era atât de mare încât, să fi vrut să cauți pe careva dintr-o altă clasă, era de cele mai multe ori aproape o imposibilitate. Țin minte totuși cum, într-o dimineață, s-a brodit să ne aflăm chiar în preajma grupului elevilor din clasa a VIII-a modernă, din care făcea parte și Haig Acterian, fratele colegului meu Arșavir. El a fost acela, îmi amintesc, care ne-a prezentat și pe noi, pe rând, colegilor săi. Și astfel l-am cunoscut pe Ștefan Ardeleanu (fiul proprietarului firmei de șampanie "Dealul Zorilor", care, mai târziu, în 1924, dacă nu mă înșel, avea să fie autorul unei piese de teatru - *Un liceu model* -, pe care, revăzută și adaptată, în 1927 aveam s-o interpretăm și noi).

PRINTRE colegii din a VIII-a modernă se numărau și Ioan-Victor Vojen, care, ulterior, avea să-l întruchipeze pe chipeșul Romeo pe scena Teatrului Național, iar mai apoi să devină un soi de adjunct al Anei Pauker. Dar cel mai însemnat dintre toți cei pe care aveam atunci să-i cunoaștem era Mircea Eliade. Îi admirasem scrisul cu puțin timp mai înainte când, în *Vlăstarul*, revista liceului, îi trecuse prin ciurul criticii, într-o cronică, pe Octav Dessila și pe Felix Aderca - mult prea lăudați de alții - câtă vreme, la acel moment, cronicile timpului nu apucaseră să

Barbu Brezianu

Juvenilul Noica

scrie o iotă despre (în cuvintele lui) "cel mai bun roman românesc" atunci apărut, *Pădurea spânzuraților* și nici (alt exemplu) despre *Tulburarea apelor* de Lucian Blaga!! În aceeași cronică îl criticase și pe Nicolae Iorga pentru faptul că (precum afirma prececele Eliade) "disprețuiește întreaga producție contemporană".

Mulți ani după terminarea liceului, Eliade, ajuns celebru, avea să pomenească de "îndrăzneala acelor recreații din anii lui școlari, în care, cot la cot, te nimereai cu viitoare personalități ale culturii, precum Valeriu Papahagi, Grigore Moisil sau frații Alexandru și

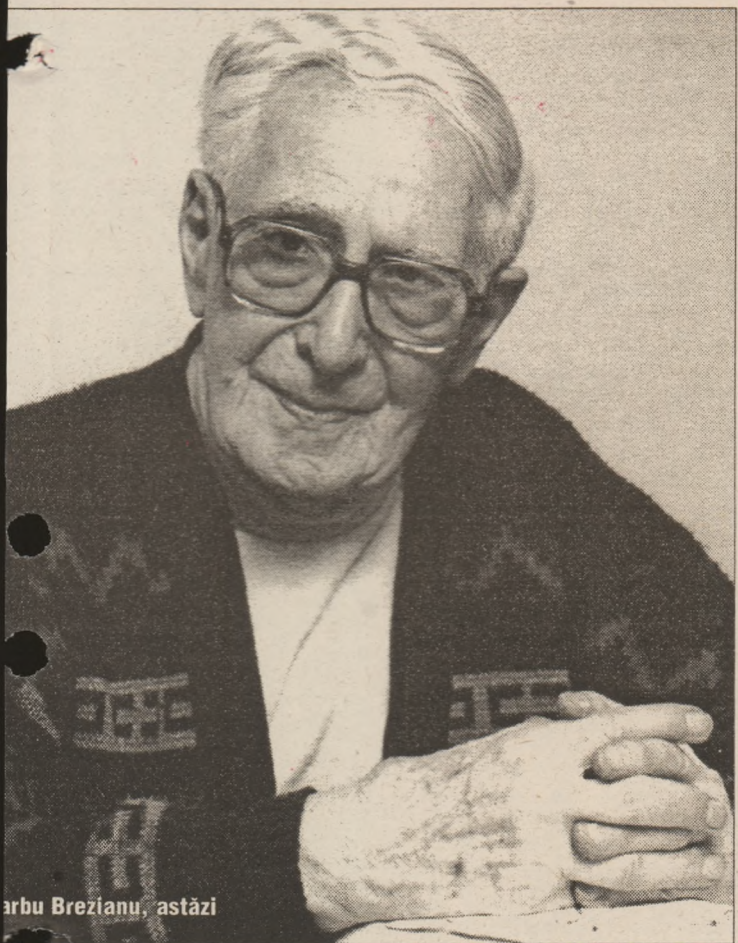
George Ciorănescu". Se numărau printre elevi și viitorul savant bizantinolog Alexandru Elian ori, pe alt tărâm al științei viitorii doctori Cuti Djuv, Corneliu Axentie ș. a. Tot în acele decore de recreații se vor afla fermecătorul viitor ambasador Alexandru Paleologu, viitorul senator și monah N. Steinhardt, ori scriitorul Marcel Avramescu. Așa că urmă avea să se prefacă când rînd în Jonathan X. Uranus, apoi în Marc Abrams - pseudonim care înființase un "cabinet astrologie", precum și un altul mai acătării, de "cabalistă devenind și autorul-director

ără

Arbu Brezianu, astăzi

vistei de astrologie cabalistică”
mra... Pocăit în cele din urmă,
rcel avea să ajungă cuviosul
nte paroh al unei biserici orto-
e din Banat... Dar dincolo de
netul atât de variat al perso-
acestor colegi - revin la
oianța acelor peripatetice re-
ații din curtea Liceului “Spiru
ret”, unde Dinu Noica era, ne-
prezență dintre cele mai
Se manifesta și în afara
alului școlii, precum, bunăoară,
rele de gimnastică. Atunci când
mea era prielnică, acestea se
fășurau la doi pași de liceu, pe
teren viran - unde astăzi se
ță Hotelul “Intercontinental”

precum și clădirea noului Teatru
Național. Pe acest întins maidan de
joacă și sport, Constantin Noica, tin
minte, se arăta a fi un neîntrecut
alergător, sprinten ca nimeni altul
la jocul de “leapșa pe furate” sau la
oină precum și alte felurite exerciții
comandate prin țigănil de pipernic
nostru profesor de gimnastică
pe care îl poreclisem “Biberon”.

Câta vreme, mai departe de noi,
îmi amintesc cum, singuratici,
seniorii ultimei clase discutau cine
știe ce taine: Mircea Eliade, Haig
Acterian, Ioan-Victor Vojen, Ștefan
Ardeleanu. Și așa pe maidan tre-
ceau unele dimineți...

Pe la începutul anului 1927,

directorul liceului, Dimitrie Focșa
ne-a chemat în cancelarie pe Noica,
pe Acterian și pe mine pentru o
discuție despre relansarea revistei
Vlăstarul, care, după ce Eliade
absolvisese, lăncezea vremelnice în-
o nevrută sincopă. Directorul Focșa
ne-a invitat să preluăm și să asi-
gurăm în continuare buna apariție a
periodicului, ilustrat până mai ieri
de alte condeie și în primul rând de
cel al lui Eliade. Așa se face că ne-
am constituit într-un autentic
“comitet de redacție”, trecând
neîntârziat și la repartizarea
sarcinilor. Astfel Arșavir Acterian a
preluat cronica muzicală; mie mi
s-a încredințat cronica teatrală și a
spectacolelor; Constantin Noica a
primit însărcinarea de a coordona,
în calitate de redactor responsabil,
sumarul viitoarelor numere. Echipa
redacțională era mai mare, printre
colaboratori numărându-se și viitorul
savant Alexandru Elian, deja
evocat.

A UNUL însărcinat cu
cronica spectacolelor, am
primit o legitimație, cu
antet și parafă, care mi-a
permis să pătrund nu numai la
reprezentările Teatrului Național,
dar și să beneficiaz de liber acces la
o sumedenie de alte splendide
spectacole ale vremii. Țin minte
cum am putut astfel vedea (pitulat
într-un colț de sală) premiera *Pavi-
lionului cu umbre*, piesa scriitoru-
lui astăzi aproape uitat Gib Mihăes-
cu, în rolul principal fiind societara
Comediei Franceze, Marioara
Ventura. (Aveam s-o revăd inter-
pretând emoționant rolul Ioanei
d'Arc în piesa lui Bernard Shaw,
Sfânta Ioana, ori întruchipând pe
Fedra, în piesa lui Racine, ca și în
alte roluri memorabile, și tot astfel
și pe tragedia Emma Grammatica
ca în *Lorenzaccio* de Alfred de
Musset, cât și, în cu totul alt regis-
tru, în *Vocea umană* - monologul
lui Jacques Cocteau.)

Și tot datorită patalamalei re-
vistei *Vlăstarul*, al cărei prim-
redactor și coordonator era harnicul
Constantin Noica, am putut aplau-
da la scenă deschisă nu numai pe
soții Pitoeff - într-o seară de neuitat,
pe scena Teatrului Eforiei, dar
și pe însuși formidabilul Șaliapin
(bun prieten cu Brâncuși) la care
m-am dus entuziasmat la finele
spectacolului să-i cer un autograf
pe imaginea sa din programul de
sală, autograf pe care vestitul bariton
mi l-a acordat cu atâta vigoare
încât... mi-a rupt penița stiloului...

Sub iscusita coordonare a lui
Constantin Noica - lui Arșavir
Acterian îi revenise sarcina croni-
cilor muzicale. Astfel i-a fost dat
să-i vadă dirijând nu numai pe
George Enescu, George Georgescu
ori Ionel Perlea - dar și să asculte
concertele ori recitalurile unor
ilustruți mușafiri, precum Strawin-
sky, Ravel, Casals Backhaus, Clau-
dio Arra sau Arthur Rubinstein,
acesta din urmă stârnindu-i efectiv
lui Arșavir “Entuziasm. Delir. Fre-

Petre I. Kereș

Anul I   1 Aprilie, 1924

No. 4

VLASTARUL

Sumarul:

Prof. D. DANUL : Balast în școala secundară
HORAȚIU : Epistola către Pisoni
ST. ARDELEANU : Cuplețul bacalaureatului
M. ELIADE : Critica contemporană
V. VELCIU : Mlădița
I. CIORĂNESCU : În grădină
A. RĂLESCU : La clacă
P. VIFOREANU : Cronica literară
I. V. VOJEN : Cronica dramatică
M. PUȘCARIU : Cronica sportivă.

Idei și fapte. — Matematică. — Jocuri.

BUCUREȘTI

“POPORUL” INST. DE ARTE GRAFICE, EDITURĂ ȘI LIBRĂRIE
BULEVARDUL ELISABETA. 39

Revista Liceului “Spiru Haret”

Prețul 5 Lei

nezie...”, cum își încheia el una
dintre înflăcăratele sale croniche
muzicale.

Pentru sectorul artelor plastice,
Constantin Noica îl desemnase, cu
mult fler, pe viitorul arhitect Adrian
Gheorghiu, autor și al copertelor
Vlăstarului

Și astfel, bucurându-se de o
atare echipă, după un an, într-un fel
de bilanț, mulțumit de cooperarea
noastră, Dinu lauda: “seriozitatea
sufletească - evident, sub toate rez-
ervele talentului” - de vreme ce,
“într-o foaie literară a unui liceu, nu
talentul mobilizează energiile
tinere... Acesta a fost crezul celor
cari anul trecut s-au rostit sufletește
în jurul revistei acesteia”.
Comentând puțin malițios acest
raport, Arșavir Acterian constata
că, în misiunea lui, Noica dovedise,
în cursul anului, o “sensibilitate
evangelică chinuită”...

Dar, în afara acestor însușiri și
merite, redactorul-șef Noica a avut
și excelente inițiative privitoare la
îmbogățirea și varietatea sumarelor.
În acest sens - ideea de a invita în
calitate de colaboratori nu numai
pe vechii noștri colegi ce ab-
solviseră liceul - studenți de-acum
precum Mircea Eliade, Alexandru
Ciorănescu ori Valeriu Papahagi,
dar și pe mai tineri confrăți din li-
ceu, precum N. Steinhardt, Alexan-
dru Elian ori Marcel Avramescu.
Dar mai mult încă, Dinu avusese în

1926 inițiativa de a pofti în coloanele
Vlăstarului și pe alți înzestrați
elevi de la alte licee bucureștene,
precum pe Octav Șuluțiu (de la
Liceul “Mihai Viteazul”) ori pe
“elev cl. VIII CV, Eugen Ionescu”,
de la “Sfântul Sava”. Eugen avea
să deuteze o dată cu subsemnatul,
mai întâi ca poet, cu o *Elegie pen-
tru ființe mici* (dar dovedindu-se
încă de pe atunci a fi un sever critic
literar, înfierând mai întâi pe
poetul Ciurezu, cel care “vrea să fie
etnic cu orice preț” - cât și pe ven-
erabilul ieșean Demostene Botez,
autor pe atunci al *Zilelor vieții*,
unde “adeseori cade - scria Eugen
Ionescu - într-un “superficialism
ieftin și dezlănat”.

Timpu ultimului trimestru al
anului 1927 trecea altminteri mo-
noton și molcom...

O amintire greu de dat uitării
este însă aceea a unei dimineți de
iană când, plictisiți, tot așteptam
cu blazare să înceapă ora de ma-
tematică și când, în locul titularu-
lui, și-a făcut apariția un locțiitor al
lui: un personaj cu fruntea înaltă,
boltită, puțin pleșuv, cu ochi scăpa-
ratori și o mustață “pe oală”,
aproape cărunta, și care, intrând
fără a spune o vorbă, s-a instalat la
catedră și a început apoi să citească
rar numele fiecăruia, privindu-ne
pătrunzător...

(continuare în pag. 18)

Barbu Brezianu

Juvenilul Noica

(urmare din pag. 17)

Apoi, l-a chemat întâi la tablă pe Acterian și i-a pus, într-un limbaj ce ni s-a părut abstract, o întrebare destul de stranie. La care, în loc ca, înțelept, să tacă, Arșavir a încercat să îngaiame ceva... Trimis imediat la loc, au urmat la rând ceilalți, chemați să răspundă la aceeași întrebare în ordine alfabetică, dar răspunsurile erau alături și care mai de care mai toante ori bizare. Când a venit rândul lui Noica, Dinu a izbutit totuși - primul și ultimul - să îndruga aproximativ câteva cuvinte potrivite. După care, ultimii trei colegi din catalog, au scornit la rândul lor atâtea alte năzdrăvăni, încât, ieșindu-și din fire și vizibil exasperat, profesorul locțiitor a închis brusc catalogul spunându-ne tare: "Sunteți niște troglodiți!" și a ieșit bufnind și trântind ușa... Suplinitorul înfuriat - aveam să aflăm - era Dan Barbilian...

Lecția următoare, îl adăstam ușor îngrijorați, dar, spre plăcuta noastră surpriză, Barbilian (adică Ion Barbu) a apărut cu un aer blajin, ba chiar binevoitor. După ce a făcut atent prezența, a coborât de la catedră, spunându-ne că s-a informat, că a citit *Vlăstarul* și că, pentru examenele noastre, el ne va da dinainte o problemă la care noi aveam să facem față... Iar acum - a continuat el - vom face o oră de poezie.

Zis și făcut. Ion Barbu a început să ne citească din Edgar Poe tradus de Mallarmée; în altă lecție, din Rimbaud - apoi versuri din Moréas, Paul Valéry precum și alte uitate voci ale

poeziei contemporane... Și au urmat astfel două-trei superbe lecții de literatură. Dar într-o altă zi profesorul de poezie ne-a rugat să nu vorbim, să nu foșnim... și s-a apucat să scrie coală după coală, răsfoind o carte galbenă... iar apoi, spre sfârșitul orei, ne-a citit de la catedră un articol polemic împotriva lui Tudor Argezi, care, zicea el, "face o poezie castrată, măruntă și manufacturieră". Am avut astfel prilejul să ascultăm articolul, scris și citit în fața noastră de la catedră, articol ce avea să apară în următorul număr al revistei *Ideea europeană*. Dar vai, după aceste extraordinare lecții sui-generis a revenit pe neașteptate titularul catedrei și episodul în care Constantin Noica, singur între noi, s-a dovedit capabil să dea cât de cât o satisfacție oarecare feericului nostru profesor-interimar Barbilian s-a încheiat definitiv.

Prezența lui Constantin Noica în ultimii ani de liceu la "Spiru Haret" s-a manifestat însă mult mai evident atunci când, pe scena vechiului Teatru Național de odinioară s-a produs dubla lui apariție, debutând atât ca interpret, cât și în calitate de co-actor al spectacolului școlăresc intitulat *Un liceu model*, "piesă adaptată și transpusă în cuplete de către elevul Const. Noica, cl. VIII", cum sta scris pe programul oficial al serbării, închinată ca în fiecare an patronului liceului - Sfântul Spiridon, prăznuit tradițional la fiecare 12 decembrie, ziua onomastică și a Liceului "Spiru Haret".

Înainte de ridicarea cortinei

(pictată de Camil Ressu - și, din păcate, pierită) a apărut în avanscenă fostul elev Haig Acterian care a recitat prologul scris de Noica în versuri alexandrine; după care, imediat s-a ridicat cortina și însuși autorul a apărut, într-o a doua lui postură, întruchipând un chipeș "elev monden"; iar apoi în chiar ultima scenă, grimat și cu o mustață evocând oarecum pe cea purtată de Dan Barbilian, Noica a reapărut, interpretând cu brio rolul "profesorului de matematică", mimând și cântând cu scânteietoare vervă refrenele melodiei atunci la modă *Who?*, în aplauzele sălii în care se afla și ministrul învățământului, dar nu și modelul întruchipat al dascălului de aritmetică.

Avea să treacă un număr de ani și prietenul meu Dinu - după ce în 1931 și-a luat cu lauri diploma de licențiat în filosofie - imediat după, în 1932, surprinzător, desigur, s-a înscris la Facultatea de Matematică, unde aici efectiv luni de zile l-a avut drept profesor pe Dan Barbilian. Dar Dinu Noica nu a putut face față, astfel încât în 1933 el se va retrage, neîncumetându-se să mai urmeze și ultimul an... Apoi, poate dintr-o tainică defulare, el va scrie *Mathesis sau bucuriile simple*, carte premiată în 1934 de Fundațiile Regale.

Revenind la cronologia firească a prieteniei cu Dinu Noica, se cuvine să mai evoc și o strașnică, feerică vacanță de studii, petrecută anterior absolvirii, la momentul când amândoi

Barbu Brezianu și Constantin Noica, după bacalaureat, în 1930

aveam înaintea noastră examenele de licență. Fusese ideea părinților noștri să ne retragă din vârtoarea ispitelor urbane, pentru a ne pregăti în tihnă examenele finale în izolarea moșiei Noicilor de la Vitănești. Și astfel, așteptat, am descins la cea mai apropiată stație de cale ferată, în gara Chiriac, unde Dinu, țin minte, a venit să-mi iasă în întâmpinare și - după ce m-a fotografiat de mai multe ori la coborârea din tren - m-a poftit să mă urc într-o cabrioletă, cu care ne-am dus la conacul lui părintesc, ce avea să ne slujească drept refugiu în perioada reclusiunii noastre preuniversitare. Programul fusese deja sever întocmit. După un orar minuțios și destul de rigid: "toceam" de dimineața devreme până la amiază, când împreună făceam o scurtă plimbare prin livadă; iar după prânz (și o foarte-foarte scurtă siestă) reluam, non-stop, travaliul, urmat de o a doua, mai lungă, mai agreabilă și mai bine chibzuită promenadă pe înserat (anticipând poate genul de plimbări pe care Dinu Noica avea să le practice mai târziu, fie în preajma Bucureștilor, nu departe de pădurea de la Andronache, unde vremelnic a poposit - fie în refugiul ultim, de tihnă și ideală altitudine de la Păltiniș).

Odată luate examenele, am fost răsplătiți de către părinții noștri cu câte un costum cum nu

mai pomenisem: Dinu a primit de la ai săi un smoking croit de furnizorul Curții Regale, Mathias Neuwirt - iar eu, de la ai mei, un impecabil frac "tăiat" de maestrul croitor Gică Hristescu. Și astfel înveșmântați, aveam să ne lăsăm invitați la diverse ceaiuri ori serate dansante, unde în acordurile melodiilor și tangourilor de demult, ale unor Jean Moscopol ori Ion Vasilescu, încheiam sindrofia conducând cavalește câte o demoazelă până în pragul căminului ei.

Într-unul din amurgurile anului 1928 (dacă nu mă înșel), Dinu Noica și cu mine aveam o precisă întâlnire cu Arșavir Acterian la unul din localurile vechiului București, de curând inaugurat, care stârnea vâlvă în oraș. Se numea "Barul Automat Herdan" - și automat, într-adevăr, și era! Localul se afla undeva între vechiul Cinema "Select Cinema "Central", de pe Calea Victoriei (lângă actualul Teatru "Tândărică") și Magazinul de muzică "Jean Feder", organizat fiind, pe semne, după ultimul model americanesc: gustările se roteau mecanic pe după ușițe prevăzute cu sticlă, contra unui cost în monede introduse într-o fantă ca de pușculiță; - după care ușița aleasă se deschidea automat în dreptul farfuriei dorite și consumatorul își lua singur, în doi timpi și trei mișcări, gustarea sau halba ori șprițul.

Clasa a VIII - a modernă de la Liceul "Spiru Haret". În mijloc profesorul Dan Barbilian. De la stânga la dreapta: Niculescu-Mislea Radu, Teodorescu Anibal-Niculăe, Noica C.N., Constantin, Vasilescu Valjan Corneliu, Acterian Arșavir și Brezianu Barbu. 1926

Și iată. Dinu Noica și cu mine - parcă văd scena - îndreptându-ne agale spre locul întâlnirii noastre cu Arșavir.

În drum țin minte că ne-am oprit și în fața vitrinei fotografului Curții Regale (atelierul se numea "Julietta"). La sugestia mea, cred, am intrat să ne "împozăm" amândoi pe un set de 12 imagini fiecare - sistem "Polyphoto", din care ne-am oferit câte una reciproc. Ne-am mai

oprit oleacă și în fața galantariului cu perdele de catifea roșie al vestitei Case "Capșa", iscodind indiscreți dacă nu cumva aveam să-l zarim acolo pe senzaționalul nostru suplinitor de matematică Dan Barbilian (care însă nu era prezent). Și în cele din urmă am ajuns la locul fixat întâlnirii noastre, unde ne aștepta bunul Arșavir - dar nu numai el, ci și o întreagă pleiadă de tineri membri ai generației noastre, care furnicau prin localul pe care Pericle Martinescu, multe decenii mai târziu, avea să o poreclească "corabia cu ratați"⁸. În local se așternuse o fumărie și o hărmălaie de nedescris. Se vorbea tare, se râdea, se comenta, se chiota, se bârfea, ba chiar se și lauda... Vocea grăseiată a lui Petru Comarnescu se distingea puternic deasupra larmei. Perora și gesticula alături, cred, de Ionel Jianu - anunțând entuziaș proxima apariție a ziarului *Ultima oră*, cotidian ce avea să fie condus de doamna Micaela Catargi. De la domnia sa, Comarnescu obținuse o deplină autonomie pentru redactarea paginii a doua a viitoarei gazete, pagină care avea să fie exclusiv culturală, reflectând zilnic aproape întreaga activitate artistică românească, dar și străină. Petru Comarnescu s-a ținut de cuvânt, alcătuind cu bun-gust și competență, cu ajutorul îndeosebi al lui Constantin Noica, zi de zi, nu numai sumare variate - dar, periodic, și câte o întreagă pagină monografică consacrată unor person-

lități ori unor probleme, de exemplu, specificului național în artă și literatură, precum și altor neprevăzute subiecte, Dinu dovedindu-se pentru a doua oară a fi și un înzestrat organizator cultural, ca mâna dreaptă a lui Comarnescu. Prin 1930 însă o neașteptată sincopă financiară avea să lovească până și *Ultima oră*, care și-a încetat brusc apariția.

*

La scurt timp după aceea, drumurile noastre aveau să se despartă: eu intrând în magistratură la București, iar Dinu devenind un adevărat sinaiot, prin mutarea sa la poalele Carpaților, cu casa și familia proaspăt întemeiată, acolo unde socrul lui, venit din îndepărtata Anglieră, își durase o vilă de toată frumusețea, numită, după numele fiicei sale, "Vila Wendy"... Cu Wendy, prietenul meu din tinerețe avea să aibă doi copii, o frumoasă fată, Dina, și un fiu fără pereche, Răzvan, nimeni altul decât părintele ieromonah Rafail, mai întâi monah peste mări și țări, unde și mama lui, Wendy, va cere să emigreze multă vreme după aceea, apoi, în anii noștri, în România, unde se va întoarce definitiv, devenind, în tradiția părintelui său, nu numai un cărturar și îndrumător spiritual, dar și autor (i-a apărut, recent, prima lui carte, intitulată *Cutul Duhului*).

La Sinaia, însă, în acei îndepărtați ani treizeci ai veacului care a trecut, Noica avea să își facă și serviciul militar, încorporat fiind la "Vânătorii de munte" și încartiruit, dacă nu mă înșel, în cazarma de la Pelișor... O veche fotografie din acel anotimp revolut păstrează imaginea solatului T.R. Noica în uniformă de vânător de munte, alături de mine și de soțiile noastre. Fotografia a fixat momentul unei întâlniri episodice, fiindcă, așa cum spuneam, drumurile noastre

se bifurcaseră și ne despărțiseră tot mai mult: astfel în 1940, tot la Sinaia, blândul Dinu avea să scoată pe banii lui un unic număr al unei reviste de angajare patriotică, numită *Adsum* (adică, în latina strămoșească, "prezent"). Era poate un semn al evlaviei pe care o purta dascălului său de filosofie juvenilă, Nae Ionescu, dar și o marcă totodată a alunecărilor ce aveau să-i aducă pedepsele ce l-au purtat prin lagăre și temnițe grele în anii următori încheierii războiului. Din aceste pușcării, Dinu, în urma unei operații, rămăsese cu un singur rinichi; dar avea să reziste și să iasă teafăr, și, în mod remarcabil, cu sporite haruri scriitoricești. Nevoita claustrare a dat lui Dinu suflul unei reveniri în arenă nu neapărat ca filosof în sensul strict al cuvântului, cât drept unul dintre cei mai autentici și înzestrați filosofi-scriitori pe care i-a avut România secolului XX.

Am avut privilegiul de a-l fi cunoscut vremelnice doar în tinerețe, și de a-l fi regăsit, mult mai târziu, la clipa maturității de după toate jertfele, când lamura spiritului său și-a găsit o rostire deplină în cărțile lui de pe urmă. ■

La oglindă. Fotografie de Andrei Brezianu

Note:

- ¹ Alex. Ștefănescu, *Constantin Noica*, "România literară" nr. 51-52/ 2002.
- ² Mircea Handoca, *Eliade și Noica*, Cluj, 2002, p. 84.
- ³ Constantin Noica, *Trei poeme filosofice pentru S*, "Viața Românească" nr. 4/ 1988 și nr. 2/ 1999, p. 11 și, respectiv, 20.
- ⁴ Mircea Eliade, *Critica contemporană*, "Vlăstarul", anul I, nr. 4/ 1924.
- ⁵ Comitetul de redacție era alcătuit din elevii Arșavir Aterian, Barbu Brezianu, Ionescu Bujor, Radu Niculescu-Mislea.
- ⁶ Eugen Ionescu, *Ideii nesistematice despre Demostene Botez cu prilejul apariției volumului "Zilele vieții"*, "Vlăstarul", 4 febr. 1926.
- ⁷ *Poetica domnului Arghezi*, "Ideea europeană", 1 nov. 1927.
- ⁸ Pericle Martinescu, *Umbre pe pânza vremii*, Buc., Ed. Cartea Românească, 1985. "Generația" mai număra - ne aducem aminte - pe Emil și Dan Botta, Jebeleanu, Ștefan Baciuc, Al. Sahia, N. Carandino, Boldur, Robot, Fântâneru, E. Cioran, Schileru, Alfons Adania, Andrei Tudor, Belu Silber, Lucian Boz, Badea Marinescu, V. Beneș, Neagu Rădulescu, pictorul Bob Bulgaru, George Pascu, Horia Roman, V. Cristian, Aurel Broșteanu, G. Gussi, C. Lucreția Vâlceanu și mulți alții, din păcate dați uitării...

Ți-e sete de cultură? Bravo!

Te aștept la cafeneaua literară

marți, miercuri, joi, vineri: 10³⁰ - 18³⁰

băutura - discount 25%
cărțile - gratis

la parter, în expoziția dedicată artelor vizuale.

MIERCURI, 25 iunie

Café concert
4-Given Band

20⁰⁰

JOI, 26 iunie

Teatru:
Requiem pentru un vis
cu Tamara Crețulescu;
regie și scenariul Liliana Cîmpeanu

20⁰⁰

VINERI, 27 iunie

Lansare carte Leonard Cohen
Adrian Berinde & 4-Given Band

21⁰⁰

Discotecă - muzica anilor '80

23⁰⁰

SÂMBĂTĂ, 28 iunie

Muzică africană:
Gloria

21⁰⁰

Discotecă - muzica anilor '80

23⁰⁰

DUMINICĂ, 29 iunie

Muzică live:
Teodora Enache & 4-Given Band

21⁰⁰

CLUB
PROMETHEVS

FUNDATIA ANONIMVL

Piața Națională Unită 3-5, sector 4, București
rezervări la telefon: 336.66.38; 336.66.78

BANII sau viața, mi-a spus de curînd un băiețel necunoscut, de vreo 8 ani, amenințându-mă, pe una din aleile Cișmigiului, cu o armă de plastic greu de identificat pentru un profan. Deși replica m-a luat prin surprindere – o credeam depășită la copiii computerelor – după o scurtă dar intensă luptă interioară, am decis că nu merită să-mi pierd încă viața și am spus, cu lașitate, *Banii!* Băiețelul a părut oarecum întristat de opțiune și am reușit să-l înșeninez numai după ce i-am întins o monedă de 5 mii, ca să nu neglijez valoarea referențială a mesajului meu. Mai târziu m-am gândit că am dat o replică tipică pentru un condeier.

Între scris și bani, cei mai mulți intelectuali români aleg scrisul. Chiar dacă nu-i amenință nimeni cu arma în mână obligându-i să-și păstreze scrisul cu prețul renunțării la bani, cei mai mulți tocmai asta fac. Articolele din reviste se plătesc modic sau deloc. I-am auzit adesea pe colegii mei de la *România literară* explicînd cu sfială cîte unui colaborator la ce sumă trebuie să se aștepte pentru un poem, un articol critic sau o traducere. De obicei replica este: "Dar e foarte bine, la revista X... nu se mai plătesc colaborările de vreo doi ani!" Nenumărate edituri scot cărți românești pe cheltuiala autorului care dă, astfel, obol scrisului. Nu numai că nu cîștigă, din creație, dar își dă toți banii pe ea. Or, dacă e să cred o informație citită într-o revistă germană, scrisul consumă, iar efortul psihic al unei pagini e echivalent cu cel al săpării unui șanț de un metru. Că în alte părți ale lumii autorul nu dă, ci primește obolul nu mai trebuie, cred, pomenit.

Este firesc așadar ca, periodic, să-i aud pe cei care se ocupă cu scrisul, indiferent de domeniu, literar sau științific, fantazînd pe seama unor alte modalități de a "face bani". Particip întotdeauna cu plăcere la astfel de discuții, deși contribuția mea se reduce la interjecții admirative. Cele mai surprinzătoare idei pe temă le-am auzit de la autoarea rubricii *Păcatele limbii*, Rodica Zafiu. Una dintre ele este înființarea unei florării pentru snobi, cu buchete al căror preț să fie invers proporțional cu durata de viață a buchetului. S-ar vinde așadar foarte scump delicate aranjamente de flori de cîmp, pe care ești fericit dacă apuci să le dăruiești întregi (ceea ce e problematic în cazul macilor, de pildă) și care trăiesc cîteva minute, maximum cîteva ore, în vază. Avantajul ar fi că unii cumpărători galantoni ar putea reveni de cîteva ori pe zi la florărie, ca să-și răsfețe iubitele. Mi-am amintit

cronica pesimistei

de Ioana Părvulescu

Obolul scrisului

Fotografie de Ioana Părvulescu

că Mateiu Caragiale încerca să o cucerească pe Eliza Băicoianu cu buchete de 100 de garoafe, aproape toate roșii. Esteții, rafinații, admiratorii de azi ai lui Mateiu Caragiale ar putea dărui buchete de 99 de maci, dintre care unul singur alb și care ar costa o avere. Tot Rodica Zafiu a venit cu ideea înființării, în aeroporturi, a unei secții de prim-ajutor pentru cei care au fobia zborului, cazul ei de altfel. Te duci la cabinet, ți se face o injecție care te adoarme pe loc, cu doză variabilă în funcție de durata zborului și apoi ești transportat cu targa în avion. Nu te trezești decît în cabinetul din stația de sosire. Ideea nu mi s-a părut bună din cauza multelor întîrzieri neprevăzute, a deturmarilor, ori a situației în care avionul aterizează forțat și trebuie să te dai repede jos, pe tobogan.

O idee științifică de a face bani a avut mama mea, la una din vizitele ei la București. Văzînd mizeria incredibilă a trotuarelor bucureștene a propus fabricarea unor preșuri impregnate cu un puternic material dezinfectant. Astfel, cînd faci o vizită cuiva poți intra în casa omului fără să ai conștiința încărcată de faptul că umpli covarele cu tot ce ai adunat din gunoiul străzii, în striațiile de pe tălpile pantofilor.

Un medic mi-a spus odată o idee la care mă mir că nu s-a gândit nimeni pînă acum: să se vîndă în farmacii pastile pentru geloși (i-am propus să le numească *Othello*, dar n-a fost de acord, deoarece, spunea el,

gelozia feminină e mai rea decît cea masculină și numele ar incrimina numai bărbații). În casele tuturor cuplurilor cu probleme de gen ar exista, în dulăpiorul cu medicamente, o cutie pusă la vedere. S-ar evita astfel o mulțime de neajunsuri. Produsul s-ar vinde bine, căci medicii ar putea recomanda și un tratament preventiv, pentru toate amorurile care au trecut de doi ani vechime. În aceeași categorie de brevete farmaceutice, Adriana Bitel a propus, într-o zi cînd trebuia să vorbească la o lansare, scoaterea pe piață a unui medicament special pentru cei care

vorbesc în public și ale cărui efecte să fie diminuarea emoției și sporirea elocinței (și aici am avut un nume, *Demostene*). Un bursier de la Wissenschaftskolleg din Berlin a propus, după vizitarea în aceeași zi a mai multor muzee din capitala Germaniei, înființarea unor puncte de înviore, cam la patru săli o dată, cu mici bazinase cu apă rece pentru relaxarea picioarelor, locuri unde să ți se ofere, precum cicliștilor aflați în cursă, și sticle cu apă tonică. La intrarea în muzeu ai putea opta (cu taxa de rigoare): cu bazin sau fără, așa cum se face cu căștile și casetele

explicative.

În ce mă privește am avut idei atît de puțin spectaculoase, încît le-am și uitat. M-am gândit însă adeseori cum ar fi fost să am altă meserie, una în care mintea să-ți rămînă odihnită și senină, de pildă vînzător de bilete de autobuz. Stai în gheretă și tricotezi, îți umezești degetul ca să numeri trei, cinci, zece bilete, te distrezi cu faptul că ți-a venit un teanc portocaliu în locul celui verde și că prețul a crescut de la șase la șapte mii de lei. Îngheti iarna și închizi gemulețul, te sufoci de căldură vara și deschizi ușa. Cînd cumpără cineva un abonament pentru o zi e un eveniment. Simbătă seara, pleci acasă cu satisfacția că a mai trecut o săptămînă și că mîine e duminică. Problema cu asemenea meserii e că nu aduc defel mai mulți bani decît scrisul.

ACUM cîțiva ani, cînd m-am mutat, am început să-mi transport obiectele mai delicate de una singură, profitînd de faptul că de la vechea locuință puteam merge pe jos pînă la cea nouă. Am început cu crăciunica și mușcatele, apoi cu o oglinda primită cadou, un tablou lăsat moștenire de doamna Fleury, care a murit la 101 ani. La urmă de tot, am luat o găletușă de plastic și o mătură și am străbătut cu ele un drum care trecea prin fața Hotelului Athénée Palace - Hilton. Portarul negru, îmbrăcat în impecabilul său costum alb cu fireturi, m-a privit la fiecare nou transport. Tocmai cînd eram cu găleata și mătura în dreptul intrării, m-am întîlnit cu Dan Goanță, ins cu un simț al umorului redutabil, colaboratorul *Dilemei* și vechi coleg de la cenaclul Junimea. "În sfîrșit, a spus Dan, în sfîrșit ți-ai găsit și tu o meserie mai bănoasă!" ■

Centrul de cercetare "Fundamentele Modernității Europene" al Universității din București, Universitatea de Vest "Vasile Goldiș", Asociația Română a Cercetătorilor Francofoni în Științe Umane și Colegiul Noua Europă anunță

Școala de vară internațională Souls, Clocks, Atoms and Forces: Competing Models of Individuals in Early Modern Thought

Sponsori: Connex | Ambasada Franței | Consiliul Județean Arad

Școala, cu un caracter interdisciplinar, va privi aspecte ale fundamenților modernității europene în secolele XVI-XVIII, și se va desfășura la Castelul Macea (jud. Arad) între 30 august și 14 septembrie 2003, în limbile franceză și engleză.

Site-ul internet http://relis.uvvg.ro/FME cuprinde programul școlii, precum și formularele de candidatură, care vor fi expediate prin poștă la adresa Ciprian Tudor, C.P. 19, Of. poștal 63, București, până la data de 15 iulie 2003.

Vor ține cursuri, conferințe și ateliere: Vlad Alexandrescu (București), Roger Ariew (Blacksburg), Katherine BRADING (Oxford),

Vincent Carraud (Caen), Cătălin Avramescu (Viena), Daniel Garber (Princeton), Dana Jalobeanu (Arad), Brîndușa Palade, (București), Horia-Roman Patapievici (București), Ioan Pânzaru (București).

Școala se adresează absolvenților, cercetătorilor și cadrelor didactice universitare cu interese de cercetare legate de nașterea gândirii moderne, precum și studenților din anii terminali cu rezultate deosebite.

Alte informații pot fi obținute scriind la adresa: djalobeanu@uvvg.ro.

(urmare din pag. 1)

Iar nepoții lor participă activ la producția literară română, chiar când sînt fii și fiice de oameni cu stare; sau cel puțin cunosc, urmăresc și încurajează cum pot literatura românească produsă de vreo două decenii încoace. Totuși lecturile lor favorite și inspiratoare sînt Henri de Régnier, Samain, Verhaeren, Rachilde – în scurt, catalogul de la *Mercure de France*. La care se adaugă, pentru cei cu gustul grav și puternice trebuințe de idei: Barbusse și Romain Rolland. Acum în urmă de tot sintem, se-nțelege, expresioniști.”

„Lupta pentru limba românească” la care face aluzie textul este, neîndoind, aceea dusă de Iorga în 1906 contra reprezentățiilor în franceză de pe scena Naționalului bucureștean. (Ar merita remarcat că adjectivul *românesc* e folosit de Zarifopol doar prin referire la Iorga sau în context peiorativ: ca toți modernistii, el îi preferă literatura *română*). Nu s-a remarcat înedajuns că studiul, cel puțin în prima lui parte, este mai degrabă defavorabil lui Caragiale, care „s-a învechit grozav, dispropor-

ționat față de timpul în care a trăit și a scris”. Și încă:

„Publicul, care acum patruzeci de ani, a dat comediilor lui Caragiale succesul proaspăt și autentic, îl formau ori oameni care, prin educația și simțirea lor, aveau față de subiectele acestui teatru distanța estetică; deci înțelegerea și risul lor erau libere de orice încărcătură personală; ori îl forma însăși lumea acestor comedii: micul burghez, solid instalat în convingerea naivă că aluziile farsei nu-l țintesc individual, ridea din toată inima de prostiile și nenorocirile bufone, pe care imediat le aplica vecinului. Acest din urmă fel de public este, mi se pare, singurul care a rămas credincios autorului. Cel de felul întii s-a risipit de mult...”

Dramaturgul n-ar mai avea așadar cititori capabili să-i înțeleagă arta ca Maiorescu, ci numai cititori incapabili să se recunoască în personajele sale, Cațavenci și Trahanachi ai noii epoci. Dar asta nu e totul. Teoreticianul Caragiale (cu puseurile lui clasiciste) n-ar avea decit cultură de cafea. Gustate printre aperitive, ideile lui n-ar merita a fi luate în serios. Prezența la „Junimea” l-ar fi încurajat să se

creadă intelectual superior. Norocul lui a fost că a scris comedii. Deși de stil străvechi, ele nu-i pun în evidență conservatismul catastrofal al gustului, cum o face în schimb *Năpasta*, o „de tot regretabilă melodramă, cu „nenorocite efecte ale teatralismului tradițional”. De un defect similar ar suferi nuvele ca *Păcat* sau, în final, *O făclie de Paște*. Alte idei deopotrivă de gingașe se află peste tot în introduțiile la volumele pe care Zarifopol le-a editat.

O părere la fel de proastă are Zarifopol despre toți scriitorii secolului XIX românesc, de la Cirlova și Eliade la Odobescu și Ghica. Bolintineanu, de pildă, are „o egală și senină insensibilitate pentru raportul dintre ritm și idee”. *Marșul românesc* al lui Cirlova este scrisă într-o „moleșită formulă de aluat necopt”. Gr. Alexandrescu e penalizat pentru greșeli de gramatică. Cu o astfel de neistorică viziune (aceasta este perspectiva tipică a modernistilor), era de așteptat ca lui Zarifopol să-i placă ușuraticile scrieri contemporane ale lui Minulescu și Al. O. Teodoreanu. De mirare, oarecum, nu atît slăbiciunea pentru *Adela* lui Ibrăileanu (care-l tot invita să preia o catedră universitară în orașul lui natal), cit aceea pentru *Viața lui Eminescu* a lui G. Călinescu, mai cu seamă că, nu cu mult înainte de a o comenta elogios, Zarifopol luase peste picior biografiile romantate gen Maurois care erau în mare vogă în Franța deceniului al treilea. În ce-i privește pe contemporani, purismul lui Zarifopol nu merge mai departe de citarea entuziastă a două strofe din Ion Barbu (nenumit vreodată în articolul cu pricina ori în altul!) sau de recenzarea favorabilă a *Eonului dogmatic* a lui Blaga.

Mai instructive sînt cîteva dintre eseurile politice ale lui Zarifopol. Acela intitulat *Sentimentalii* face o paralelă inteligentă între aplecarea spre melodramă a artistului prost și aceea a politicianului. Uimitoare este exemplificarea: Lenin a putut da un „exemplu delicios de triumf al sentimentalismului pur în politică” atunci cînd „cu imperturbabilă eleganță teoretică” nepăsătoare față de „realitățile economice”, a pariat pe puțința de a crea în Rusia întiul stat comunist. Noua Rusie, științific clădită, este ea însăși, după o jumătate de veac de ironii ale socialismului științific marxist la adresa celui sentimental și utopic, efectul imprumutării „drastic populare” a „vechilor și veșnic tinerelor uzanțe sentimentale” în materie de proceduri concrete de desproprietărire și

Paul Zarifopol

deposedare. În *procesul intelectualilor* conține ideea că „singuri intelectualii au fost în stare să prepare filosofic discreditul inteligenței, să dea prestigiu de argumentare disprețului și urii altor clase și meserii față de intelectuali”. Cel mai șocant dintre aceste comentarii este acela intitulat *Analogii penibile* în care creștinismul și comunismul sînt puse în paralel. Prăbușirea antichității latine și a culturii ei sub loviturile creștinismului primitiv (e și teza de doctorat a lui Camus de peste două decenii) oferă modelul zdrobirii capitalismului de la începutul secolului XX de către bolșevism. E lesne de înțeles de ce aceste texte n-au fost menționate niciodată după al doilea război pînă de curînd cînd au fost editate de către Al. Săndulescu. Între războaie, cînd au apărut, ele nu făceau o figură mai bună. Raționalismul lui Zarifopol, în politică depotriva ca și în literatură, reușea cu greu să risipească norii predilecțiilor obscurantiste, fie comuniste, fie fasciste. E important să subliniem acest lucru cu atît mai mult cu cît, flaubertian în spirit, Zarifopol îl disprețuia pe *mediocrat*, adică pe burghez. Călinescu explică în acest fel atașamentul lui față de zeflemeaua lui Caragiale.

Snobismul și prețiozitățile stilistice ale lui Zarifopol l-au făcut destul de nepopular într-o literatură care preferă limbajul frust și care îl flata fără jenă pe omul „simplu”, mai ales de la țară. Intelectualii interbelici nu se deosebeau din acest punct de vedere de poporanștii de după 1900: elogiul țaranului român a

continuat să fie cuvîntul distinctiv pentru cei mai mulți dintre ei. Un eseist care privește literatura națională ca pe una retardată și provincială, pămîndu-se în schimb (cel puțin aparent) de tot ce produce Franța n-are cum trezi simpatie, chiar dacă impune oarece respect prin subtilitatea gîndirii și mai ales a expresiei sale literare. Poate din prudență, adoptînd o strategie de protecție, Zarifopol nu se lasă descifrat de la prima lectură. Textele sale sînt pline de capcane pentru naivi. E destul să-i recitim fraza cu care debutează *Prefața* primei sale cărți ca să ne dăm seama că putem fi foarte lesne păcăliți: „Cred că se pot numi, cu aceeași dreptate, gingașe ideile care, în general, trebuie să fie cunoscute oricui vrea să treacă drept un om cultivat, ca și acele despre care acest om trebuie să pomenească întotdeauna cu deosebită băgare de seamă, dacă vrea să nu supere atenția societății unde, în chipul cel mai util și cel mai plăcut, i se adăpostește persoana și i se apără interesele”. Ce vrea, în definitiv, să spună sofisticata formulare cu care eseistul pășește pe scena literaturii noastre? Probabil vrea să spună că ideile omului cultivat sînt totdeauna un pic provocatoare. În loc de *gingașe*, cum le numește el, noi le-am spune astăzi *delicate*. Delicate, pentru că, deși obligatorii pentru orice om cult, comportă riscul șocării prejudecăților înrădăcinate chiar și în mediile culturale cele mai liberale. Avînd în vedere eseuri precum *Clasicii* sau *Analogii penibile*, s-ar putea crede că Zarifopol a dorit să ne prevină din capul locului că ideile lui, fie literare, fie politice, nu sînt suportabile de către toți.

Nicolae Manolescu

EDITURA PARALELA 45 - DEPARTAMENTUL CONTINENT

NOI APARIȚII ÎN COLECȚIA PERECHEI CELEBRE

<p>Christa Maerker</p> <p>Marilyn Monroe și Arthur Miller</p> <p>format 10 x 18, 192 p., 75.000 lei</p>	<p>Joachim Köhler</p> <p>Friedrich Nietzsche și Cosima Wagner</p> <p>format 10 x 18, 230 p., 99.000 lei</p>
---	---

Reduceri de 30% pentru comenzile prin telefon sau e-mail.

PARALELA 45 EDITURA

Comenzile se primesc pe adresa: Pitești, str. Frații Golești, nr. 128-130 Tel/fax: 0248 214 533; 0248 631 492 e-mail: comenzi@edituraparelela45.ro

Avanpremieră editorială

Carme Riera

Depart, în zarea albastră

Nota autoarei

FAPTELE reale pe care se bazează *Depart, în zarea albastră* au avut loc la Palma de Mallorca între 1688 și 1691. La 7 martie 1688, un grup de evreibotezați din Mallorca, de teamă să nu li se facă proces datorită delatiunilor unui ticălos, au hotărât să se imbarce pe vasul căpitanului Vuillis (Willis?) și să ia calea libertății. Furtuna, însă, a făcut imposibil ca nava să ridice ancora: fugarii au trebuit să coboare și, în drum spre casă, au fost prinși. Se pare, întâmplător. Strigătele unei biete nebune, a cărei familie plecase, au răvășit cartierul și-au atras atenția gărzii. Fără să vrea, ea a întins nada în care-au căzut toți participanții la imbarcare. În aceeași noapte, alguazilul-șef i-a condus spre temnițele Palatului Inchiziției, numit de mallorquini Casa Neagră, și toate bunurile le-au fost confiscate. Procesele începute în martie 1688 au durat până în 1691. În acest an au fost organizate patru autodafeuri (7 martie, 1 mai, 6 mai și 2 iulie). Treizeci și șapte de oameni au fost condamnați să fie arși pe rug. Trei dintre ei, Rafel Valls și frații Caterina și Rafel Benet Tarongí, care n-au vrut să-și renege credința, au fost arși de vii. Pornind de la aceste fapte și recreându-le, am scris această carte. [...]

Depart, în zarea albastră nu are, chiar dacă poate da această impresie, un scop polemic. Nu am dorit să răscolesc răni vechi, nici să deschid altele noi, vorbind despre intoleranța unei bune părți a societății mallorquine față de un alt grup de mallorquini, de origine evreiască, căci de fapt, mai dureroase decât faptele din 1691 au fost tragicele lor consecințe, marginalizarea și umilirea, secole de-a rândul, a urmașilor martirilor arși în autodafe-uri. Cred că noi, mallorquinii de bună credință, nu putem decât să le cerem iertare, tuturor. Unul dintre obiectivele romanului a fost și acesta.

NĂSCUTĂ în 1948 la Palma de Mallorca (Insulele Baleare), stabilită în 1968 în capitala Cataluniei, Barcelona, Carme Riera își ia licența în filologie hispanică la Universitatea Autonomă, unde este acum profesor. Ea reprezintă una dintre vocile de autoritate în viața literară spaniolă și catalană. Este vorba, de fapt, de două voci, ale căror teritorii par bine delimitate și lingvistic. Una – aceea a comentatoarei de literatură spaniolă contemporană, cealaltă – a creatoarei de literatură catalană. Despre literatură, despre ceea ce ne oferă literatura, scrie în spaniolă, literatura sa – ceea ce ne oferă ea însăși prin intermediul literaturii – o scrie în limba maternă, catalana. Pentru idiomul propriu, Carme Riera a făcut ceea ce au făcut pentru idiomul lor autorii de limbă spaniolă comentați – l-a înnobilit, prin talentul înăscut, prin cultura dobândită, prin efort. Mărturie pot sta premiile cu care operele ei au fost distinse: a primit, probabil, toate premiile care se decernează în literatura catalană, plus Premiul Național pentru Ptoză al Ministerului Culturii din Spania (1995) și, în 2000, premiul Elio Vittorini, acordat de Departamentul pentru Turism al Siracuzei celui mai bun autor străin tradus în italiană.

A scris proză scurtă (*Îți las, iubire, marea ca zălog*, 1975; *Aduc ca mărturie pescărușii*, 1977 etc) și romane (ultimul, *Spre cerul înalt*, apărut în 2000), cu problematică și formule stilistice diferite, de la discursul la persoana întâi, telescopare a unor experiențe de viață neobișnuite, la construcția romanescă amplă.

Depart, în zarea albastră (apărut în 1994 și tipărit până acum în 18 ediții, tradus în spaniolă, germană și italiană) este inspirat de un fapt real: arderea pe rug, în 1691, a 37 de evrei convertiți la creștinism, dar „iudaizanți”, în urma încercării de a părăsi insula. Printr-o elaborată strategie a tehnicii narrative, biografiilor victimelor, ca și ale călăilor, rămase, de fapt, anonime, în consemnarea fugară a documentelor istorice, li se conferă, abia acum, caracterul de destine exemplare. O carte nu ușor de citit, dar care se citește cu sufletul la gură. Publicăm în aceste pagini un fragment din volumul în curs de apariție la Editura Meronia, în seria „Biblioteca de cultură catalană”.

(J.B.M.)

EASUL rău, când comandantul a deschis celula lui Valls, a venit într-o dimineață înabușitoare. Își scosese hainele, căci se topea de căldură. Se-mbracă într-un suflet, își alungă somnul de pe pleoape cu dosul mâinilor și-l urmă pe comandant. Așteptă un timp în picioare în fața ușii închise a sălii de interogatorii, până să se hotărască membrii Tribunalului c-a sosit ora să se adune. În sfârșit, la opt fix, l-au chemat. De la masa acoperită c-o pânză roșie, dominată de-un Crist de argint, îl ținteau o duzină de ochi. Ascunși de ochelari doar ai inchișitorului, restul îl pironeau direct: umflați, ai judei bunurilor; înfundați și roșii, ai grefierului; pătrunzători și vii, ai procurorului; adormiți, ai avocatului apărării.

Încăperea e mare și bogat mobilată. Pe pereți atârnă covoa-re pe care sunt brodate cu fir de aur emblema Inchiziției și armele Spaniei. Și tablouri mari: în

dreapta Sfântul Dominic, în stânga Credința biruind greșea-la, fățarnicia și erezia, simbolizate de trei capete însângerate căzute pe jos, umilite de-o tânără curajoasă călare pe-un soi de cal înaripat. Scaunele anchetatorilor au spătarul cu găurele, roșu, brațele sunt din lemn de culoare închisă, ca și robele lor până-n pământ. Prin fereastra deschisă intră lumina zilei, de-acum revărsată, și strigătele lăstunilor, mesageri ai pământurilor îndepărtate.

Viața merge înainte afară, îi trecu prin cap, nu-i pasă de noi, întemnițații. Doar aici e veșnic noapte și timpul se scurge în întineric. Nu-și privește anchetatorii, se uită țintă la fâșia de cer tăiată de geam. Natura e mult mai dreaptă ca oamenii. Sigur, nu iese soarele și nu vine ploaia când vrea toată lumea, dar iese soarele și vine ploaia pentru toată lumea, de la rege, până la cel mai sărac, pentru creștini și pentru evrei.

– Numele – auzi că-l întreabă procurorul. Și continuă apoi

cu tot șirul: vârstă, ocupație, părinți, părinții părinților, dac-au fost toți evrei... Și dă de-nțelese că prima anchetă, a durat câteva minute, s-a sfârșit.

Inchișitorul clatină clopoțelul de-argint și intră un funcționar și-un om de serviciu. Îl scot. Din fericire, pentru scurt timp. Și procurorul continuă:

– Știi de ce-ai fost întemnițat?

– Nu știu sigur, dar bănuiesc, Eminentă, că Eminentele Voastre mă socotiți vinovat de imbarcarea nereușită, și sunt. Nimeni în afară de mine n-a pus-o la cale și n-a făcut nimeni nimic ca s-o ducă la capăt. Eu am ales cine e bine să plece și cine nu. Eu am plătit căpitanul din banii mei.

– Nu e sigur – îl întrerupe procurorul. Nu fi trufaș! Și alții au luat parte la crimă. Nu ești chiar singur. Dar spune, de ce fugeai?

– Voiam să trăim mai bine, la Livorno nu-s atâtea impozite. Mulți avem acolo afaceri. Importăm mătăsuri și stoffe, chiar grâu. Alții, mai săraci, după con-

fiscările de-acum zece ani, voiau să-și deschidă prăvălii, să-și revină. Livorno e porto franco.

– Alt motiv n-a fost, Gabriel Valls? – îl întrerupe procurorul c-o voce vicleană și c-un zâmbet pe care, complice, îl îndreaptă spre ceilalți membri ai Tribunalului, zâmbet ce nu reușește, însă, să-i alunge rânjetul rău. Să nu-mi spui că e asta singurul motiv. Știm, neamul vostru face pe dracu-n patru când e vorba de bani, dar în cazul de față nu-s banii totul...

– Ce-a fost în capul celorlalți, nu știu, Eminentă. Întrebați-i pe ei. În capul meu, sigur nu.

– Recunoști că pentru tine nu banii-au fost totul? – sare procurorul, vesel, de parc-ar fi nimerit vântul dintr-o împușcătură. Și-anume?

– Să pot să-mi arăt credința fără să-mi fie frică, să-mplinesc liber poruncile religiei mele.

– Recunoști, așadar, că ești evreu?

Gabriel Valls întârzie cu răspunsul. Privește iar spre fereas-

tră. Cerul, străveziu de albastru, smălțuit de-un stol de păsări.

– Recunoști că ești evreu?

Inculpatu-și întoarce ochii spre procuror. Îi înfruntă privirea, gândită ca de ghepard, ieșită doar ca de nevăstuică.

– Da, Eminentă. Recunosc.

Membrii Sfântului Tribunal se foiesc în scaune neliniștiți. Declarația lui Valls i-a trezit parcă din moțaiala în care căzuseră după pauză. Au chipurile înroșite de ardoarea credinței. Îi aruncă priviri crunte lui Valls. Nu doar unul s-ar arunca cu pumnii pe dușmanul care-și declară fără să clipească din ochi crima, liniștit, de parc-ar spune ce cald e-afară, a venit deja arșița.

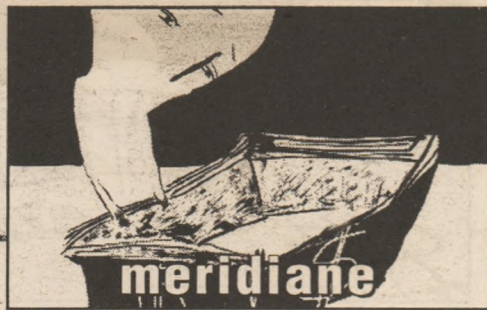
– Dar ai fost botezat, ca toți din cartier, nu? Și-atunci, dac-ai primit botezul, ești obligat să trăiești după legea creștină.

– Strămoșilor mei botezul le-a fost impus cu forța.

Judele bunurilor zâmbește subțire. Pusese pariu c-așa o să zică.

– Nimeni nu poate fi obligat

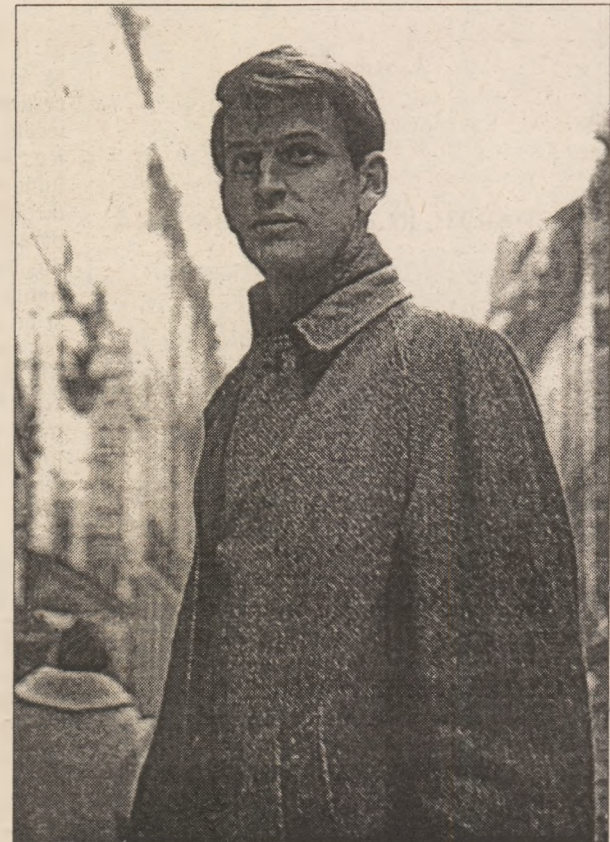
Poeme de Lasse Söderberg

POETUL, traducătorul și „generalul” celor 17 Festivaluri de Poezie de la Malmö, Lasse Söderberg, este și un cunoscut poet, participant al primului Festival de Poezie de la Tomis, care va crește și va înflori mulți ani de aici înainte.

Festivalul de Poezie de la Malmö a fost inaugurat în 1987. M-am numărat și eu printre fericiții poeți sosiți din Suedia și din multe alte țări (printre ei: Vasko Popa, Brigitta Trotzig, Alain Bosquet, Tomas Tranströmer etc.). Și m-am bucurat să fiu invitată și pentru a doua oară, la împlinirea celor 17 ani de celebrare a Poeziei și a creatorilor ei. Atunci, în 1987, bucuria mea a fost dublată de faptul că antologia festivalului a fost ilustrată generos cu desenele mele. Acum emblema noii antologii a fost ilustrată cu „Îngerul” lui Paul Klee și cu versul lui Rabbe Enckell: „Vreau să-mi împodobesc urechea cu sunet.”

În prima antologie, Lasse Söderberg scrisese că scopul festivalului era de „a celebra acea limbă pe care Adam o descoperise la începutul timpului când toate animalele pământului și păsările cerului fuseseră aduse în fața lui ca să le dea un nume”, acea limbă specială, limba interioară a Poeziei. În prezentarea celei de a 17-a antologii, poetul „general” de festivaluri pune accent pe prima literă, „P” de la „Poezie” și „Poet” dar și de la „Pian”, căci P-ul a căpătat clape albe și negre simbolizând bogăția de tonuri, de voci ale muzicii și poeziei. Voci din Suedia, România, Cuba, Franța, Finlanda, Palestina, Elveția, Danemarca, Venezuela și Mexic, tonuri și stiluri foarte diferite dar contribuind împreună la armonia unui mare concert. După 17 ani de neobosită și pasionată activitate, poetul Lasse Söderberg desfășoară aceeași debordantă activitate în slujba Poeziei și un angajament impecabil. Vitalitatea sa este mărturisită și de propria creație, căci poetul este mai mult ca oricând el însuși. Am tradus câteva strălucite poeme făcând parte dintr-o antologie în pregătire destinată cititorilor români de poezie. (G.M.)

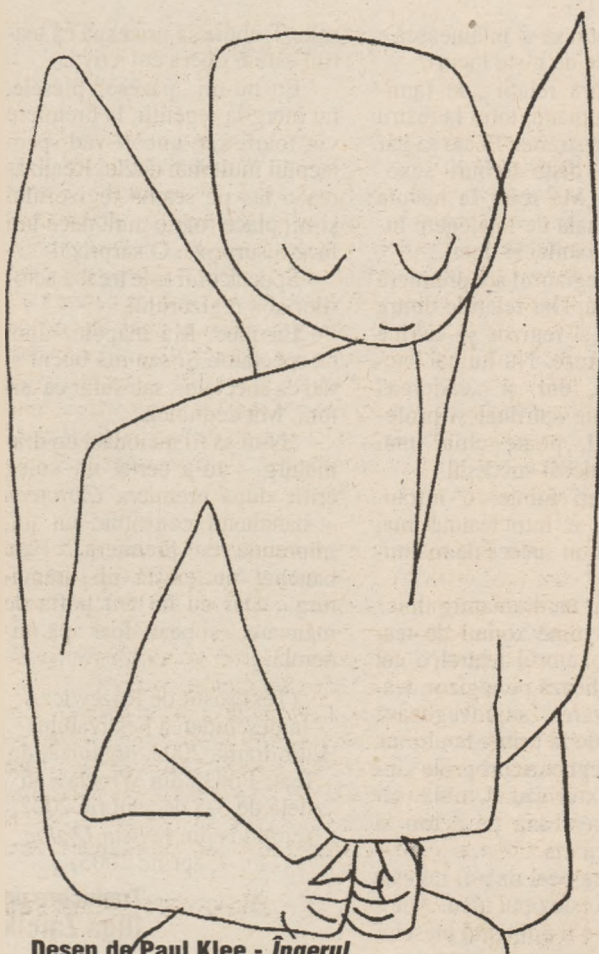

Puțul

Cel care vrea să-și amintească și e plin de întuneric trebuie să stea pe marginea lui însuși ca lângă un puț.

trebuie să se aplece peste ghizd cu o piatră în mână întrebându-se ce ascunde puțul, cât de adânc e și cât de profund pătrunde lumina în el.

și trebuie să arunce piatra pentru a calcula adâncimea și întunericul puțului, să vadă cât de încet cade, îngândurat, parcă spânzurat în vidul de nimic până când piatra nu se mai vede

Desen de Paul Klee - Îngerul

și rămânând în picioare, așteptând pe marginea lui însuși, aplecat înainte, până când piatra întâlnește suprafața apei imperceptibile

și cel care vrea să-și amintească vede deodată adâncul sclipind, trăgând lumina spre el, devenind viu ca atunci când se ridică o pleoapă făcându-se cunoscut din nou de ochiul cel mai de jos.

Șerpii

Pe coasta muntelui erau șerpi mici de culoarea nisipului care se puteau auzi fugind foșnitori în tufișuri uscate, dar erau inofensivi, un „nu” împotriva reptilelor care hrănesc inima femeii de la poștă, a șoferului de taxi și a preotului.

Femeia de la poștă avea acasă un cazan de vrăjitoare clocotind, în aburii lui deschidea ea toate scrisorile suspecte.

Șoferul de taxi avea un revolver ascuns sub bancheta care îl va apăra împotriva îngerului răzbunării.

Preotul voia să ridice crucifixul direct în ochii diavolului.

Când am auzit șerpii mici zornăind în tufișuri uscate le-am fost recunoscător că există. Ei semănând mai degrabă cu frica incolăcindu-se, ascunzându-se în inima zidarului, a pescarului și a prostului satului.

Pescarul vorbește:

Am avut o barcă, ea m-a servit mult timp credincioasă. Ea păstea lumina de stea a mării și mugea veselă când se întorcea acasă. În jurul lanternei ei roiau gândurile mele,

Eu care nu uit nimic, am uitat drumul ei.

Am avut o casă stând fermă în toate timpurile. Era construită din cărămizi de piatră și încredere. Șemineul era inima roșie în jurul căreia se strângea familia. Dar eu, care nu uit nimic, am uitat unde era situată.

Am avut o fiică dăruindu-mi bucuria la fel de răcoritoare ca și apa dintr-un vas de pământ, acel vas pe care eu îl puseseam lângă ușa prin care ea trece. Eu care nu uit nimic, am uitat numele ei.

Și înțeleg că eu, cu toate că nu uit nimic, sunt acum eu însumi uitare.

Prostul satului vorbește:

Nu locuiesc pe locul în care dorm. Locuiesc în cristelnița. În legănarea bărcii, acolo unde ea este legată. Între coapsele mamei mele.

Eu dorm numai pe umeda saltea de paie într-o despartitură între casa oaselor și cocină.

Lângă mine stau pantofii mei de gimnastică obosiți căscând. Vorbesc cu ei numai englezește. Pereților casei, bretelelor mele și vecinilor le vorbesc numai în limba maternă. Dacă ei ar vrea le-aș vorbi și lor în engleză.

Nici una din pietre nu poate să zboare. Dar capul meu tuns a fugit din când în când rostogolindu-mi-se pe umeri.

Când nu dorm văd viața continuând. Sunt o parte din ea. De aceea mestec și înghit. Când nu mestec și înghit e pentru că dorm sau sunt mort. Când nu sunt mort sunt un om.

Zidarul vorbește:

Aici e mâna mea. Nu e din ghips cu toate că e acoperită cu praf și mortar. Știu că ea poate săngera.

Când prietenii mei vin, nu spun nimic. Le întind numai mâna.

Traducere de
Gabriela Melinescu

Realist

● "Am cunoscut trei dictaturi: cea a naziștilor, cea a comuniștilor și cea a banilor. Aceasta din urmă nu îmi va mai pune probleme, voi supraviețui grație Premiului Nobel" – a declarat Imre Kertész, supraviețuitor al Holocaustului și comunismului la o întâlnire cu publicul vienez.

Paradisul – ceva mai departe

● Flora Tristan (1803-1844), fiica unui peruan și a unei franțuzeice, o femeie pasională, independentă, revoltată împotriva societății, a avut idei ciudate pentru vremea ei: a militat pentru dreptul femeilor de a dispune de viața lor, pentru dreptul lor la muncă și pensii. Din căsătoria nefericită cu pictorul Chazal, de care s-a despărțit, a avut doi copii, un băiat și o fată, Aline, ce va fi mama lui Paul Gauguin. Străbătând Franța în turnee de propagandă pentru a-și câștiga aderenți, Flora Tristan (în imagine) a murit de epuizare la 41 de ani. Cu ocazia bicentenarului nașterii, la Paris a fost deschisă expoziția *La Parfa et son rêve* și, nu întâmplător, cea

mai nouă carte a lui Mario Vargas Llosa, *El Paraíso en la otra esquina*, apărută la sfârșitul lui martie la Madrid (Ed. Alfaguara), a fost lansată în versiune franceză, sub titlul *Le Paradis – un peu plus loïs*, cu trei săptămâni mai târziu. Nu întâmplător, fiindcă romanul lui Llosa îi are ca personaje pe Flora Tristan și nepotul ei Paul Gauguin, ale căror destine sînt puse în paralel: două ființe libere, care au mers pînă la capăt în dorința de a-și împlini utopiile politice și artistice, două personaje tragice care au marcat secolul 19.

Pepys viu de 370 de ani

● Samuel Pepys (1633-1703) este comemorat de englezi la 300 de ani de la moarte. Biografia lui, scrisă de Claire Tomalin (*Samuel Pepys: The Unequalled Self*) și apărută în noiembrie anul trecut, se menține de șapte luni pe lista de best-sellers, fiindcă autorul celebrului *Jurnal* a avut o existență pasionantă. Administrator naval, mare amator de cărți și muzică, de știință și femei, martor favorit al istoricilor pentru marele incendiu al Londrei, din 1666, Pepys a fost încarcerat un timp pentru papism, apoi a ajuns un membru respectabil al

Parlamentului. Notațiile sale personale, expresive și amuzante, ce acoperă anii 1660-1669, sînt o indispensabilă sursă istorică, grație inteligenței, receptivității și echilibrului în relatarea directă a întâmplărilor vieții cotidiene. Pentru tricentenarul morții s-au deschis două expoziții consacrate lui Pepys și contemporanilor săi, colegi și protectori, una la National Portrait Gallery și alta la Museum of London, iar BBC realizează un film de 90 de minute ce-și propune să releve episoadele cele mai fierbinți din viața amoroasă a memorialistului.

Arhiva anilor '60

● Terry Southern s-a născut în 1924 în Texas și încă de la 12 ani s-a dovedit iconoclast, rescriind povestirile lui Edgar Poe după gustul său. A luptat în al doilea război mondial și la întoarcerea în civilie a studiat filosofia, aprofundindu-și cunoștințele la Sorbona. Înzestrat cu umor negru, nonconformist și provocator, a militat pentru libertate sexuală, a fost pacifist, a condamnat militarismul și manipularile politice. Acestui reprezentant al contra-culturii pure și dure i se datorează în bună parte scenariile unor filme precum *Doctorul Folamour*, *Easy Rider* sau *Barbarella*. A scris adesea în colaborare cu William Burroughs sau Christopher Isherwood, a sfidat cenzura puritană (*Candy* – o versiune *hot* a lui *Candide* a fost mult timp interzisă în SUA și Franța) și a stîmrit scandal cu unele cărți (*Red Dirt Marijuana and Other Tastes*, *Blue Movie*). A murit în 1995, lăsînd o importantă arhivă despre anii '60: manuscrise de romane, nuvele și scenarii, carnete de notițe, corespondență cu scriitori, plasticieni, muzicieni, cinești, precum și numeroase fotografii și filme. Toate aceste documente importante pentru studiul culturii pop se degradau într-un hangar pînă de curînd. Regizorul Steven Soderbergh le-a cumpărat cu 200.000 de dolari și le-a donat Fundației Berg din New York, ce păstrează și arhivele lui Kerouak, Conrad, Nabokov, Virginia Wolf – scrie „The New York Times”.

Opțiune deschisă tuturor

● „Pentru ca muzica clasică să supraviețuiască, trebuie afirmată existența ei ca artă și nu ca bun de consum” – scrie compozitorul și universitarul britanic Julian Johnson în cartea sa *Who needs classical music?* apărută recent la Oxford University Press. „Se spune adesea că tradiția clasică e un vehicul al imperialismului cultural occidental, că e elitistă și sexistă, că răspunde din ce în ce mai puțin preocupărilor majorității oamenilor, nevoilor societății multiculturală sau intereselor tinerilor”. Muzica clasică e, poate, elitistă, răspunde Julian Johnson, dar în sensul că ea răspunde unei aspirații profund umane de depășire a propriilor limite. O veritabilă cultură democratică are datoria să aperse această aspirație și să facă din muzica clasică o opțiune culturală deschisă tuturor. Pseudo-democrația pieței, cu aparenta sa libertate de alegere, e limitată de fapt de imperatiile comerciale care privilegiază superficialul și banalul. După cum subliniază „The Independent”, Julian Johnson reproșează sistemului educativ că reproduce relativismul pieței, perpetuînd clivajele sociale și rezervînd formarea gustului pentru muzica clasică doar elevilor ai căror părinți au mijloace materiale să le ofere în afara școlii cursuri de muzică.

Arta conversației

● Doi psihologi germani au înființat un *Büro für Berufsstrategie* care propune cursuri de o zi despre arta conversației. Inițiativa s-a dovedit un mare succes – scrie „Süddeutsche Zeitung” – aceste cursuri fiind frecventate de numeroși funcționari și oameni de afaceri domici să învețe cum pot crea o atmosferă agreabilă și condiții ideale pentru o negociere. Psihologii îi învață că subiecte precum literatura, arta, televiziunea sînt mai delicate. Banii, politica, boala, moartea – sînt subiecte tabu, ce nu trebuie cu nici un chip aduse în discuție. Cele mai recomandabile pentru o conversație lejeră sînt rezultatele sportive, vremea, copiii, călătoriile de vacanță, animalele de companie, plantele.

EDITURA POLIROM și CLUBUL PROMETHEUS organizează

vineri,
27 iunie 2003, ora 17.30
la Clubul Prometheus
din Piața Națiunile Unite nr. 3-5,
Sector 4, București,
lansarea romanelor:
JOACA PREFERATĂ
și
FRUMOȘII ÎNVINȘI
de LEONARD COHEN
pe muzică de
LEONARD COHEN.

Participă: Mircea Cărtărescu (scriitor),
Florin Iaru (scriitor), Vlad A. Arghir
(traducătorul romanului
JOACA PREFERATĂ),
Liviu Bleoca (traducătorul romanului
FRUMOȘII ÎNVINȘI), Denisa
Comănescu (scriitoare, director
editorial al Editurii Polirom).
Toți fani LEONARD COHEN.
Mircea Cărtărescu
promite o surpriză.

Exilații noștri

(urmăre din pag. 13)

Putem să adăugăm, critic, sugestii și completări – în măsura în care cunoaștem mai multe fapte și persoane demne de a fi fost luate în considerație. Putem să-i reproșăm – sau să-i înțelegem solitudinea cercetării, distanțele (timide?) față de persoane avizate care i-ar fi putut confirma (sau infirma) anumite constatări. Putem să ne îndoim de necesitatea consultării unor publicații de tristă memorie (sau de acută dușmănie) numai pentru că „multe dintre articolele publicate s-au ocupat de exil” (p. 17) – știut fiind că obiectivitatea este în fond și un act critic. Acest discernămint critic ar fi avut nevoie de mai mult curaj în selectarea și utilizarea surselor de informație; ceea ce rămîne încă un deziderat!

Nu putem să nu recunoaștem acestei opere (pe care nu ezităm a o considera o continuare a *Istoriei literaturii române*) calitatea de a fi o *piatră de hotar* între istorie și memorie.

D-I Florin Manolescu a adus exilul literar românesc în (vorba d-lui Virgil Ierunca) *ne-uitare*.

Felicînd Editura *Compania* și pe excelenta, dar prea modesta redactoare a cărții (d-na Adina Keneres) pentru această binevenită, binefăcătoare și curajoasă inițiativă, nu ne rămîne decît să mulțumim domnului Florin Manolescu care a înălțat în istoria *unitară* și *continuă* a culturii Românilor un monument *aere perennius*.

Alexandru Niculescu

aprilie 2003

post-restaurant

de
Constanța Buzea

BINE scrisă, *Povestea eternă* este de fapt un poem căruia i-ați acordat suficient spațiu de desfășurare și demonstrație. Am găsit, în poezii, versuri importante, pe mici porțiuni, revelații de luptătoare aflate pe linia pură dintre adolescența cu stările ei imposibil de exprimat și faza următoare, unde concluzia precede pofta de a spune mult și explicit ceea ce în fond nu se întâmplă cu adevărat: „Când cineva mi-a închis ochii, / altcineva mi i-a deschis” (*Orion*). Exercițiul intitulat *Cuvânt* face parte din categoria celor care se scriu dar nu se arată nimănui, și care, ca jocuri de versificație cel puțin în aparență, asistă creșterea în sus a tânărului poet, fără să-l reprezinte, pe față în momentele lui de salt real. *Cântec de leagăn (Elogiul seminței)* ar trebui reparat în câteva locuri, ca să se dovedească lucru bun. În versul trei, ar fi de renunțat la un singur cuvânt, pentru ca sfânta cadentă să imprime plăcut putere tuturor celorlalte. Deci, nu *prima haină* ci *haina (de argint)*. Cum și versurile 7 și 8 sunt de un minor supărător în contextul serios al poemului. Formularea desuetă, iarăși, *deal tău zeu*, de pildă, se poate evita prin schimbarea topicii, și cu asta se rezolvă, păstrând absolut toate elementele componente, rima facilă *zeu/ mereu*. La fel și sintagma *mândra casă*, căutând un similar serios pentru *mândra*. La fel, printr-un foarte mic efort de concentrare, se poate evita abundența prăfuită cu cratime și apostrof (ce acționează nefast asupra bietului vers *Dar grijile-ți din urmă- acolo lasă. Moartea unei stele* reia ideea atât de bine demonstrată în *Povestea eternă*. Importante aici, ca găselnițe izbutite, creasta cu nerv, tabloul unui alt cer, dar nu și gulerul de spumă, pleoapele de stele sau finalul dezamăgitor cu cioburile. În fine, încheiem cu o la fel de bine scrisă pagină în proză, *Stăpânul cerului*, pe care o notăm până una alta, în contextul posibilităților limitate ale vârstei, cu nota maximă și felicitări. (Ioana Veronica Epure, cl. IX-a, Liceul Teoretic Traian, Constanța) ✉ Că desenele dvs. nu vor putea apărea în revista noastră, asta nu înseamnă că ele nu-și pot găsi cândva locul în presa ilustrată, într-o revistă

nu neapărat de modă. Plăcerea de a desena e puternică, dar poate că nu a fost copleșitoare, pentru că ați ales să urmați o facultate de limbi și literaturi străine, și continuați să desenați. Nu lasă impresia de creație proprie ci de copiere. Deocamdată personajele feminine parcă fac parte din scenele fascinante, nefirești, lipsite de căldură, spectrale, ale unei luxoase parade de vestimentație. Ele lasă o bună impresie efemeră doar ca afiș, ca reclamă spectaculoasă. Le vom păstra și noi o vreme în ciudata noastră arhivă care s-a înmulțit între timp cu fel de fel de trimiteri. Am putea-o numi arhiva pașilor pierduți și regăsiți? Poate că dacă noi nu vă putem nici îndruma, nici servi în vreun alt mod, dvs. veți continua să desenați și să vă adresați unui artist plastic, unui grafician cu bunăvoință, timp și tact în a vă spune adevărul. În măsura în care, atât de tânăr fiind, veți găsi o soluție, vi se va da un răspuns la problemele care vă ocupă imaginația și vă mișcă dreapta cu atâta grație pe hârtie, rămânem plini de interes colegial, fie și pentru că demult, foarte demult, și noi am preferat artelor plastice o altă facultate și, cântărind lucid și corect între talentul literar și cel plastic, am dat câștig de cauză celui dintâi. (Mihaela Vața, București) ■

REVĂD cu dragă inimă celebrele „Serate muzicale” realizate de Iosif Sava de-a lungul anilor, reprogramate acum (minunată idee!) la TVR Cultural. Și aproape de fiecare dată îmi spun că emisiunile respective nu erau chiar sută la sută muzicale, așa cum le recomanda genericul, ba unele chiar dimpotrivă. Dar ce spectacol! Ce cursuri intensive de cultură generală ne preda o dată pe săptămână enciclopedicul Iosif Sava! Sâmbătă de sâmbătă – o amintire ciudată – auzeam pe cineva strigând spre spatele blocului: „Hai repede, că începe Sava!” Iar el, extraordinarul, ne plimba cu nonșalanță prin filozofie, muzică-muzicologie, literatură, arte plastice, istorie, uneori scoțându-și din sârute interlocutorii care nu reușeau să țină pasul discuției; deseori, ca argumente, folosea citate din nu-știu-care mare spirit al omenirii, fixa în timp momente, situații și întâmplări-amanunte din viața cutărilor compozitor, om de litere, filozof etc., fără să o facă ostentativ sau cu vreo nuanță de superioritate în voce; își domina invitații, dar o făcea atrăgându-i în cursa pentru păstrarea unei finute a conversației de exemplară trăire

cronica tv

Umbra lui Iosif Sava

intelectuală; dar, în același timp, îi respecta, le respecta intervenția în construcția discuției prin aceasta obligându-i la implicarea în responsabilitatea pe care el însuși o avea față de calitatea emisiunii, față de destinatarul acesteia, telespectatorul. Fiecare emisiune a sa era o lecție de conduită intelectuală, de transmitere în termeni potriviți a mesajului

care trebuia nu numai să ajungă la destinatar, dar să și fie recepțată cu mintea, dar și cu sufletul. Cu zâmbetul său, adesea abia perceptibil, adesea ușor ironic, Iosif Sava era, de fapt, o instituție în timpul emisiunilor sale, era, de fapt, moderatorul complet-complex, modelul...

Telefil 2

voci din public

Stimate domnule director,

Sunt un abonat, dar și un cititor constant, vreau să spun devotat, al revistei Dumneavoastră. Aș vrea să vă mărturisesc că-mi propusesem de mult să vă scriu, dar luat de treburi, am tot amânat, ca acum, făcând primul pas către Dumneavoastră, să-mi pară rău că nu l-am făcut mai demult... Dar, vorba înțelepciunii chinezești: „Chiar și o călătorie de o mie de mile începe totuși cu primul pas!”. Asta înseamnă că vor urma, din partea-mi, și alți pași, pentru că vreau să vă fiu alături în tot ceea ce faceți Dumneavoastră și revista „România literară”.

Pentru început, țin să vă felicit atât pe Dumneavoastră, cât și pe toți truditorii din redacție, ale căror eforturi țin sus Literatura Românească, cu tot ceea ce are ea reprezentativ, precum și ideile inovatoare care se ivesc asemenea izvoarelor, de sub stâncile (tranziției și-ale lipsurilor), căci bine-ați zis Dumneavoastră, într-unul din Editoriale, și vă citez (cu aproximație): „Salvarea noastră, ca popor și națiune, ne vine prin muncă necurmată în toate sectoarele tradiționale, cultura fiind unul dintre cele mai însemnate”.

Îmi plac, așadar, Editorialele Dumneavoastră, pentru cu-

rajul pe care-l aveți de a spune lucrurilor pe nume, atât cu privire la tot ceea ce fuse și se duse, cât și cu referire la tendințele care se conturează în literatură și nu numai, oferind și unele soluții pentru depășirea stărilor de lucruri care ne țin pe loc, sau chiar ne trag înapoi.

Țin să apreciez în mod deosebit întregul conținut al numărului 18/2003, din această săptămână, cu precădere articolele semnate de Domni Mircea Mihaieș („Apocalipsa întârzie cu o zi”), Alex. Ștefănescu („Petre Pandrea” - prima parte), Cristian Teodorescu („Părerile românilor despre români”), Crom-

nicar (întreaga pagina 32, „Revista revistelor”), Emil Brumaru (pentru a Domniei Sale rubrică „Cerșetorul de cafea”), Roxana Răcaru, Catalin Constantin, Tudorel Urian (pentru „Lecturile la zi”), Gheorghe Grigurcu (cu permanența „Semnului de carte” - frumos marginal, interesantă susținerea ideilor!), cronicile de cinema, arte plastice, muzică, tv, „Prepeleac”-ul scriitorului Constantin Țoiu, traducerile, prezentările de cărți apărute între timp, paginile „Meridiane” și, nu în ultimul rând excepționalele îndrumări și îndemnuri (postate „Post-restaurant”), adresate celor ce pășesc pe terenul poeziei, semnate de Doamna Constanța Buzea.

Repet: îmi place revista, o citesc în întregime și mă bucur c-o citesc cu interes, fapt pentru care vă felicit încă o dată, atât pe Dumneavoastră, care păstoriți această instanță de cultură, care e „România literară”, cât și pe cei care o scriu, pentru că toți trudiți cu sufletul și cu încrederea sinceră că mergeți, și, prin Dumneavoastră, că mergem și noi, cititorii, pe drumul adevăratei literaturi, al adevăratei culturi, care e chiar drumul cel bun!

Cu stimă,
George Ene,
Ploiești

revista revistelor

A fost Noica un „guru” al ceaușismului?

ÎN *EUPHORION* nr. 3-4, un remarcabil articol al dlui Ion Dur despre Goga, om politic: mai exact, despre discursul său politic. Raportat prin tradiție la acela eminescian. Fără falsă pudoare ideologică, autorul examinează ultimii ani ai politicianului ardelean și din ce în ce mai bizarele lui credințe. În paralel, involuția discursului. Era și timpul ca aceste lucruri să fie spuse. Recuperarea tîrzie a poetului, după război, a părut să amine *sine die* o dezbatere serioasă cu privire la ideile lui politice. Condamnate în principiu în timpul comunismului, ele rămăneau totuși ascunse. Funcționa *tabuul*, ca și în alte cazuri. După revoluție, Goga nu s-a numărat printre „beneficiarii” ideologici, laolaltă cu alții din extrema dreaptă. Poate, spre binele lui. O privire lucidă se lasă așteptată. ● După 20 de ani se intitulează paginile 12-13 din *TIMPUL* ieșean din mai: o retrospectivă asupra evenimentelor din mai 1983, cînd Securitatea s-a napustit asupra unor, pe atunci, tineri scriitori de la Iași, profesori, cercetători, studenți, gravitînd în jurul revistelor *Dialog* și *Opinia studentescă*. Cercetările poliției politice au continuat pînă toamna, iar pentru unii dintre ei doar revoluția le-a pus capăt. Percheziții, anchete, telefoane ascultate, corespondență violată, filaje etc.

s-au urmat în tot acest timp în care „grupul” era acuzat de subversiune și de relații cu exteriorul. După 20 de ani, nici unul dintre tinerii urmăriți nu și-a putut vedea dosarul, deși mulți l-au solicitat la CNSAS. *Cartea Albă* din 1996 nu reține activitățile ostile ale grupului disident ieșean. Dnii Liviu Antonesei și Dan Petrescu au putut vedea, pe 22 decembrie 1989, în seiful prim-secretarei PCR de la Iași un set de „note informative” referitoare la grup. Disparute ulterior, împreună cu Registrul care cuprindea lista „persoanelor de sprijin” ale Securității. În 1992, Registrul a reapărut nu se știe cum în redacția unui ziar local, apoi în a altuia, care a și publicat fragmente. Ziarul a pus la dispoziția *Timpului* notele cu pricina. Le puteți citi în numărul menționat din mai. ● Trimestrialul constantean *AGORA* publica în numărul din vara aceasta un interviu luat dlui N. Dragoș despre colaborarea lui E. Barbu, cu tablete zilnice, în *Știința tinerețului*, după ce autorul *Princepelui* fusese scos în 1968 din șefia revistei *Lucașfărul*. Dragoș, care, la rîndul lui, va ajunge șef la *Lucașfărul* între 1974 și 1979, i-a oferit ocazia lui Barbu să rămînă prezent în publicistică. Raporturile dintre ei nu fuseseră cine știe ce cordiale, Barbu polemizînd cu junii de la *Știința tinerețului* pe cînd conducea *Lucașfărul*, așa că Dragoș, redactor-șef al ziarului, face un gest frumos, s-ar zice. Interesantă e naturațea cu care, după decenii, Dragoș relatează imixtiunile lui și ale cenzurii în textele lui

Barbu, care chiar îl roagă să-l scutească de oboseală și să taie singur ce nu convine. Evident, tabletele îi aduceau autorului o sumă lunară de cîteva ori mai mare decît salariul pe care-l avusesse ca redactor-șef la *Lucașfărul*. Dragoș *dixit*. Ca să vezi ce povești duioase se pot spune despre anii aceia triști și goi! ● Într-un foarte util grupaj consacrat Tîrgului de Carte Bookarest 2003, revista *22* (nr. 689) publică și un interviu cu dl Dan Teodor Cristea. Cin’ să fie? Cin’ să fie? Sigur, este domnul... domnul Dan Cristea, cunoscutul critic literar și director al Editurii *Cartea Românească*. ● În aceeași revistă, nr. 692, dl Mircea Martin își continuă studiul despre *Cultura română între comunism și naționalism* cu partea a VII-a: *A fost Noica un „guru” al ceaușismului?* Răspunsul, dureros, dar previzibil, la întrebarea din titlu, este afirmativ. Desigur, studiul este nuanțat și foarte grăjuliu cu detaliile. Autorul merge pînă la a se întreba dacă nu a fost preferabilă situația lui Noica în timpul lui Ceaușescu, atunci cînd regimul s-a folosit de el, situației pe care filosoful o avusesse în timpul lui Dej, cînd fusese închis sau izolat în domiciliu obligator. „Nu cumva se pune aici – scrie dl Mircea Martin – problema alegerii între dogmă și existență, între primatul ideologiei (oricît de pură sau genuină) și posibilitatea culturii (care e totdeauna mai complexă, mai greu reductibilă, mai ne-subsumabilă)? Nu e vorba aici, după toate și peste toate, de supraviețuire intelectuală?”

Răzvan Theodorescu dă bătaie de cap guvernului

UN COMUNICAT al Guvernului, emis după ședința de joi, 12 iunie, a provocat un val de reacții internaționale. Anunțînd că arhivele au fost deschise pentru cercetătorii Holocaustului, executivul a adăugat în comunicatul său că pe teritoriul României nu a avut loc un Holocaust în perioada guvernării antonesciene. Comunicatul a fost preluat de agențiile străine de presă, fiind mediatizat de influente publicații și posturi de televiziune occidentale. Ministerul israelian de Externe a cerut explicații ambasadorului României la Ierusalim, Mariana Stoica. *ZIUA* a anunțat la începutul săptămânii trecute că autorul comunicatului ar fi fost ministrul Informațiilor, Vasile Dîncu. În aceeași zi însă, dl Dîncu a anunțat și prin poșta electronică și pe fax că acest comunicat nu-i aparține. De fapt răspunderea comunicatului și-a asumat-o ministrul Culturii, Răzvan Theodorescu, într-o declarație pentru Mediafax: pe teritoriul României nu a avut loc un Holocaust, dar guvernul Antonescu e responsabil pentru Holocaustul care a avut loc în guvernământul Basarabiei. După reacțiile de protest ale unor istorici specializați în Holocaust, care au reamintit de pogromurile de la Iași și de la București, dl Răzvan

Theodorescu și-a reafirmat teza, precizînd că pogromurile nu se încadrează în definiția Holocaustului acceptată de istorici. Își poate permite guvernul României „luxul” de a susține teoria dlui Theodorescu, în pofida vehementelor reacții internaționale pe care le-a stîrmit? Iar istoricul Răzvan Theodorescu își poate permite să se folosească de poziția sa în guvern pentru a-și trece teoria personală în contul executivului? Și cum s-a dovedit că poate, întrebarea e cine va plăti oalele sparte de dl Theodorescu? ● În ciuda secretoșeniei premierului Năstase și a președintelui Iliescu după convorbirea lor de taină de la Cotroceni consacrată restructurării Guvernului, majoritatea ziarelor centrale a publicat din surse lista exactă a cabinetului, înainte ca prim ministrul să o dea publicității. Singurul ministru despre care nu s-a știut pînă în ultima clipă dacă pleacă sau rămîne a fost dna Rodica Stănoiu. Dar să le recunoaștem ziarelor care au dat ca posibilă debarcarea Rodicăi Stănoiu de la Justiție meritul de a fi precizat că foarte controversata deținătoare a portofoliului Justiției se bucură de un solid sprijin politic. A doua zi după restructurarea *ADEVARUL* a anunțat sec: „În lupta pentru Justiție, președintele Ion Iliescu a învins: Rodica Stănoiu a rămas în scaun”.

Cronicar

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin cec la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundația „România literară”, București, Of. poștal 33, C.P. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul nr. SV11989444450 (USD) și SV11920914450 (EUR) deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Sucursala Aviației, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 212.79.86.
Tel./Fax: 212.79.81. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2003: 3 luni - 195.000 lei; 6 luni - 390.000 lei;
1 an - 780.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag. - 15.000 lei
La redacție: 10.000 lei